

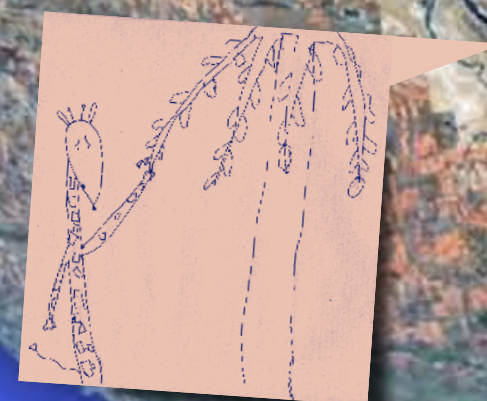
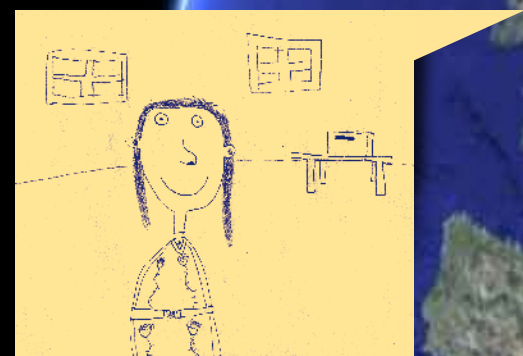

Jeden svět na školách

Rozvojové cíle tisíciletí

Metodická příručka

ZŠ

**Jeden svět
na školách**

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Člověk v tísni, o. p. s., Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2
www.jedensvetnaskolach.cz, e-mail: skoly@jedensvet.cz

Projekt byl podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci
Programu zahraniční rozvojové spolupráce.

Rozvojové cíle tisíciletí

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH	
OBSAH	

ÚVOD	5
ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	6
Malavaj	
Synopse	10
Informační část – Rozvojový cíl č. 1	11
Projekt Cesta za štěstím	16
Ukázka z realizace projektu	20
Náramky od Kamar	
Synopse	22
Informační část – Rozvojový cíl č. 2	23
Projekt Cesta do školy	27
Děti jdou k volbám	
Synopse	32
Informační část – Rozvojový cíl č. 3	33
Projekt Nová země	36
Sociální spoty k problematice dětí v ohrožení	
Synopse	46
Informační část – Rozvojový cíl č. 4	47
Projekt Bezpečné prostředí	51
Prázdniny Liu Fej	
Synopse	60
Informační část – Rozvojový cíl č. 5	61
Projekt Domov je, když...	65
Sociální spoty k problematice HIV/AIDS	
Synopse	70
Informační část – Rozvojový cíl č. 6	71
Projekt Týká se to i nás	76
Pipaluk	
Synopse	84
Informační část – Rozvojový cíl č. 7	85
Projekt Skleník	90
Žirafa v nesnázích	
Synopse	96
Informační část – Rozvojový cíl č. 8	97
Projekt Společná řeč	101
RADY A DOPORUČENÍ PRO PRÁCI S AUDIOVIZUÁLNÍMI PROSTŘEDKY	114
ORIENTAČNÍ ZASAZENÍ FILMŮ A PROJEKTŮ DO RVP	116
LITERATURA	118
SEZNAM FILMŮ A SOCIÁLNÍCH SPOTŮ	120

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH
ÚVOD

Přestože už v padesátých letech projevila Organizace spojených národů snahu bojovat proti extrémní chudobě ve světě, teprve v roce 2000 ztvdily všechny členské státy OSN spolu s Vatikánem a Švýcarskem v dokumentu Rozvojové cíle tisíciletí odhodlání odstranit extrémní chudobu a její příčiny a následky, a to do roku 2015. Mezi klíčové prostředky pro splnění tohoto cíle patří navýšení investic do sociální oblasti (zdravotnictví, vzdělávání, výživa, plánované rodičovství), do životního prostředí a do infrastruktury v rozvojových zemích.

Ačkoliv se zdá, že chudobu se v celosvětovém měřítku daří snižovat, největší podíl na tomto výsledku nesou Čína a Indie, země s významným dlouhodobým ekonomickým růstem. Naopak v zemích subsaharské Afriky není v tomto směru zaznamenán téměř žádný pozitivní vývoj.

Vzdělávací program Jeden svět na školách se už řadu let snaží pomocí dokumentárních filmů seznámit žáky základních a středních škol s rozvojovými tématy. V roce 2008 vyšel první díl audiovizuální sady s názvem Rozvojové cíle tisíciletí I věnující se čtyřem z osmi rozvojových cílů. O rok později vyšel její druhý díl přinášející podrobné informace ke zbylým čtyřem cílům. Protože už jsou obě sady rozebrány a jejich dotisk je žádán učiteli, kteří neměli možnost si je objednat, rozhodli jsme se vydat obě příručky v této ucelené podobě.

Při její přípravě bylo naším záměrem seznámit žáky s problémy, kterých se rozvojové cíle týkají, pohledem jejich vrstevníků, a přispět tak k jejich informovanosti o aktuálních tématech současného světa.

Kompletní sadu tvoří DVD s dokumentárními filmy a sociálními spoty a metodická příručka. Je určena pro učitele základních škol, pro které může být vodítkem, jak dětem poutavou formou přiblížit závažné problémy týkající se nejen rozvojových zemí.

Prostřednictvím této sady vám představíme rozvojové cíle zaměřené na vzdělání pro všechny, dětskou a mateřskou úmrtnost, problematiku HIV/AIDS, dále na odstranění chudoby, na rovnost pohlaví a posílení postavení žen, udržitelnost životního prostředí a na vytvoření globálního partnerství pro rozvoj. Každý cíl tvoří samostatnou kapitolu a skládá se z teoretické a praktické části. V teoretické části se dozvíte informace o daném cíli, o příčinách a důsledcích i o mýtech a faktech, jež jsou s ním spojeny. Praktická část zahrnuje zhlédnutí dokumentárního filmu nebo sociálních spotů a aktivity, které téma každého snímku rozvíjejí, a žákům tak umožňují hlubší pochopení a procítění dané problematiky. Aktivity jsou koncipovány tak, aby podporovaly myšlení v globálních souvislostech, vzájemnou spolupráci, schopnost naslouchat a porozumět druhým lidem nebo respektovat názory ostatních.

Cílem této příručky není poskytnout vám „jednoznačný a zaručený“ postup, který „musíte“ při práci s filmy z této sady dodržovat. Budeme rádi, když pro vás bude inspirací a bude vás motivovat k novým nápadům.

Věříme, že sadu Rozvojové cíle tisíciletí úspěšně využijete ve své praxi a že přispěje ke zpestření a zkvalitnění vaší výuky. Přejí bychom si, aby práce s ní bavila vás i vaše žáky.

Děkuji všem, kteří se na přípravě této sady podíleli.

Za kolektiv autorů
Pavla Kučerová
editorka

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ

Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals – MDGs) jsou závazky ke snižování globální chudoby, hladu a dalších rozvojových cílů, přijaté představiteli všech členských států OSN v roce 2000 na tzv. Summitu tisíciletí (Millennium Summit). Ve své komplexnosti a šíři jsou velmi ambiciózní a představují konsenzus, kterého docílili hlavní představitelé všech zemí.

Mezi hlavní klíče vedoucí ke splnění MDGs patří navýšení investic do sociální oblasti (zdravotnictví, vzdělávání, výživa a plánování rodčovství), životního prostředí (voda a hygiena, environmentální technologie) a infrastruktury (silnice, elektřina a přístavy, informační a komunikační technologie) v hospodářsky chudých zemích, stejně jako jejich efektivnější využití. Tato opatření mají být doprovázena maximálním, nejlépe absolutním odpuštěním zahraničních dluhů právě nejvíce zadluženým rozvojovým zemím ze strany jejich věřitelů. Za výchozí rok pro srovnání vývoje jednotlivých indikátorů – pokud pro daný cíl existují – je považován rok 1990.

Rozvojových cílů tisíciletí je celkem osm a jsou rozděleny na 21 jednotlivých úkolů. Už dnes je téměř jisté, že většina měřitelných cílů nebude opět splněna, a pokud ano, tak jen na základě pozitivního vývoje v některých regionech (např. v regionu subsaharské Afriky se nepodaří naplnit téměř žádné cíle).

Zde je přehled a krátká charakteristika všech cílů a jejich úkolů.

1. CÍL: ODSTRANIT EXTRÉMNÍ CHUDOBU A HLAD

ÚKOL 1.A: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří žijí z příjmu nižšího než 1 USD na den.

ÚKOL 1.B: Dosáhnout plného a produktivního zaměstnání a slušné práce pro všechny, včetně žen a mladých lidí.

ÚKOL 1.C: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří trpí hladem.

Podle zprávy OSN z roku 2007 klesl počet lidí žijících s příjmem menším než 1 USD na den (jedná se o mezinárodně uznávanou hranici „extrémní /absolutní/ chudoby“) z 1,25 miliardy v roce 1990 na 980 milionů v roce 2004. Tento posun nastal především díky pokroku v Číně a Indii. Počet trpících hladem zůstává stále na úrovni kolem 824 milionů obyvatel rozvojových regionů (v roce 2003), což odpovídá přibližně 17% populace těchto států.

2. CÍL: DOSÁHNOUT ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁNÍ PRO VŠECHNY

ÚKOL 2.A: Do roku 2015 zajistit, aby mohly děti kdekoli na světě, dívky i chlapci, dokončit základní školu.

Přístup ke vzdělání patří mezi základní lidská práva jmenovaná Všeobecnou deklarací lidských práv. Vzdělání je základem všech společností a konkurenceschopných ekonomik na globální úrovni. Je to základ pro snižování chudoby a nerovnosti, pro dosažení lepšího zdravotního stavu, schopnosti používat nové technologie a pro vytváření i šíření užitečných znalostí. Základní vzdělání je samozřejmě i vstupní bránou pro vyšší úroveň vzdělání, a tím i pro rozvoj celé společnosti.

3. CÍL: PROSAZOVAT ROVNOST POHLAVÍ A POSÍLIT ROLI ŽEN VE SPOLEČNOSTI

ÚKOL 3.A: Do roku 2005 odstranit nepoměr pohlaví v základním a středním školství a do roku 2015 na všech úrovních vzdělávacího systému.

Obyvatelé planety jsou postiženi chudobou velmi nerovnoměrně. Na světě žije asi dvakrát více chudých žen než mužů. Čím je společnost chudší, tím větší rozdíly jsou i mezi pohlavími. Proto se téma rovnosti mezi ženami a muži ocitlo mezi Rozvojovými cíli tisíciletí. Hlavním ukazatelem pokroku v této oblasti se stal poměr přístupu dívek a chlapců ke vzdělání na základních a středních školách.

4. CÍL: SNÍŽIT DĚTSKOU ÚMRTNOST

ÚKOL 4.A: Do roku 2015 snížit o dvě třetiny úmrtnost dětí do věku pěti let.

Podle odhadů Spojených národů zemřelo v roce 2005 na světě 10,1 milionů dětí mladších pěti let ve srovnání s 10,9 miliony v roce 2002. I když dětská úmrtnost na globální úrovni klesá, tento pokrok není rovnoměrný ve všech regionech. Není překvapením, že dětská úmrtnost souvisí se špatnou úrovní základních zdravotních služeb v rozvojových zemích. Většinu případů úmrtí dětí lze přitom předejít.

5. CÍL: ZLEPŠIT ZDRAVÍ MATEK

ÚKOL 5.A: Do roku 2015 snížit o tři čtvrtiny míru mateřské úmrtnosti.

ÚKOL 5.B: Do roku 2015 dosáhnout univerzálního přístupu k reprodukční zdravotnické asistenci.

V souvislosti s těhotenstvím či porodem umírá ročně více než půl milionu matek. Úroveň celosvětové míry mateřské úmrtnosti zůstává v rozvojových zemích – především v oblasti subsaharské Afriky a jižní Asie – stále velmi vysoká. Paradoxem je fakt, že podobně jako u předchozího úkolu se většinou jedná o léčitelné komplikace, jimž lze zabránit včasnou prevencí.

6. CÍL: BOJOVAT S HIV/AIDS, MALÁRIÍ A DALŠÍMI NEMOCEMI

ÚKOL 6.A: Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS.

ÚKOL 6.B: Do roku 2010 dosáhnout univerzálního přístupu k léčbě HIV/AIDS pro všechny, kdo takovou léčbu potřebují.

ÚKOL 6.C: Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření malárie a dalších závažných onemocnění.

Žádný jiný úkol v rámci Rozvojových cílů tisíciletí nevyvolal takovou pozornost a finanční podporu jako snaha o zastavení a zvrácení šíření HIV/AIDS. Na konci roku 2006 přesto žilo na světě odhadovaných 39,5 milionů lidí nakažených virem HIV nebo už s chorobou AIDS (ve srovnání s 32,9 miliony v roce 2001). Nejvíce nakažených je především ve státech subsaharské Afriky. Jen v roce 2006 se tímto virem infikovalo 4,3 milionu lidí.

7. CÍL: ZAJISTIT UDRŽITELNÝ STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

ÚKOL 7.A: Integrovat principy udržitelného rozvoje do politiky a programů jednotlivých států a zabránit ztrátám přírodních zdrojů.

ÚKOL 7.B: Snížit ztráty biodiverzity a do roku 2010 dosáhnout výrazného snížení míry těchto ztrát.

ÚKOL 7.C: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí bez dlouhodobě udržitelného přístupu k nezávadné pitné vodě a základní hygieně.

ÚKOL 7.D: Do roku 2020 dosáhnout výrazného zvýšení kvality života minimálně 100 milionů obyvatel příměstských chudinských čtvrtí (slumů).

Stanovený cíl si klade za úkol celkové zlepšení stavu životního prostředí, případně uchování jeho kvality pro obyvatele žijící především v rozvojových zemích a zajištění udržitelného přístupu k základním přírodním zdrojům (voda) i infrastruktury ve městech (chudinské čtvrti).

8. CÍL: BUDOVAT SVĚTOVÉ PARTNERSTVÍ PRO ROZVOJ

ÚKOL 8.A: Dále rozvíjet obchodní a finanční systém založený na otevřenosti, předvídatelnosti a absenci diskriminace (včetně závazku usilovat o dobré vládnutí, rozvoj a snižování chudoby, a to na národní i mezinárodní úrovni).

ÚKOL 8.B: Řešit specifické potřeby nejméně rozvinutých zemí (přístup na trh pro vývoz z těchto zemí bez zatížení cly a dovozními kvótami; odpuštění dluhů pro nejvíce zadlužené země a zrušení oficiálního bilaterálního dluhu; štedřejší poskytování oficiální rozvojové pomoci ze strany vyspělých zemí, které se zavázaly ke snížení chudoby, atd.).

ÚKOL 8.C: Řešit specifické potřeby vnitrozemských států a malých ostrovních rozvojových států.

ÚKOL 8.D: Komplexně řešit problém zadlužení rozvojových zemí prostřednictvím národních a mezinárodních opatření s cílem dosažení udržitelnosti zadlužení z dlouhodobého hlediska.

ÚKOL 8.E: Ve spolupráci s farmaceutickými firmami poskytnout přístup k dostupným základním lékům v rozvojových zemích.

ÚKOL 8.F: Ve spolupráci se soukromým sektorem zpřístupnit výhody nových technologií především v informační a komunikační oblasti.

Hlavním smyslem tohoto cíle je snaha o „spravedlivější“ a „humanitnější“ uspořádání světa, kde mají všichni lidé stejné možnosti a šance pro svůj indivi-

duální rozvoj, bez ohledu na to, kde žijí. V souboru Rozvojových cílů tisíciletí je tento cíl ten nejobecnější. Přestože úkoly, které jsou v jeho rámci definovány, často neobsahují žádné měřitelné indikátory či konkrétní závazky, patří k nejdůležitějším problémům současného rozvojového světa.

MALAVAJ

Barbara Arventidis, Rageh Omaar

Velká Británie / 2007 / 17 min. / 10+ let

Dvanáctiletého Malavaje z Ghany prodala jeho matka místnímu rybáři za čtyřicet dolarů, aby tři roky sloužil na primitivní lodi na jezeře Volta. Malavaj se na práci těší. Neví o dlouhé pracovní době, nebezpečné práci, při které nejsou výjimkou smrtelné úrazy, ani o výprascích rákoskou, které bude dostávat, když nebude pracovat dost rychle. Doufá, že mu vydělané peníze umožní chodit později do školy. Z našeho pohledu jde o nemorální zotročování dětí. Z pohledu zdejších lidí včetně Malavajovy matky jde o příležitost vyučit se řemeslu, která navíc rodině přinese peníze k zajištění nejnutnější obživy. A to i přesto, že zdejší zákony práci dětí do patnácti let zakazují. Malavajův příběh je součástí devadesátiminutového dokumentárního filmu Děti v otroctví, který o dětské práci natočila BBC. **p**

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	MALAVAJ
	INFORMAČNÍ ČÁST

1. CÍL: ODSTRANIT EXTRÉMNÍ CHUDOBU A HLAD

ÚKOL 1.A: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří žijí z příjmu nižšího než 1 USD na den.

ÚKOL 1.B: Dosáhnout plného a produktivního zaměstnání a slušné práce pro všechny, včetně žen a mladých lidí.

ÚKOL 1.C: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří trpí hladem.

Pravděpodobně nejvíce sledovaným úkolem a jedním z hlavních cílů současnosti je právě úkol 1.A. Podle zprávy OSN o plnění Rozvojových cílů tisíciletí z konce června 2007 klesl počet lidí žijících s příjmem nižším než 1 USD na den (tzv. hranice extrémní /absolutní/ chudoby) z 1,25 miliardy v roce 1990 na 980 milionů v roce 2004. Na první pohled vypadá toto číslo významně, zvláště když vezmeme v potaz, že se jedná o pokles z podílu 31,6 % všech obyvatel rozvojového světa v roce 1990 na 19,2 % v roce 2004.

Za alarmující je ovšem nutné považovat fakt, že snižování chudoby ve větším měřítku je registrováno jen v několika zemích zažívajících významný dlouhodobý ekonomický růst, a to především v Číně a v poslední době i v Indii. Nejhorší situace je stále v subsaharské Africe, kde v podstatě nenastal žádný pokrok ve snížení počtu obyvatel postižených absolutní chudobou – v roce 2004 zde žilo 298 milionů lidí s příjmem menším než 1 USD. Pokud tedy vyjmem z této statistiky Čínu a Indii, zjistíme, že v letech 1990–2002 došlo jen k minimálnímu snížení podílu obyvatel žijících v extrémní chudobě.

Počet lidí trpících hladem zůstává stále na úrovni kolem 824 milionů obyvatel rozvojových regionů (v roce 2003), což odpovídá přibližně 17 % populace těchto států. Oproti letům 1990–1992, kdy byl podíl odhadován na 20 % (cca 817 milionů), tedy došlo pouze k mírnému nárůstu způsobenému nárůstem populace. Nyní spadá do této kategorie stále ještě třetina populace v oblasti subsaharské Afriky a pětina obyvatel bývalého Sovětského svazu a jižní Asie.

Největšího úspěchu v potírání hladu a podvýživy dosáhla východní, jižní a jihovýchodní Asie. Statistiky

uvádějí, že se v letech 1990–2003 dramaticky zlepšil stav především v Číně, kde došlo ke snížení podvýživy téměř o polovinu. Příčinou je optimalizace distribuce potravin i přístupu k pitné vodě a modernizace zdravotnického vybavení. Pokroku bylo dosaženo také v Latinské Americe a Karibiku.

PŘÍČINY A NÁSLEDKY

Cestou ke splnění vytčeného limitu je bezesporu snaha o eliminaci odstranitelných příčin chudoby. První takovou skupinu představují **příčiny politické**: ozbrojené konflikty, respektive nízká podpora intervencí směřujících k jejich ukončení, nebo nedůslednost zákazů obchodování se zbraněmi. Dále se jedná o vysoce korupční vnitropolitické prostředí, autoritářské a diktátorské režimy, nevymahatelnost práva včetně lidskoprávních norem.

Z **ekonomických příčin** stojí za pozornost zejména vysoká zadluženost některých rozvojových zemí, nízké a kolísající ceny přírodních zdrojů, surovin a zemědělských produktů na světových trzích, exportní portfolio složené pouze z několika málo komodit, vysoká nezaměstnanost, nedostatek vzdělání i kvalifikovaných pracovních sil a nedostatečná dopravní i technická infrastruktura.

Demografickými faktory jsou: vysoká hustota obyvatelstva (Rwanda, Bangladéš, pobřežní oblasti Indie, Číny, Indonésie, delty Nilu, Nigeru a jiných řek), absence záchranné sociální sítě, v některých případech i kulturní a náboženské tradice, případně nemožnost dostatečně zapojit určité vrstvy společnosti

do ekonomických struktur země. Za zmínku stojí také nedostatečná zdravotní péče a nerovné postavení žen – tím je de facto polovina populace bráněna ve vytváření bohatství společnosti.

Environmentální příčiny zastupuje například odlesňování a následná eroze půdy, případně jiné půdní degradace, či znečištěné prostředí (především zdroje pitné vody a ovzduší ve velkoměstech) a také změna klimatu.

Mezi hlavní důsledky chudoby spadá **masivní degradace životního prostředí** (snaha získat novou či úrodnější půdu, nedostupnost environmentálních technologií), částečně i **migrace** obyvatel (vnitrostátní i mezinárodní směřující do ekonomicky vyspělejších zemí) a **kriminalita** – včetně obchodu s lidmi a dětskými otroky.

V relativně bohatších zemích způsobuje chudoba **vytlačení ze společnosti**, čímž se jen zvyšuje riziko **radikalizace sociálně slabých skupin** a jejich angažovanost v extremistických, či přímo teroristických organizacích. Chudoba je často přirovnávána k bludnému kruhu – její důsledky se pro další generace stávají samostatnými příčinami tohoto socioekonomického statusu.

Pokud se chudoba v rozvojových zemích nepodaří výrazněji kvantitativně i kvalitativně snížit, bude mít i nadále značně destabilizující dopad na celosvětovou politickou i bezpečnostní situaci.

MÝTY A FAKTA

Rozvojové země si mohou za chudobu samy.

Vzhledem k velkému množství příčin chudoby (několik příkladů viz výše) je toto tvrzení nepravdivé. Nicméně špatné způsoby vládnutí mnoha představitelů rozvojových zemí tomuto tvrzení napomáhají (viz např. Zimbabwe v současné době). Negativní reakce vzbuzují i autoritativní či diktátorské způsoby vlády mnohých státních představitelů (např. Súdán, Čad, Gambie, Vietnam) nebo mnohdy „chaotické“ snahy o demokratické vládnutí (např. Nepál či Nigérie). V případech dlouhotrvajících vnitřních válečných konfliktů a neochoty místních představitelů se dohodnout však toto tvrzení můžeme považovat za oprávněné (např. Kolumbie, Súdán, Demokratická republika Kongo, donedávna Angola).

Za dnešní chudobu rozvojových zemí

může historické období kolonialismu.

Období kolonialismu mělo významný vliv na ekonomickou situaci rozvojových zemí, nicméně jeho vliv není možno vykládat jednoznačně negativně. Navíc dopady na konkrétní země/regiony byly odlišné. Důležité je rozlišit, kdo byl kolonizátorem (zda Rusko, Francie, Velká Británie, Portugalsko...), a období kolonizace (v rozmezí 15.–20. století došlo k mnohým změnám). Nicméně platí fakt, že kolonialismus byl ekonomicky výhodný především pro kolonizující mocnosti. Nutné je však zdůraznit, že stávající časový odstup od dob kolonizace je argumentem proti tomuto vcelku „zažitému“ mýtu, protože mnohé národy si vládou samy téměř pět desetiletí, a měly tak možnost se ekonomicky vyvíjet nezávisle na bývalé koloniální mocnosti.

Lidé v rozvojových zemích mají stále hlad a v těchto

oblastech neustále dochází k hladomorům.

Mýtus neustálých hladomorů, případně jejich hrozba, je široce rozšířený. Ve skutečnosti k nim dochází pouze v extrémních případech v důsledku vážného a dlouhodobého konfliktu či přírodní katastrofy (dlouhodobá sucha, změna srážkového systému, záplavy či hurikány ničící úrodu). Navíc světová společnost (humanitární agentury) umějí často v takových případech zasáhnout už preventivně a předejít eskalaci této krize. To, co v médiích bývá prezentováno jako hladomor, je v drtivé většině případů charakterizováno jako „potravinová krize“, což znamená, že lidé v tamní oblasti mají nedostatek základních potravin (i vody), ale hladu neumírají. Skutečností je, že lidé, kteří jsou zahrnuti jako cílová skupina pod úkol č. 1.B, nemají dostatečné množství potravin v odpovídající nutriční hodnotě či množství potřebných látek (minerálů, vitaminů, bílkovin apod.).

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Podle čeho se „měří“ chudoba, tj. jak se určuje, kdo je chudý?

Světová banka definuje chudobu jako velmi komplexní problematiku, která zahrnuje velké množství fenoménů, jako například neschopnost uspokojit základní potřeby, nedostatečný přístup k nezbytným zdrojům, nedostatek vzdělání a dovedností, špatný zdravotní stav,

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	MALAVAJ
	INFORMAČNÍ ČÁST

podvýživu, nedostatečnou úroveň bydlení, špatný přístup k pitné vodě, nedostatečnou hygienu, nízkou odolnost vůči náhlým změnám, násilí a kriminalitě či nedostatek politické svobody a možnosti prosadit se.

Pro měření chudoby existuje řada indikátorů. Nejprehlednější je indikátor stanovený na základě parity kupní síly v jednotlivých zemích. Ten stanovuje za hranici extrémní nebo také absolutní chudoby **příjem 1 USD na den** a pro hranici relativní chudoby příjem 2 USD na den.

2. V jakých regionech či zemích je situace nejhorší?

Přestože zde dochází k mírnému relativnímu zlepšení, je situace stále nejhorší v **subsaharské Africe**, kde v roce 2004 žilo pod hranicí extrémní chudoby 41 % obyvatel (přičemž v některých zemích to bylo více než 80 %). Druhou nejpostiženější oblastí je pak **oblast jižní Asie**.

Naopak **k velkému pokroku došlo** za poslední dvě desetiletí v **regionech východní a jihovýchodní Asie** (VA v roce 1990 33 % extrémně chudých, v roce 2004 9,9 %; JVA v roce 1990 20,8 % extrémně chudých, v roce 2004 6,8 %). Za snižováním chudoby v této oblasti stojí ale především **Čína a Indie**, které zažívají dlouhodobý významný ekonomický růst. Pokud Čínu a Indii – jako hlavní představitele těchto regionů – ze statistik globální chudoby vyjme, zjistíme, že v letech 1990–2002 došlo v těchto regionech v podstatě jen k malému snížení podílu obyvatel žijících v extrémní chudobě, a to o 2,1 %.

3. Lze tuto situaci řešit? Je možné, že se problém globální chudoby v dohledné době zlepší?

Snahy o snížení počtu chudých lidí ve světě mají dlouhou historii. Názorů, jak chudobu zmírnit, je celá řada. **Spojené národy doporučily v této záležitosti několik základních bodů:**

- Rozvojové země by měly vytvořit vlastní detailní **strategie, jak naplnit Rozvojové cíle tisíciletí**, které by obsahovaly zvýšení veřejných investic a podporu soukromého sektoru. Kromě toho by se vlády měly soustředit na způsoby kvalitního (dobrého) vládnutí, včetně respektování základních lidských práv.
- Rozvinuté země by měly **zvýšit míru poskytování rozvojové pomoci** na 0,7 % z jejich hrubého národního příjmu nebo na 195 miliard USD v roce 2015.

- Bohatí donoři by měli identifikovat a **prostřednictvím rozvojové spolupráce podporovat nejméně deset rychle se rozvíjejících ekonomicky chudých zemí** tak, aby posílili jejich vývoj.
- Bohaté i chudé země by měly **spolupracovat na projektech tzv. rychlých vítězství**, které by měly přinést okamžité pozitivní výsledky v podobě záchrany lidských životů a snížení hladu. Tyto projekty by měly obsahovat poskytování antiretrovirálních léků 3 milionům lidí postiženým nemocí AIDS, distribuci protimalariických sítí, pomoc rodinám zatíženým vysokými poplatky na školné a školní uniformy, poskytování obědů ve škole zdarma či přiděl hnojiv chudým farmářům.
- **Bohaté státy by měly otevřít své trhy** pro zboží z rozvojových zemí.
- Mezinárodní donoři by měli každým rokem (až do roku 2015) **podporovat cca 7 miliardami USD vědecký výzkum**, který by se zabýval potřebami chudých obyvatel v oblasti zdraví, zemědělství, přírodních zdrojů a environmentálního managementu, energie a klimatických změn.

Kromě výše zmíněných bodů by strategie snižování chudoby ve světě měly zahrnovat snahy o **zvýšení vzdělanosti a péči o zdravotní stav matek**. Nezanedbatelnou součástí problému je také dlouhodobá podpora zvýšení zemědělské produktivity v chudých venkovských oblastech, včetně investic do zlepšení infrastruktury a zajištění přístupu na trhy, elektrifikace a zvýšení dostupnosti zdrojů pitné vody.

4. Co je to dětská práce a jaká je její nejčastější příčina?

Mezinárodní organizace práce (ILO) definuje dětskou práci jako **ekonomickou aktivitu dětí, která negativně ovlivňuje jejich zdraví a duševní rozvoj nebo jim znemožňuje systematické vzdělávání**. Jde o jakoukoliv práci dětí mladších 12 let, o nebezpečnou práci 12–14letých a o tzv. nejhorší formy dětské práce bez ohledu na věk dítěte.

Hlavní příčinou dětské práce je **chudoba**. Bez výdělků dětí by řada rodin v nejchudších zemích de facto nepřežila. Řešení tohoto problému proto nemůže přinést pouhý zákaz dětské práce, ale musejí jím být v první řadě kroky směřující k odstranění chudoby v zemích, kde je dětská práce nejvíce rozšířena.

5. V jakých odvětvích pracují děti nejčastěji?

Nejvíce dětí – celých 70 % – pracuje v **zemědělství**. Děti pracují také v **průmyslu**; často podstupují riskantní práci v **lomech a dolech**. Dalším odvětvím jsou služby: malé dívky, ale i chlapci **obsluhují v restauracích a v hotelích**, mnozí z nich pracují také jako **pouliční prodáváci, čističi bot nebo služební v domácnostech**. Jen 5 % všech dětí je zaměstnáno oficiálně. Většinou jde o práci založenou jen na ústní dohodě, která dítěti nezaručuje žádné nároky na řádný plat a důstojné zacházení.

Až 50 milionů dětí mladších 11 let pracuje v prostředí, jež přímo ohrožuje jejich zdraví – jsou nuceny nosit těžké náklady v dolech a kamenolomech, jsou vystaveny radioaktivnímu záření, sbírají nebezpečný odpad na skládkách apod. Často dochází k těžkým, nebo i smrtelným úrazům. **Ročně na následky pracovního úrazu zahyne 22 tisíc dětí.**

6. Je dětskou prací pomoc v rodině?

Na rozdíl od běžné pomoci rodičům, která je přirozenou součástí společné péče o domácnost, označujeme termínem „dětská práce“ stav, kdy jsou děti k práci donuceny špatnými životními podmínkami a vykonávají ji k **zajištění své základní obživy nebo obživy svých rodin**.

7. Kde na světě je dětská práce nejvíce rozšířená?

Na celém světě je nuceno pracovat asi **218 milionů dětí**, z toho přibližně 165 milionů jsou děti ve věku mezi 5–14 lety. Největší podíl na světové populaci pracujících dětí mají země **Asie a Oceánie** (61 %), dále pak **Afriky** (32 %) a **Latinské Ameriky** (7 %).

V Asii není zaměstnávání dětí vždy nelegální – v některých asijských státech je práce povolena už od 14 let. Děti zde pracují v zemědělství: na rýžových polích a čajových plantážích nebo se starají o dobytce. Dále pracují v textilním průmyslu, v kamenolomech, při třídění odpadků nebo prodávají nejrůznější zboží. Světové „prvenství“ v počtu pracujících dětí ve věku mezi 4–14 lety zastává Indie, kde pracují miliony dětí 12 i více hodin denně v dílnách na výrobu koberců, látek či hedvábí. Místo docházky do školy musejí pracovat ve zdravotně závadných podmínkách, za minimální mzdu nebo ve většině případů zdarma. Jsou vystaveny fyzickému a psychickému násilí, jehož následky si pak nesou po celý život.

V Africe pracuje každé třetí dítě v zemědělství nebo prodává na tržišti. Zhruba 67 milionů dětí pracuje v subsaharské oblasti a dalších 21 milionů v severní Africe. Například v Egyptě pracuje až 1,5 milionu dětí, a to zejména v továrnách na činění kůží, kde jsou několik hodin denně v kontaktu s toxickými látkami.

8. Setkáváme se s dětskou prací také v Evropě?

I když se v Evropě podařilo odstranit dětskou práci během průmyslové revoluce, bylo by mylné předpokládat, že je to problém pouze rozvojových zemí. V jistém měřítku existuje i zde. Příčin je hned několik, nejčastějšími důvody jsou ale **chudoba a sociokulturní podmínky**. Fenomén dětské práce se hojně rozšířil například v **zemích střední a východní Evropy, které procházejí nebo procházely ekonomickou transformací a reformou sociálního systému** (např. Rumunsko nebo Albánie). Tyto změny vedly i ke zvýšenému výskytu chudoby a následnému zvýšení výskytu dětské práce v tomto regionu.

Dopátrat se konkrétních čísel počtu dětí, které na území Evropy pracují, je poměrně problematické. Dětská práce má v Evropě mnohem skrytější podobu a týká se i těch nejhorších forem, jako jsou dětská prostituce a sexuální exploatace, psychické týrání mladých pracovníků, obchod s dětmi nebo zaměstnávání dětí ve zdraví nebezpečných podmínkách.

9. Existuje mezinárodní právní norma zakazující dětskou práci?

Dětská práce je ve většině zemí zakázána. Už 148 zemí světa podepsalo **Úmluvu o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání**, podle které by v těchto zemích žádné **dítě mladší 14 let** pracovat nemělo. Realita je ale jiná: úmluvu podepsaly i země, ve kterých je dětská práce stále běžným jevem (např. Pákistán nebo Nigérie). V Indii například už desítky let platí zákaz dětské práce, přesto zde najdeme podle některých odhadů až 100 milionů dětí, které místo docházky do školy pracují. **Speciální kategorií je pouze umělecká, kulturní, sportovní a reklamní činnost** dítěte za podmínek stanovených zákonem o zaměstnanosti. Tato činnost musí být přiměřená věku dítěte a nesmí pro něj představovat nebezpečí, bránit jeho vzdělávání nebo docházce do školy ani účasti na výukových programech. Také nesmí poškozovat jeho zdravotní, tělesný, duševní, morální a společenský rozvoj.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	MALAVAJ
INFORMAČNÍ ČÁST	

10. Můžeme nějakou cestou pomoci sami?

Pomoci můžeme už tím, že se budeme **zajímat o původ zboží, které kupujeme**. Zda byla daná věc vyrobena s přispěním dětské práce, většinou nejde zjistit pouhým pohledem. Můžeme se ale ptát zaměstnanců a informovat se o **etických kodexech firem**, jejichž zboží kupujeme. Dále pak můžeme nakupovat **fair trade zboží** (česky spravedlivý obchod), u kterého je vždy garantován původ. Důležité je také o problematice dětské práce mluvit, a to jak ve škole, tak s rodiči, a hledat nové informace.

Odkazy a kontakty:

Český výbor pro UNICEF

Elišky Peškové 17/741, 150 21 Praha 5

www.unicef.cz, e-mail: unicef@unicef.cz, tel.: 257 320 244

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.clovekvtisni.cz, e-mail: mail@clovekvtisni.cz

tel.: 226 200 400

Webové stránky:

www.ilo.org

www.rozvojovka.cz

www.stopdetskepraci.cz

Doporučená literatura:

Bauman, Z.: *Globalizace: důsledky pro člověka*. Mladá fronta, Praha 1999.

Had, M.; Kotyk, V.: *Malé země, velcí sousedé*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1998.

Holden, R.: *Lidská práva: úvod do problematiky*. USIA Regional Program Office, Vídeň 1996.

Kol. autorů: *Dětská práce. Člověk v tísni (program Jeden svět na školách)*, Praha 2007.

Kong, H.: *Světový étos pro politiku a hospodářství*. Vyšehrad, Praha 2000.

CESTA ZA ŠTĚSTÍM

ANOTACE PROJEKTU:

Projekt žáky seznámí s tématem chudoby zemí globálního Jihu. Vede je k pojmenování příčin extrémní chudoby obyvatel rozvojových zemí a k hledání souvislostí. Zároveň je nutí zamyslet se nad vlastním žebříčkem hodnot. Výstupem projektu jsou výtvarně zpracované plakáty zachycující příčiny, projevy a důsledky extrémní chudoby.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

1. stupeň: člověk a svět, výtvarná výchova

2. stupeň: zeměpis, výchova k občanství, výchova ke zdraví, výtvarná výchova

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

osobnostní a sociální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Projekt rozvíjí především ty klíčové kompetence, díky nimž žák získá následující dovednosti:

KOMPETENCE K UČENÍ:

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení a v praktickém životě;
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si odpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ:

- vyhledává informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu;
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí si svůj názor a vhodně argumentuje;
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů;
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými na řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá z nich poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají.

KOMPETENCE OBČANSKÉ:

- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ	
FILM	MALAVAJ
PROJEKT	

CÍLE:

ŽÁCI:

- seznámí se s obsahem rozvojového cíle č. 1;
- seznámí se se základními informacemi o globálních problémech chudoby, vzdělání a zdraví i s jejich vlivem na život lidí v postižených oblastech;
- rozvíjí svou empatii a porozumění pro dění v zemích „na druhém konci světa“;
- uvědomují si rozdíly mezi vyspělými státy Evropy a nejchudšími oblastmi světa;
- společně s učitelem najdou možnosti, jak tyto problémy řešit, a přiměřeně svému věku se naučí tato řešení formulovat;
- v rámci skupinové práce poznají nutnost mezinárodní spolupráce při řešení daných globálních problémů.

ČAS: 3–4 vyučovací hodiny, případně jedno celé vyučovací dopoledne

POMŮCKY:

velký arch papíru pro každou skupinu, fixy, pastelky, případně barvy, informace o globálních problémech chudoby, vzdělání a zdraví, přístup k internetu

POSTUP:

PŘED PROJEKCI FILMU – MOTIVAČNÍ AKTIVITA BÝT BOHATÝ...

1. Napíšeme na tabuli následující věty a vyzveme žáky, aby je samostatně na papír nebo do sešitu dokončili.

Být bohatý pro mě znamená...

Být chudý pro mě znamená...

Být svobodný pro mě znamená...

Být šťastný pro mě znamená...

2. Poté proběhne společná prezentace výsledků práce. Zdržíme se komentářů, necháme žáky volně dokončit jednotlivé věty.

3. Připomene žákům téma otroctví ve starověkém Římě: „Ve starověkém Římě se otroci kupovali na trhu. Jejich cena závisela na tom, co uměli. Kdo neuměl nic, stál 400–800 sesterciů, což je cena, za kterou si mohl svobodný římský občan koupit například krávu. Naopak krásná dívka stála asi 4000 sesterciů, což byla cena jen o málo vyšší než za jezdeckého koně. Vzdělaný otrok, který ovládal nějaký obor (třeba lékařství, byl malířem, kuchařem...), však mohl stát i několik set tisíc sesterciů (asi jako dům v Římě). Pán měl nad otrokem naprostou moc, mohl ho beztrestně zabít, když se mu zlíbilo nebo když otrok neudělal to, co požadoval. Mohl jej však také propustit na svobodu – například za významný skutek, který otrok pro pána vykonal (třeba mu zachránil život apod.). Propuštěný otrok byl sice osobně svobodný, neměl však žádná politická práva. Byl tzv. propuštěncem. V Římě existovalo (podobně jako ve starověkém Řecku) také dlužní otroctví, tedy otroctví způsobené vysokým zadlužením a neschopností dluhy splácet...“ Zdroj: Válková, V.: Dějepis pro 6. ročník základní školy. SPN, Praha 2001.

4. Poté se volně přeneseme do současnosti a pokračujeme například těmito slovy: „Ačkoliv žijeme v 21. století, situace některých dětí na různých místech světa (a zejména těch nejchudších) se podobá právě životům těchto otroků – i ony jsou majetkem svého pána, který je může jakkoliv fyzicky trestat a vystavovat řadě smrtelných nebezpečí. Tyto děti se staly otroky proto, že jejich rodiče neměli prostředky na jejich vzdělání a často ani na jejich obživu. I tyto děti byly v podstatě prodány na trhu – kde o jejich ceně nesmlouvali jejich majitelé, ale právě rodiče...“

5. Následuje projekce filmu.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	MALAVAJ
PROJEKT	

PO PROJEKCI FILMU

6. Po projekci žáci dokončují stejné věty znovu, tentokrát z pohledu dětí, které viděli ve filmu.

Být bohatý pro mě znamená...

Být chudý pro mě znamená...

Být svobodný pro mě znamená...

Být šťastný pro mě znamená...

7. Cvičení zakončíme reflexí, při které si žáci vzájemně předvedou, co napsali.

Poznámka: V případě použití filmu u mladších žáků nemusíme doplňovat věty – stačí, když si žáci nakreslí do sešitu měsíc (nebo ho mohou dostat nakopírovaný v podobě pracovního listu) a do něj pak zapíší, co všechno si představují pod pojmem bohatství. Po zhlédnutí filmu do nového, prázdného měsíce zakreslí, co asi za bohatství považují děti, které ve filmu vystupovaly.

8. Poté žáky rozdělíme do tří- až čtyřčlenných skupin.

9. Každá skupina dostane velký arch papíru, který si nadepíše „Cesta za štěstím“. Úkolem žáků je nakreslit na papír „cestu za štěstím“ dítěte z chudé rozvojové země (zadáním může být vytvořit „cestu za štěstím“ přímo pro hlavního hrdinu filmu). Vysvětlíme dětem, že cesta ke štěstí nebývá rovná, ale obvykle spíše hodně klikatá a plná překážek. Měla by být také dostatečně široká, aby do ní mohly zapisovat to, čím „jejich“ chlapec nebo dívka procházejí, co prožívají. Aby se žáci co nejvíce ztotožnili s postavou, o níž vyprávějí, mluví v 1. osobě jednotného čísla (např. „Byl jsem chudý, a proto jsem šel lovit ryby. Myslel jsem si, že budu moct chodit do školy, ale...“). Vedeme žáky k tomu, aby se snažili se do příběhu svého dítěte co nejvíce vcítit, aby slovy nebo kresbou vyjádřili, co onen chlapec nebo dívka cítí, co prožívají, na co myslí (např. „Když jsem odešel z domu, stýskalo se mi. Nejvíce po mamě, přál jsem si být s ní. Moc jsem si to přál. Ale už to nešlo. Plakal jsem...“).

Poznámka: Žáci se někdy více soustředí na vyjádření těchto pocitů než na pojmenování největších překážek v cestě za štěstím. Nepovažujme to za nedostatek. Naopak – i když některé události budou směřovat k dětské fantazii, přece jen mívají reálný základ, který vyvěrá z pocitů a emocí, které v nich film zanechal.

10. Vedle „své“ cesty žáci k jednotlivým překážkám (chudoba, nedostatek vzdělání, nemoc, konflikty...) dopisují příčiny, projevy nebo důsledky těchto problémů. Starší žáci je mohou vyhledat na internetu, mladším je dobré položit na zvláštní lavici několik textů (např. z internetu), které o dané problematice pojednávají (upravených tak, aby jim žáci bez větších problémů rozuměli). K lavici přijde vždy jen jeden člen skupiny, informace si vyhledá a sdělí je ostatním členům skupiny. Teprve poté je žáci zapisují vedle své cesty. Tímto způsobem zároveň rozdělíme aktivitu žáků v jednotlivých skupinách a snížíme riziko toho, že se někteří jen „vezou“.

11. Na konci každé cesty žáci vyjádří, jak podle nich vypadá štěstí, k němuž jejich chlapec či dívka směřují (mohou tak učinit slovy nebo obrázkem, který nakreslí nebo najdou na internetu a vytisknou).

12. Každá skupina si připraví prezentaci, ve které vlastními slovy svou cestu za štěstím popíše. Je dobré, aby si žáci rozdělili cestu na jednotlivé etapy, aby se při prezentaci vystřídal všichni členové skupiny (např. jeden mluví o tom, jak je chlapec chudý, další o tom, že neumí číst a psát, apod.). Při prezentaci by měly zaznít také příčiny, projevy nebo důsledky překážek, které na cestě za štěstím chlapec nebo dívka překonávají (např. „Nemohl jsem chodit do školy, protože máma neměla peníze, abych se mohl učit.“).

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍČILETÍ	
FILM	MALAVAJ
PROJEKT	

13. Závěrečná reflexe je shrnutím celého projektu. Měli bychom ji provést tak, abychom přiměřeně věku dětí poukázali na rozdíly ve vyspělosti států bohatého Severu a chudého Jihu a zdůraznili odpovědnost rozvinutých států. Je dobré zmínit nejen technologickou zaostalost ekonomik těchto zemí, ale také jejich – často obrovskou – zadluženost. Na závěr můžeme žáky vyzvat, aby řekli, jak by situaci nejchudších zemí sami řešili. Pokud pracujeme s třídou, v níž tento závěr není možný, měli bychom přiměřeně věku a schopnostem dětí možné způsoby řešení ve stručnosti nastínit sami.

UKÁZKA Z REALIZACE PROJEKTU

Pro inspiraci si můžete prohlédnout ukázky výstupů projektu Cesta za štěstím, který byl realizován na základní škole Zámecká v Litomyšli.

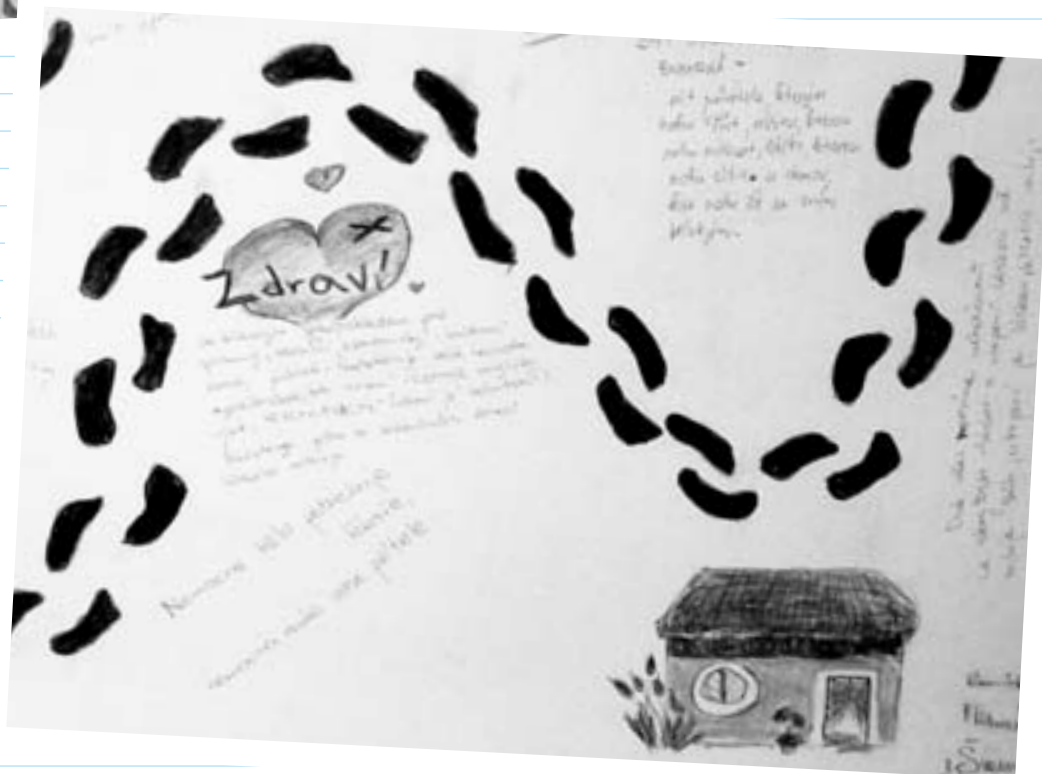
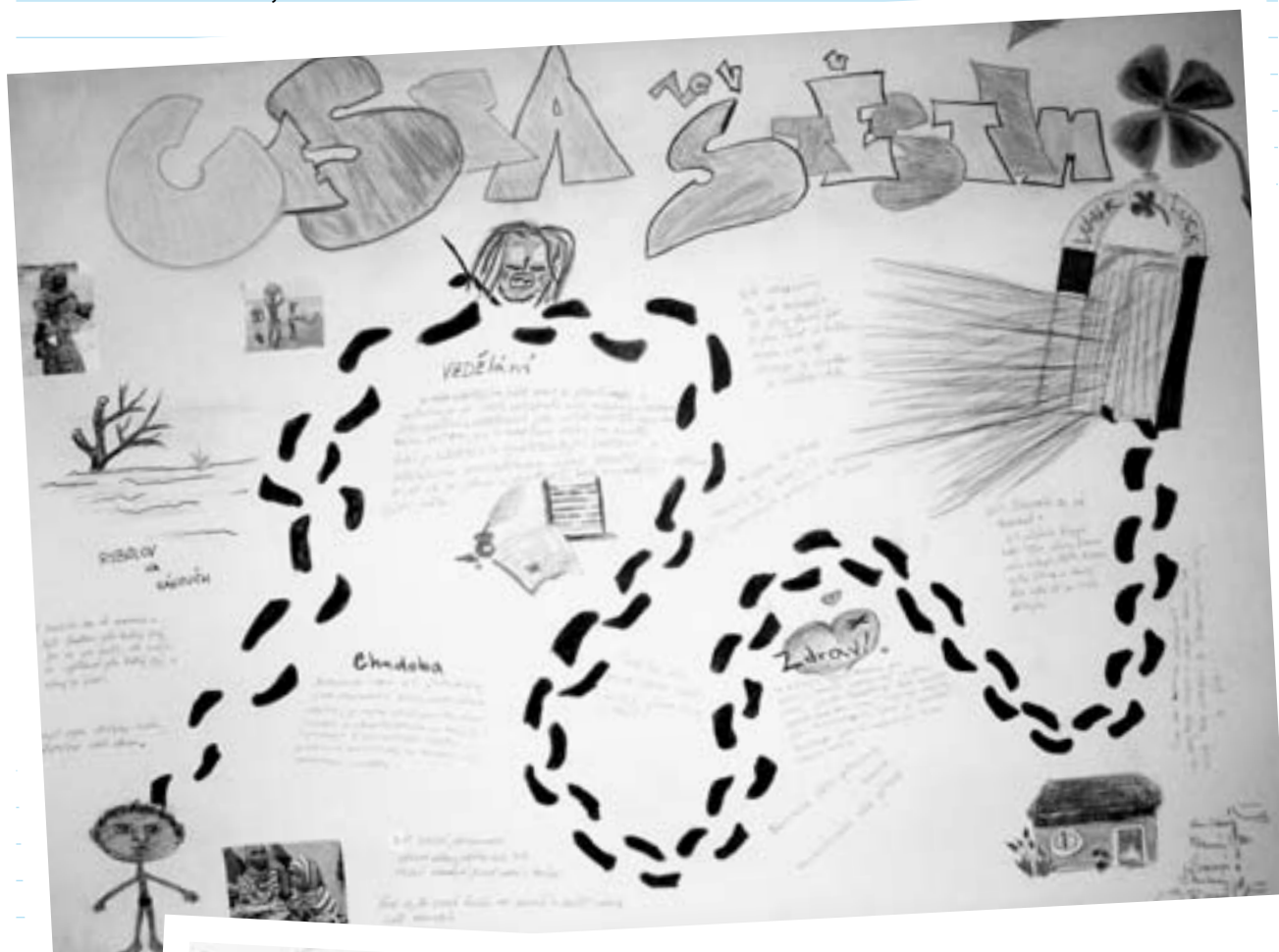

Figure 1 shows the results of the 2011 survey. The survey was conducted in 2011, and the results are presented in Figure 1. The survey was conducted in 2011, and the results are presented in Figure 1. The survey was conducted in 2011, and the results are presented in Figure 1.

NÁRAMKY OD KAMAR

Preeya Nair

Velká Británie, Indie / 2007 / 23 min. / 10+ let

Hlavní postavou snímku je jedenáctiletá indická dívka Kamar – výřečná, bezprostřední a hlavně předčasně dospělá. Místo školy či dětských her se svými vrstevníky musí totiž pomáhat v domácnosti a tvrdě pracovat. Společně s matkou a mladšími sourozenci zdobí levné plastové náramky blyštivými kamínky. Ty jsou tak rozžhavené, že se Kamar při práci často bolestivě popálí. To jí ale tolik nevadí. Mnohem více ji trápí, že jí matka nedovolí chodit do školy. Bez jejího přivýdětku by totiž rodina jen těžko vyšla. Kamar se ale svého snu o vzdělání nevzdává a každý den se modlí k bohu, aby vyslyšel její přání a umožnil jí naučit se číst a psát. **p**

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	NÁRAMKY OD KAMAR
	INFORMAČNÍ ČÁST

2. CÍL: DOSÁHNOUT ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁNÍ PRO VŠECHNY

ÚKOL 2.A: Do roku 2015 zajistit, aby mohly děti kdekoli na světě, dívky i chlapci, dokončit základní školu.

Přístup ke vzdělání patří mezi základní lidská práva jmenovaná Všeobecnou deklarací lidských práv. Vzdělání je základem všech společností a konkurenceschopných ekonomik na globální úrovni. Je důležité pro snižování chudoby a sociální nerovnosti, pro schopnost používat nové technologie a pro vytváření i šíření užitečných znalostí. A samozřejmě – základní vzdělání je vstupní bránou pro vyšší úroveň vzdělání, a tím i rozvoj celé společnosti.

Přestože se situace ve srovnání s výchozím rokem 1990 celosvětově zlepšila, za posledních pět let vývoj zaznamenává stagnaci. Stále ještě zhruba 72 milionů dětí na světě nenavštěvuje základní školu a polovina z nich je ze subsaharské Afriky. Ve školním roce 2006/2007 činil odhadovaný podíl dětí zapsaných na základních školách rozvojového světa 89 %, zatímco v rozvinutých zemích tento poměr tvořil 96 %. Podle odhadů Světové banky z roku 2007 cíle nebude dosaženo u více než poloviny rozvojových zemí a v roce 2015 zůstane 29 milionů dětí bez možnosti navštěvovat základní školu. Cíl nenaplní zejména regiony jižní Asie a subsaharské Afriky, naopak regiony východní Asie a Pacifiku, Latinské Ameriky a Karibiku jsou blízko jeho dosažení.

PŘÍČINY A NÁSLEDKY

Relativně nízký pokrok, především za posledních pět let, kdy se počet dětí bez možnosti absolvovat základní vzdělání nemění, souvisí především s růstem populace v daných regionech, protože je nutné vydávat prostředky na vzdělávání na stále rostoucí počet dětí. Zpráva OSN se navíc odvolává na problémy související s globální ekonomickou krizí.

Příčin pomalého snižování analfabetismu je několik: na prvním místě jsou to **vysoké náklady na**

vzdělání (jízdné, školné, uniformy, učební pomůcky, často i příspěvky na provoz školy a platy učitelů), které musejí hradit rodiče, dále **nutnost, aby děti pracovaly**, pomáhaly s chodem domácnosti, či nejrůznější pověry týkající se především vzdělání dívek (např. že vzdělaná dívka má menší šanci se dobře provdat). Významnou roli hraje i **vzdálenost školy** od místa bydliště, která může dosahovat až několika hodin cesty pěšky.

Vysoký počet dětí mimo školní systém je znepokojující především z důvodu negativního dopadu na plnění dalších cílů v rámci Rozvojových cílů tisíciletí. Statistiky prokazují, že například nárůst poměru matek se základním nebo středním vzděláním je spojen se snížením míry dětské úmrtnosti. Kromě toho gramotnost rodičů hraje roli v tom, zda své děti posílají do školy, nebo v tom, jakou jim poskytují výživu. Vzdělání má také pozitivní vliv na úspěšnou prevenci HIV a zvýšení šance získat slušné zaměstnání.

MÝTY A FAKTA

Počet 72 milionů dětí bez možnosti navštěvovat základní školu je nadhodnocený.

I když se toto číslo stále zdá být vysoké, některé průzkumy ukázaly, že se pravděpodobně jedná o podhodnocená čísla a ta reálná budou dokonce ještě vyšší. Navíc není možné přesně specifikovat, kolik dětí navštěvuje školu pravidelně nebo jen občas. Kromě toho do statistik není započítávána situace ze zemí, kde probíhá nebo nedávno skončil válečný konflikt, protože data z těchto zemí obvykle nejsou dostupná. Můžeme však s jistotou konstatovat, že pokud bychom tato data měli k dispozici, globální obrázek o plnění tohoto úkolu by byl ještě více negativní. Další otevřenou otázkou zůstává kvalita vzdělání, především v chudých oblastech.

Nerovný přístup ke vzdělávání v rozvojových zemích se týká pouze pohlaví (genderu).

Jedním z problémů týkajících se základního vzdělání v rozvojových zemích je stále přetrvávající nerovný přístup k tomuto vzdělání. Nejedná se jen o nerovnost v přístupu mezi dívkami a chlapci, ale také mezi městskými dětmi a dětmi z venkovských oblastí.

Dívky jsou stále vyloučeny ze vzdělávacího procesu více než chlapci. Tento trend je nejvíce viditelný v oblasti Oceánie, v subsaharské Africe (29% dívek nenavštěvuje základní a střední školu ve srovnání s 24% chlapců), v západní a jižní Asii, kde rozdíly mezi chlapci a dívkami v registraci školní docházky tvoří přibližně 4–7%.

Téměř jedna třetina dětí z rozvojových zemí žijících na venkově nemá přístup k základnímu vzdělávání ve srovnání s 18% dětí žijícími ve městech. Určitou roli hraje i příslušnost dětí k etnickým, jazykovým či náboženským skupinám, které mají méně možností se vzdělávat ve srovnání s většinovou populací. Nicméně nejvýznamnějším rozdílem v přístupu ke vzdělání (kromě genderového aspektu) je původ dětí z bohatých či chudých domácností. Podíl dětí z nejchudších domácností, které nemají přístup k základnímu vzdělání, dosahuje 37%. U pětiny nejbohatších domácností ve společnostech rozvojových zemí dosahuje „jen“ 12%, tedy třetinového stavu oproti nejchudší pětině domácností.

Existují však nástroje, které úspěšně řeší některé aspekty nerovného přístupu v případě nejchudších či nejvíce znevýhodněných skupin dětí. Mezi ně patří například odpuštění školného, svačiny a obědy během výuky zdarma, výstavba škol v méně přístupných oblastech či zvýšené úsilí ve snaze přilákat mladé lidi na pozice učitelů. Pro naplnění stanoveného cíle bude v roce 2015 pouze v oblasti subsaharské Afriky chybět 3,8 milionu vyučujících.

Stačí sledovat a vyhodnocovat pouze počet dětí, které jsou do školy zapsány.

Problémem není jen počet dětí, které do základní školy nenastoupí, ale také to, kolik jich školu úspěšně dokončí. Z nejrůznějších důvodů, jako jsou nemoci, sezónní práce, nedostatek finančních prostředků na krytí nákladů spojených se vzděláváním apod., docházku v rozvojových zemích nedokončí téměř 20% dětí. Ale například v oblasti subsaharské Afriky je to téměř polovina všech dívek (44%). S tím také souvi-

ší četnost opakování ročníků, jež vyžaduje nejen další náklady pro rodiče, ale i pro stát. Samozřejmě nejvíce trpí tímto nedostatkem samotné děti, protože malá efektivita výuky jim neumožní dostatečný osobní rozvoj. Příliš mnoho takových dětí stále opouští školy bez základní gramotnosti a znalosti počtů.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Kolik dětí na světě pracuje? Ve kterých částech světa je problém dětské práce nejrozšířenější?

Na celém světě je nuceno pracovat asi **218 milionů dětí**, což je celá čtvrtina všech dětí ve věku mezi 5–14 lety. Největší podíl na světové populaci pracujících dětí má Asie (61%), dále Afrika (32%) a Latinská Amerika (7%).

V Asii není zaměstnávání dětí vždy nelegální, neboť v některých asijských státech je práce povolena už od 14 let. Děti zde pracují **v zemědělství**: na rýžových polích, na čajových plantážích nebo se starají o dobytek. Dále pracují **v textilním průmyslu, v kamenolomech, při třídění odpadků** nebo **prodávají nejrozličnější zboží**. Největší počet pracujících dětí ve věku mezi 4–14 lety můžeme najít v Indii. V Indii, Pákistánu a Nepálu pracuje více než 1 milion dětí 12 hodin denně v dílnách na výrobu kobereců, a to za velmi špatných hygienických podmínek.

V Bangladéši a Nepálu pracuje mnoho dětí za minimální mzdu na čajových plantážích, v Thajsku a Číně zase v továrnách na hračky a sportovní potřeby. V Indonésii je dětská práce státem povolena v rozsahu čtyř hodin denně a vykonává ji zde asi 300 tisíc dětí.

V Africe každé třetí dítě pracuje v zemědělství nebo prodává na tržišti. Zhruba 67 milionů dětí pracuje v subsaharské oblasti a dalších 21 milionů v severní Africe. Například v Egyptě pracuje až 1,5 milionu dětí, zejména v továrnách na činění kůží, kde jsou několik hodin denně v kontaktu s toxickými látkami.

Problémem dětské práce jsou velmi zatíženy také země Latinské Ameriky. Například v Brazílii pracuje zhruba 1 milion dětí na trhu sexuální turistiky a až 7 milionů dětí pracuje v zemědělství, zejména na plantážích banánů, cukrové třtiny, kávy, kakaa apod. Mnoho z nich umírá na následky otravy pesticidy, které místní zemědělci používají při pěstování plodin. V Kolumbii pracují děti v cihelnách a ve sklářském průmyslu, kde často dochází k poraněním střepinami ze skla.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	NÁRAMKY OD KAMAR
	INFORMAČNÍ ČÁST

2. Jak se liší dětská práce od běžné pomoci rodičům?

Na rozdíl od běžné pomoci rodičům, která je přirozenou součástí společné péče o domácnost, označujeme termínem „dětská práce“ stav, kdy jsou děti k práci donuceny špatnými životními podmínkami a vykonávají ji za výdělek, který slouží k základní obživě jich samotných nebo jejich rodin. Mezinárodní organizace práce (ILO) definuje dětskou práci jako takovou ekonomickou aktivitu dětí, která **negativně ovlivňuje jejich zdraví a duševní rozvoj nebo jim znemožňuje systematické vzdělávání**. Jedná se o jakoukoliv práci dětí mladších 12 let, o nebezpečnou práci 12–14letých a o tzv. nejhorší formy dětské práce bez ohledu na věk dítěte.

3. Kolik dětí pracuje v Indii, místo aby navštěvovaly školu?

Podle odhadů neziskových organizací **pracuje v Indii asi 50 milionů dětí**, a to i přesto, že je zde dětská práce nelegální. Vzhledem k velké chudobě v zemi je uplatňování zákona, který dětskou práci zakazuje, v praxi velmi složité. Situaci neulehčuje ani liknavý přístup místních úřadů.

Mnoho dětí, které pracují, zároveň navštěvuje školu. Podle údajů Světové banky však v roce 2007 nebylo do školy zapsáno téměř 10 milionů dětí – tedy asi každé sedmé dítě. V roce 2003 jich bylo 25 milionů. Velkým problémem je ale nepravidelnost školní docházky – zejména dívky a děti žijící na venkově základní desetileté vzdělání často ani nedokončí.

4. Je v Indii školní docházka povinná, nebo záleží na rodičích, jestli své dítě zapíše do školy? Musí se v indických školách platit školné?

Školní docházka je podle indické ústavy **povinná a bezplatná** pro všechny děti do 14 let. Praxe je nicméně naprosto odlišná. Školné se platí nejen ve všech soukromých školách, které jsou v Indii rozšířeny, ale také v řadě státních škol. Děti navíc potřebují školní uniformu a pomůcky, jejichž koupi si mnoho rodin nemůže dovolit.

5. Kamar touží studovat. Měla by v dospělosti lepší možnosti pracovního uplatnění, kdyby svého snu dosáhla?

Ano, vzdělání otevírá možnosti lepšího uplatnění na pracovním trhu. Platí, že **nekvalifikované práce jsou**

i nejhůře placené. Děti, které se nenaučí ani číst a psát, dobře placenou práci nikdy nedostanou, a jsou tedy předurčeny k životu v nuzných podmínkách.

6. Je možné, že by Kamar mohla později studovat i na univerzitě? Mohlo by to změnit její sociální status?

Pokud by Kamar měla dobré studijní výsledky a finanční podporu, tak ano. Její společenský status by se tak jistě vylepšil. V Indii je nicméně zažitý **kastovní systém**, přestože je oficiálně zakázaný. Pro lidi z nižších kast je tak velmi těžké získat ve společnosti lepší postavení. Obecně platí, že univerzity (a také střední školy) navštěvují děti z bohatších rodin.

7. Proč studují častěji chlapci než dívky?

Pokud se rodiče rozhodují, které ze svých dětí pošlou do školy, pak jsou to obvykle chlapci, kteří mají možnost studovat. V Indii dospělý syn obvykle zůstává s rodiči a zajišťuje je, zatímco dcery odcházejí do rodin svých manželů. Muž je vnímán jako živitel rodiny, žena se naopak stará o domácnost.

Dívky jsou také často obětmi tzv. **dvojitého břemena**. Kromě práce doma, kde uklízí, vaří, pečují o své sourozence a obstarávají vodu a dříví, ještě navíc pracují za výdělek, a jejich školní docházka je tak velice nepravidelná.

8. Kolik korun si v přepočtu Kamar vydělá? Co si za takovou sumu může koupit?

Kamar vydělá 10–15 rupií za den, dohromady s matkou měsíčně asi 600 rupií. Jedna rupie je přibližně 50 haléřů. Celkem si tak vydělávají asi 300 korun. Ceny v Indii jsou ale oproti Česku daleko nižší. Chlebová placka – chapati – stojí 2 rupie, dal – tradiční indické jídlo z luštěnin – lze koupit za 8 rupií. I přesto je jejich výdělek velmi skromný.

9. Kamar je muslimka. Jaká náboženství jsou v Indii zastoupena a která z nich jsou nejrozšířenější?

Indická společnost je velmi religiózní. **Naprostá většina (80 %) Indů vyznává hinduismus**. Muslimové tvoří druhou největší náboženskou skupinu, k islámu se hlásí přes 13 % Indů. Dále zde žijí křesťané (2,3 %), sikhové (1,9 %), buddhisté (0,8 %) aj.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCLETÍ
FILM	NÁRAMKY OD KAMAR
	INFORMAČNÍ ČÁST

10. Jak se Kamar vede nyní, po natočení filmu?

Režisérka filmu Preeya Nair za peníze, které jí promítání filmu přináší, sponzoruje vzdělání Kamar a její mladší sestry. Kamar se tedy vyplnilo její velké přání a opět začala chodit do školy. Zda základní vzdělání dokončí, je i přesto nejisté. Její otec se znovu oženil a pro její matku je velmi těžké živit rodinu. Navíc se v její komunitě dívky vdávají velmi mladé – ve 14 nebo 15 letech. Dohodnutý sňatek by její vzdělání s největší pravděpodobností také přerušil.

Odkazy a kontakty:

Český výbor pro UNICEF

Elišky Peškové 17/741, 150 21 Praha 5

www.unicef.cz, e-mail: unicef@unicef.cz

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.clovekvtisni.cz, e-mail: mail@clovekvtisni.cz

Webové stránky:

www.ilo.org

www.rozvojovka.cz

www.stopdetskepraci.cz

Doporučená literatura:

Holden, R.: Lidská práva: úvod do problematiky.

USIA Regional Program Office, Vídeň 1996.

Kol. autorů: Dětská práce. Člověk v tísni (program Jeden svět na školách), Praha 2007.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	NÁRAMKY OD KAMAR
	PROJEKT

CESTA DO ŠKOLY

ANOTACE PROJEKTU:

Projekt zpracovává dvě zdánlivě nesouvisející témata, která film Náramky od Kamar nabízí. Vede žáky k hlubšímu přemýšlení nad hodnotami jejich života, uvědomění si jejich důležitosti a zároveň je učí empatii, kterou prokazují při sdělování svých přání. Ve druhé části projektu se žáci seznamují s problémem vzdělání ve světě, poznávají příčiny negramotnosti a hledají cesty, kterými by bylo možné její míru snížit. Zároveň si uvědomují význam vzdělání pro svůj vlastní život.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

- 1. stupeň:** vlastivěda, výtvarná výchova
- 2. stupeň:** výchova k občanství, český jazyk a literatura, zeměpis, dějepis, výtvarná výchova

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

osobnostní a sociální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, výchova demokratického občana

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Projekt rozvíjí především ty klíčové kompetence, díky nimž žák získá následující dovednosti:

KOMPETENCE K UČENÍ:

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, v tvůrčích činnostech a v praktickém životě;
- poznává smysl a cíl učení.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu;
- naslouchá promluvám druhých lidí, snaží se jim porozumět, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na utváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

KOMPETENCE OBČANSKÉ:

- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí;
- je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu.

CÍLE:

ŽÁCI:

- seznámí se s rozvojovým cílem tisíciletí č. 2;
- uvědomí si nutnost potřeby vzdělání z hlediska kvality budoucího života;
- dozvědí se o překážkách ve vzdělávání dětí v rozvojových zemích;
- na příkladech si uvědomí důsledky „nevzdělávání“.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCLETÍ
FILM	NÁRAMKY OD KAMAR
	PROJEKT

ČAS: 4–5 vyučovacích hodin

POMŮCKY:

arch papíru pro každou skupin, barevné fixy, informace o globálním problému vzdělání (vhodné využít informace z motivační aktivity a dále je rozpracovat)

POSTUP:

PŘED PROJEKČÍ FILMU – MOTIVAČNÍ AKTIVITA I JÁ MÁM PŘÁNÍ...

1. Aktivitu uvedeme například těmito slovy: „Každý člověk má nějaká přání. Některá se nám mohou zdát docela obyčejná, jiná zase přehnaně velká. Záleží na tom, z jakého úhlu pohledu na ně nahlížíme, ale rovněž na tom, v jaké situaci právě jsme – jsme-li chudí, či naopak bohatí, máme-li vše, na co si vzpomeneme, anebo trpíme nedostatkem základních lidských potřeb. A jaká přání máte vy? Napište svých pět největších přání.“ Necháme žákům 5 minut času, aby si své odpovědi rozmysleli.

2. Pokračujeme navozením následující situace: „Jenže někdy se stane, že se naše přání z různých důvodů nedají splnit. Představte si, že byste se dostali do situace, kdy by vám někdo řekl – musíš si vybrat jen jedno jediné přání, které se ti jednou možná splní. Na ostatní klidně zapomeň, protože jejich splnění je nereálné. Které by to bylo a proč ti záleží právě na něm?“ Opět necháme žáky krátkou chvíli přemýšlet.

3. Následně vyzveme žáky, aby si sedli do kruhu, a dáme každému z nich prostor, aby své největší přání vyjádřil.

Poznámka: Zásadně nenutíme všechny žáky, aby svá přání přednesli. Jejich největší přání může souviset s tíživými rodinnými nebo sociálními podmínkami, v nichž žijí.

4. Poté následuje projekce filmu.

PO PROJEKCI FILMU

5. Po projekci můžeme opět sedět v kruhu. Krátce připomeneme obsah filmu a navodíme takovou atmosféru, aby se žáci znovu ponořili do příběhu o Kamar, například těmito slovy: „Hlavní hrdinka filmu je úplně obyčejná dívka – stejná jako vy. A přesto se něčím liší. Žije v jiných podmínkách – v takových, v nichž byste pravděpodobně nikdo žít nechtěl. Ale určitě má také nějaká přání. Jaká to budou? A jaké je to její největší přání?“ (buď žáci sami řeknou, že chodit do školy, nebo je k tomu můžeme navést). Následně žáky seznámíme se situací ve světě, kde miliony dětí, stejných jako jsou oni, nemají možnost právě nyní sedět ve škole a vzdělávat se (viz informační část). Starší děti můžeme nechat tyto informace o přístupu ke vzdělání vyhledat za domácí úkol nebo ve škole, což je vhodné i pro skupinovou práci – žáci mohou díky takto získaným informacím vytvořit myšlenkovou mapu, při jejíž tvorbě si uvědomí propojenost nejzávažnějších globálních problémů. Vhodné je žákům ukázat zdroje, z nichž mohou získat ověřené informace, například www.rozvojovka.cz, www.stopdetskepraci.cz (ne všechny zdroje jsou zcela efektivní a přesné, řada internetových serverů obsahuje informace povrchní, zastaralé, nebo dokonce chybné).

6. Příběh necháváme otevřený a pokračujeme následující aktivitou.

AKTIVITA: PEXESO

7. Sdělíme žákům, že si zahrajeme pexeso, ne ovšem klasické, ale takové, kde jednotlivými kartičkami, které se v pexesu obracejí a hledají dvě stejné, budou oni sami.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	NÁRAMKY OD KAMAR
PROJEKT	

8. Vybereme dva žáky (nejlépe chlapce a dívku), které pošleme na chvilku za dveře – během této doby si žáci ve třídě najdou spolužáka do dvojice (neměl by to být ten, kdo sedí vedle nich). Jejich úkolem je domluvit se na společném mimoslovním projevu (mimice a gestikulaci), v němž by vystihli životních podmínky, ve kterých Kamar žije (např. naznačí náramek jako symbol dětské práce, nedostatek peněz, školu, vztah k rodičům, ale i televizi jako jediný zdroj zábavy... – každá dvojice si vybere jednu skutečnost). Žáci musejí být schopni svůj projev vysvětlit.

9. Když jsou žáci domluveni, pozveme do třídy jejich dva spolužáky, kteří spolu začnou hrát pexeso. Vyvolávají vždy dva žáky, kteří postupně neverbálně předvedou životní podmínku, kterou mají vystihnout – pokud se shodují, sdělí ostatním, co svým projevem chtěli říct, a odcházejí k tomu, kdo je vyvolal; pokud není jejich gestikulace shodná, pokračuje soupeř.

10. Jakmile jsou všechny „kartičky“ otočeny, učitel zapíše jednotlivé životní podmínky Kamar na tabuli. V této aktivitě nejde o to, kdo vyhrál nebo prohrál, přestože i tato část má svůj význam, neboť je pro žáky motivační. Následuje krátké shrnutí či doplnění toho, co v mimoslovních projevech zaznělo.

AKTIVITA: CESTA DO ŠKOLY

11. Žáky rozdělíme do 4–5členných skupin, každá skupina obdrží arch papíru a fixy.

12. Evokujeme u žáků situaci, jako by Kamar žila ve vesnici zcela izolované od ostatního světa (u mladších žáků například formou krátkého příběhu). Pro zkonkretizování je dobré žákům vysvětlit, že Kamar od okolního světa skutečně izolovaná je – tato izolace se projevuje právě tím, že nemá přístup k základnímu vzdělání. Pokud totiž toto vzdělání nezíská, patrně nikdy svou vesnici (nebo město) neopustí, nikdy nepozná život z jiné stránky, než je přežívání ze dne na den, bude žít v neustálé obavě o zachování holé existence své a své rodiny.

13. Poté si žáci ve svých skupinách nakreslí na arch papíru dvě od sebe dostatečně vzdálené vesnice, mezi nimiž vede silnice, po které každý den ráno jezdí autobus, jenž vozí děti do školy. Žáci si ve svém archu označí vesnici, ve které žije Kamar, a vesnici, v níž je škola. Kamar by velmi ráda do autobusu nastoupila, ale nemůže – a tak se každé ráno dívá od svého domu na zastávku na odjíždějící autobus, který by ji mohl odvézt nejen do školy, ale snad i za lepší budoucností. Jenže něco/někdo jí brání. Žáci mají za úkol během 5–7 minut ve skupinách co nejkonkrétněji popsat, co to je.

14. Následuje společná reflexe – pokud žáci nebyli schopni konkrétně odpovídat, lze výše uvedenou otázku podpořit například takto: Brání jí matka? – Proč jí brání? Nemá peníze? – Proč nemá peníze? Protože nemá lepší zaměstnání? – Proč nemá lepší zaměstnání? (Protože ona sama nemá vzdělání, ale také proto, že v oblasti, kde žije, neexistuje jiná nabídka práce...) Žáci si doplní chybějící informace.

15. Pokračujeme dále a hledáme konkrétní pomoc: „To jsou tedy příčiny, ale my musíme najít pomoc pro Kamar, aby mohla do autobusu nastoupit. Dokázali bychom jí nějak pomoci? Co byste poradili? Napište si svoje nápady vedle silnice vedoucí do sousední vesnice, kde se nachází škola, kterou Kamar touží navštěvovat...“ Následuje společná reflexe.

16. „Díky vám se Kamar dostala do školy, kde se naučí číst, psát a počítat; možná bude mít štěstí a bude moci studovat dál.“ (vysvětlíme, že v její zemi není cesta ke vzdělání tak jednoduchá a automatická jako u nás); ptáme se: Jak to změnilo/změnil její život? Jak se její život proměnil do budoucnosti? Žáci si zapisují svoje nápady ke druhé vesnici.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	NÁRAMKY OD KAMAR
	PROJEKT

17. Následuje závěrečné shrnutí či reflexe – u starších žáků například formou diskuse, u mladších prostřednictvím řízeného dialogu. Můžeme doplnit příklady z rozvojového světa (např. popsat, jak tam vypadají školy, zda je rozdíl mezi vzděláváním chlapců a dívek apod.).

18. Lze se domluvit s učitelem českého jazyka a literatury na slohovém zpracování tématu vzdělání v osobním životě jedince, také je možné požádat učitele dějepisu, aby žákům v základních bodech připomenul historii školství v českých zemích až po zavedení povinné školní docházky Marií Terezií.

JAK MOHU SÁM POMOCI?

19. Diskutujeme se žáky, jak bychom mohli dětem, jako je Kamar, my sami pomoci. Seznámíme je s projekty, které nabízejí neziskové organizace (např. partnerství škol, různé typy sbírek, informační kampaně...). Je-li třída dostatečně aktivní a odpovědná, může sama některý z projektů rovněž podpořit (je však nutné žáky upozornit, že taková pomoc není krátkodobou záležitostí a nebylo by správné od ní po krátkém čase odstoupit). Právě na příběhu Kamar můžeme také ilustrovat, že i dokumentární film může pomáhat (viz informační část).

Poznámka: Aktivita Pexeso je inspirovaná metodikou R. Brauna.

DĚTI JDOU K VOLBÁM

Ramchandra PN

Indie / 2007 / 30 min. / 9+ let

Snímek podrobně sleduje snahu skupiny indických školáků zlepšit situaci ve své škole. Trápí je nevyhovující učebny, chtějí mít školní zahradu na pěstování vlastní zeleniny a ovoce, čistou vodu na mytí či dětské hřiště. Aby se shodli na svých požadavcích, uspořádají ve škole řádné volby. Každý kandidát se snaží své spolužáky přesvědčit, že právě on bude nejlépe hájit společné zájmy. Volby probíhají bez sebemenší stopy vzájemné nevráživosti a v duchu fair play – v tom by se od nich mohli opravdoví politici mnohé přiučit. Samotné výsledky školních voleb nakonec nejsou tím nejdůležitějším. Podstatné je, že se dětem podaří místním politikům ukázat, že i ony vědí, jak lze podle pravidel demokracie dosáhnout svého. **p**

3. CÍL: PROSAZOVAT ROVNOST POHLAVÍ A POSÍLIT ROLI ŽEN VE SPOLEČNOSTI

ÚKOL 3.A: Do roku 2005 odstranit nepoměr pohlaví v základním a středním školství a do roku 2015 na všech úrovních vzdělávacího systému.

Obyvatelé planety jsou postiženi chudobou velmi nerovnoměrně. Na světě žije asi dvakrát více chudých žen než mužů. Čím je společnost chudší, tím větší jsou rozdíly mezi pohlavími. Proto bylo téma rovnosti mezi ženami a muži zařazeno mezi Rozvojové cíle tisíciletí. Hlavním ukazatelem pokroku v této oblasti se stal poměr přístupu dívek a chlapců ke vzdělání na základních a středních školách.

Poměr dívek a chlapců na základních školách ve světě stoupl z čísla 0,89 v roce 1991 na 0,95 v roce 2005, což znamená, že úkol, který se váže k tomuto roku, nebyl splněn. Největší potíže s naplněním tohoto závazku mají země subsaharské Afriky (poměr 0,89) a západní Asie i Oceánie (obě 0,91).

Ve středním školství je situace ještě komplikovanější. V roce 1999 byl poměr v návštěvnosti tohoto typu škol mezi dívkami a chlapci 0,91, v roce 2005 se ale tento poměr zvýšil na 0,94. Úkol nebyl splněn ani u tohoto kritéria a nejhorší situace je opět v zemích subsaharské Afriky (poměr 0,80), jižní Asie (0,83) a západní Asie (0,84).

V terciárním školství (vysoké školy), které je obsahem druhé části úkolu, byl závazek v roce 2005 splněn na globální úrovni (poměr 1,05 v prospěch dívek), ale ne v rozvojových zemích, kde stále přetrvává nepoměr počtu studujících v neprospěch dívek (poměr 0,91). Nejhorší situace je opět v zemích subsaharské Afriky, kde je tento poměr na úrovni 0,63, a jižní Asii (0,74).

PŘÍČINY A NÁSLEDKY

Oblast vzdělání není jedinou oblastí posilování společenské role žen (empowerment). Ke zvyšování jejich schopnosti lépe ovlivňovat svůj život patří i **přístup ke zdrojům** (půda, energie, finance apod.) nebo

jejich ochrana a bezpečnost. Pro nás může být obtížně představitelné, že v některých afrických zemích ženy stráví i více než dvě hodiny denně chůzí pro dříví na topení a pro vodu na vaření nebo že vůbec netuší o možnostech ochrany proti HIV/AIDS či o možnosti plánovaného rodičovství.

Právě **negramotnost, nízká vzdělanost a tradicí předepsaná starost o domácnost** brání ženám hledat si produktivní zaměstnání nebo se aktivně účastnit rozhodování ve věcech veřejného zájmu. Rozvojové aktivity v této oblasti se proto přímo zaměřují na institucionální podporu žen, na vlastnictví půdy (např. právo ženy vlastnit a dědit půdu) a větší míru zastoupení v politických funkcích, na rovnoprávnost v oblasti zaměstnanosti (např. shodné mzdy za stejnou práci u žen i mužů), na vymahatelnost jejich práv v oblasti zdraví či sexuality (např. často zmiňovaná ženská obřízka) a na ochranu před násilím (např. právní pomoc).

Ženy mají v **parlamentech** jednotlivých zemí pouze **menšinové zastoupení**, což je další příčinou jejich nízkého vlivu na chod společnosti. V globálním měřítku se jedná jen o 17,1 %, u rozvojových zemí je to ještě o něco méně: 15,7 %.

Dosažení třetího cíle je však **pevně spjato s ostatními rozvojovými cíli**: vzdělané ženy totiž mají výrazně větší vliv na plánování počtu svých dětí. Vysoká porodnost přitom silně souvisí nejen s chudobou, ale též s dětskou a mateřskou úmrtností, rizikem propuknutí domácího násilí nebo nakažení se sexuálně přenosnými chorobami. Pokud ženy jako početně významná část společnosti aktivně neparticipují na jejím ekonomickém růstu a nemají šanci přispět svým intelektem, názory a zkušenostmi k řízení společnosti, není možný plný rozvoj země.

MÝTY A FAKTA

Snaha o významnější roli žen ve společnostech rozvojového světa je přenášením (indoktrinací) cizích západních norem do jiných tradičních kultur.

Na první pohled by se mohlo zdát, že genderový problém může leckdy zasahovat do stávající sociální struktury, zvláště pak v islámských, ale i hinduistických zemích, kde roli žen ve společnosti silně ovlivňují tradice. Realita je však často odlišná a samotné ženy si v těchto společnostech přejí zlepšení své sociální i materiální situace. To často dokazuje jejich aktivní participace na projektech, úsilí o vyšší vzdělání, snaha podílet se na veřejném dění nebo úsilí nejbohatších vrstev společnosti o nejlepší vzdělání pro své dcery (často právě na západoevropských nebo amerických univerzitách).

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Jaký je v rozvojových zemích přístup ke vzdělání?

V nejhudších zemích je přístup ke vzdělání **značně omezený** a pro většinu lidí je vzdělání prakticky nedosažitelné. Státům **chybí potřebné finance i odborníci a pedagogové**. Často tak nedokážou zajistit (bezplatný) přístup ani k nejzákladnějšímu vzdělání. Rodiny pak nejsou schopné ušetřit na cestu do školy, uniformy, učebnice atd. Mnozí rodiče své děti do školy neposílají, protože **potřebují jejich pomoc v domácnosti** – děti například nosí vodu nebo pracují na poli. Když nejbližší škola leží kilometry od vesnice, může cesta dítěti zabrat i několik hodin.

Podle údajů UNESCO je nyní ve světě více než **100 milionů dětí, které nemají možnost chodit do školy**. Naprostá většina z nich žije v rozvojových zemích. Vzdělání je přitom nutným předpokladem pro zlepšení životní úrovně obyvatel.

2. Mají v rozvojových zemích chlapci i dívky stejnou možnost chodit do školy?

Na jednoho chlapce, který nenavštěvuje školu, připadají dvě dívky. Tato situace pramení hlavně z postavení žen ve společnosti v rozvojových zemích. **Dívky bývají vnímány především jako budoucí matky a manželky**, jejichž úkolem bude starost o domácnost. V mnoha zemích, jako je například Indie,

se dívky po svatbě stávají součástí rodiny manžela. Investice do jejich vzdělání není tudíž považována za tak výhodnou jako v případě synů, ze kterých by měli vyrůst živitelé rodin. Rodiče, kteří mají více dětí, ale nemohou jim všem poskytnout vzdělání, raději **do školy posílají chlapce**. Za nižším počtem vzdělaných dívek stojí také obava o jejich bezpečnost, pokud musejí docházet do školy, která leží daleko od jejich domova. Navíc děvčata často **školní docházku nedokončí z důvodu brzkého sňatku**.

Ukazuje se, že **vzdělané ženy dokážou lépe pečovat o svou rodinu** – více dbají na hygienu a zdravotní stav jejich členů. Uvědomují si význam vzdělání a usilují o to, aby se dostalo i jejich dětem. Dokážou uplatnit plánované rodičovství. I v případě dívek, které zůstanou celoživotně v domácnosti, má proto vzdělání velký význam.

3. Jaké je vůbec postavení žen v rozvojových zemích?

Ženy v rozvojových zemích jsou **často zasaženy chudobou více než muži**. Mají menší možnosti svou ekonomickou nebo i společenskou situaci změnit. To je mimo jiné dáno právě nižším procentem žen, které dostaly příležitost navštěvovat školu. Ženy **dostávají za svou práci menší odměnu než muži**. Ženám je ve společnosti obvykle přisuzována role v soukromí – starost o rodinu, péče o domácnost. Oproti tomu muž je ten, kdo vystupuje na veřejnosti a pracuje mimo domov. Nemałym problémem v rozvojových zemích je **násilí páchané na ženách** a dívkách a jejich **nízká informovanost v oblasti sexuálního chování** a reprodukčního zdraví. To souvisí zejména s prevencí šíření viru HIV a plánovaným rodičovstvím.

Nerovnost postavení žen a mužů je obvykle podpořena i **společenskými a vžitými kulturními hodnotami**. Velkou roli v tomto směru zastává náboženství. Nelze proto spojovat chudobu se špatným postavením žen ve společnosti a ekonomickou vyspělost naopak s jejich emancipací.

4. Mají ženy v rozvojových zemích možnost volit?

Možnost volit si ženy vydobily v průběhu 20. století. Ani dnes ale **není univerzální volební právo uplatňováno ve všech zemích světa** – problematické jsou v tomto směru **arabské země** (které přitom zdaleka nepatří k těm nejhudším). Volební právo nemají na-

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	DĚTI JDOU K VOLBÁM
	INFORMAČNÍ ČÁST

příklad ženy v Saúdské Arábii a v Kuvajtu ženy získaly veškerá politická práva teprve v roce 2005.

Účast žen ve volbách je opět podmíněna mnoha faktory. Vedle právních norem svou roli hrají i **faktory socioekonomické**. Nízké vzdělání, chudoba, nezaměstnanost, kulturní a náboženské normy a zažité podřízené postavení žen ve společnosti **omezují jejich politickou angažovanost**, a tedy i účast ve volbách.

5. Do jaké míry se mohou v rozvojových zemích ženy samy aktivně zapojovat do politiky?

Z údajů Meziparlamentní unie z roku 2005, které sledují zapojení žen do politiky a jejich přítomnost v parlamentech a vládách, vyplývá, že **míra zapojení žen do politiky není závislá na bohatství země**. Nejvíce žen v politice je ve skandinávských státech, kde se ženy o své postavení zasazovaly posledních 50 let. Nemálo žen zasedá v parlamentech zemí, které prošly rekonstrukcí po válečném konfliktu a kde došlo i k reformě politického systému. **Zářným příkladem je Rwanda. V parlamentu je 48,8 % žen, což je nejvíce na světě.** Velký pokrok učinily také Afghánistán, Pákistán a Irák. V první dvacítky (přes 30 % žen v parlamentu) se v posledních letech umísťuje hned několik rozvojových zemí (např. Kuba, Mosambik, Tanzanie nebo Burundi). Velký vliv na tento výsledek má **zavedení kvót**, které zajišťují určité procento žen na kandidátkách stran. Kvóty si zavádějí samotné strany nebo jsou dány zákonem. Na druhém konci žebříčku jsou arabské země a ostrovní státy Pacifiku. V ostatních regionech se zastoupení žen v legislativě pohybuje mezi 10 a 20 %.

6. V kterých rozvojových zemích se ženám podařilo se v politice prosadit?

Samotná přítomnost žen v parlamentech a vládách je jen prvním krokem k tomu, aby se změnilo politické prostředí a myšlení ve prospěch genderově vyváženého pojetí politiky. **V případech ministerských postů zastávají ženy obvykle ty méně vlivné, spojené se sociální otázkou, školstvím nebo postavením žen.** Daleko méně jich řídí resort financí, obchodu nebo například zahraničních věcí. **Začátkem roku 2008 stálo jen jedenáct žen v čele vlády nebo státu** – v Argentině, Chile, Finsku, Indii, Irsku, Libérii, Mosambiku, Německu, na Novém Zélandu, Filipínách a Ukrajině. Opět je to mix bohatých a chudých zemí. V historii se ale prosadilo více ženských osobností,

kteří ovlivnily politiku svých zemí i pohled na postavení žen v rozvojových zemích. Lze zmínit například **Indíru Gándhiovou**, indickou premiérku mezi lety 1966 a 1977, nebo **Benázir Bhútovou**, která se během nedávné prezidentské volební kampaně v Pákistánu stala obětí atentátu. (V obou případech se jednalo o dcery slavných, respektovaných otců.) Zajímavou osobností byla například Evita Perónová, která – ač jen z pozice manželky argentinského prezidenta – dokázala získat velký politický vliv a prosazovat práva žen (např. zavedení volebního práva v roce 1947).

Odkazy a kontakty:

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.clovekvtsni.cz, e-mail: info@clovekvtsni.cz

tel.: 226 200 400

Dům OSN

nám. Kinských 6, 150 00 Praha 5

www.osn.cz, e-mail: info@osn.cz, tel.: 257 199 831–2

Multikulturní centrum Praha

Vodičkova 36, 116 02 Praha 1

www.mkc.cz, e-mail: infocentrum@mkc.cz, tel.: 296 325 345

Webové stránky:

www.fhs.cuni.cz/gender

www.genderonline.cz

www.osn.cz

www.padesatprocent.cz

www.rozvojovka.cz

www.stopdetskepraci.cz

www.zabanaprameni.cz

Doporučená literatura:

Kol. autorů: Společný svět – příručka globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2004.

Kol. autorů: Globální problémy a rozvojová spolupráce. Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2005.

NOVÁ ZEMĚ

ANOTACE PROJEKTU:

Během projektu žáci „objevují“ a konstituují novou zemi, přičemž poznávají formy státního zřízení a jsou vedeni k poznání principů demokracie. Dílčí aktivity jsou zaměřené na gender a zastoupení žen v politice. Výstupem projektu je průvodce po nové zemi, který je společným dílem celé třídy.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

1. stupeň: člověk a svět, český jazyk, výtvarná výchova
2. stupeň: zeměpis, výchova k občanství, výtvarná výchova

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Projekt rozvíjí především ty klíčové kompetence, díky nimž žák získá následující dovednosti:

KOMPETENCE K UČENÍ:

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení a v praktickém životě;
- operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ:

- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si odpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu;
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí si svůj názor a vhodně argumentuje;
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů;
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu.

KOMPETENCE OBČANSKÉ:

- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situace ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí;
- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	DĚTI JDOU K VOLBÁM
	PROJEKT

CÍLE:

ŽÁCI:

- seznámí se s obsahem rozvojového cíle č. 3;
- posílí si povědomí o rovnosti pohlaví a budou se snažit tuto rovnost respektovat;
- získají nové informace o státní správě, mechanismech, které fungují ve společnosti, a o základních etických normách a hodnotách;
- rozvinou a zlepší své vyjadřovací schopnosti a argumentaci;
- uvědomí si zodpovědnost za to, kdo jsou, kde a jak žijí, i za dění okolo sebe;
- upevní vztahy ve skupině a dále rozvinou skupinovou spolupráci.

ČAS: 3–4 vyučovací hodiny, případně jedno celé vyučovací dopoledne

POMŮCKY:

balicí papír, barevné tužky, časopisy s obrázky, lepidlo, nůžky, židle (podle počtu žáků), informační zdroje (internet, učebnice, publikace apod.), pracovní listy

POSTUP:

PŘED PROJEKČÍ FILMU – MOTIVAČNÍ AKTIVITA NÁMOŘNÍCI

1. Ze žáků se na pár chvil stanou cestovatelé. Poplují objevovat cizí kraje. Jako aktivizační a motivační techniku použijeme „cestování po židlích“. Celá třída se stane posádkou námořní lodi a vydá se na plavbu za dobrodružstvím.
2. Rozdělíme třídu do dvou skupin. Každý žák má jednu židli, kterou postaví do řady tak, aby se židle dotýkala židlí jeho kolegů ve skupině, a na kterou si stoupne. Úkolem obou skupin je obeplout místnost či určený prostor na židlích tak, aby se členové skupin nedotkli nohama země.
3. Každá ze dvou skupin vyrazí z jednoho konce místnosti. Po zaznění startovacího tónu se skupina bude přemisťovat tak, že poslední žák v řadě pošle přes ostatní žáky v řadě židli tak, aby ji dostal první žák, postavil ji na začátek řady, a celá skupina se tak mohla přemístit ve směru cíle své „plavby“.
4. Během aktivity nesmí nikdo spadnout a dotknout se nohou země. Současně žáci nesmějí mluvit, smát se ani vydávat jiné zvuky. Pokud se něco z toho přihodí, odeberou „příšery“, které brázdí oceán pod loděmi (vedoucí hry, učitel), námořníkům jednu židli, aby se cesta ztížila.
5. Když obě posádky úspěšně doplují do neznámé země, rozdělí se na dvě menší skupiny – vzniknou tedy celkem čtyři skupiny.
6. Na velký balicí papír načrtneme obrys nově objevené země. Každá ze čtyř skupin pak do této země zakreslí podle své fantazie příslušné části:
 1. skupina: pohoří;
 2. skupina: vodstvo;
 3. skupina: naleziště nerostného bohatství;
 4. skupina: obyvatelstvo (města a vesnice).

Poznámka: Žáci mohou využít libovolnou techniku, nemusejí pouze kreslit, mohou pracovat s obrázky z časopisů, které do země vlepi, kaširovat apod.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	DĚTI JDOU K VOLBÁM
	PROJEKT

7. Když jsou všechny skupiny se svou prací hotovy, následuje projekce filmu.

PO PROJEKCI FILMU

8. Po projekci filmu provedeme nejprve jeho krátkou reflexi. Každý žák si namaluje schematický obrázek hlavy a k jejím jednotlivým částem si odpoví na otázky: Co zajímavého jsem viděl/a (oči), slyšel/a (uši), co bych chtěl/a říct (ústa), co si o filmu myslím (hlava)? Své postřehy si pak ve dvojicích porovnájí.

9. V následujících krocích se vrátíme k „nově objevené zemi“. Nejprve žákům pomůžeme zvolit název země: vyzveme je k předložení návrhů, jak by chtěli, aby se země jmenovala. Necháme jim pět minut na přemýšlení a případný brainstorming ve skupinách. Poté nápady sepíšeme na tabuli. O vítězném návrhu rozhodne celá třída přímým hlasováním pomocí hlasovacích lístků, na které každý žák napíše jeden z potenciálních názvů a vhodí ho do připravené nádoby.

10. Dalším krokem je určit formu státního zřízení země: pracujeme s pojmy DEMOKRATICKÉ STÁTY a NEDEMOKRATICKÉ STÁTY. Rozdělíme třídu na dvě poloviny.

11. Skupiny pracují samostatně. Využívají k práci informační zdroje (učebnice, knihy, internet apod.). Jedna skupina zjišťuje vše o demokracii, druhá o nedemokratických typech států. Můžeme jim také poskytnout informace z pracovního listu 1.

12. Na základě získaných informací vytvoří obě skupiny na velký arch papíru stručný přehled o daném typu státního zřízení.

13. Poté zástupci skupin prezentují druhé skupině shromážděné informace.

14. Následuje řízená diskuse, během níž hovoříme o výhodách a nevýhodách obou systémů. Vedeme žáky k tomu, aby si uvědomili fakt, že dosavadní průběh projektu vycházel z demokratického přístupu. Na základě diskuse se obě skupiny dohodnou na formě státního zřízení nově vzniklé země. (Diskusi může vést žák zvolený k tomuto úkolu kolektivem. Učitel může být pouze „supervizorem“ a usměrňovat diskusi.)

15. Po skončení diskuse aktivitu shrneme. Rozdáme žákům nakopírovaný pracovní list 2 se škálou. Žáci ho vyplní a pak se rozdělí do skupin po čtyřech. V těchto skupinách si své škály navzájem komentují.

AKTIVITA: CO PŘINESE NOVÉ ZEMI MUŽ? CO PŘINESE NOVÉ ZEMI ŽENA?

16. Dále pracujeme s pracovním listem 3. Žáci pracují samostatně. Jejich úkolem je spojit vlastnosti uvedené na pracovním listě buď s mužem, nebo s ženou, podle toho, která varianta je podle nich „správná“. Zároveň si mohou vymyslet i další charakteristické vlastnosti, které jim v seznamu chybí a které podle jejich názoru ženy nebo muže vystihují.

17. Provedeme krátkou reflexi ve skupinách, kterou společně zhodnotíme.

18. Poté se třída rozdělí na dvě skupiny podle pohlaví. V těchto skupinách žáci napíší deset důvodů, proč by muž (ve skupině kluků) a žena (ve skupině dívek) měl/a být členem/členkou vlády.

19. Následuje prezentace skupinové práce a společná diskuse, kterou bychom měli vést k závěru, že muž i žena mají ve státní správě své místo.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	DĚTI JDOU K VOLBÁM
PROJEKT	

20. V následující fázi rozdáme všem dětem volební lístky (pracovní list 4) a vyzveme je, aby ve „své“ zemi zvolili její představitele. Lístek pak žáci vhodí do připravené nádoby. Hlasování je anonymní a pouze „informativní“, nejde o faktickou volbu, ale o jakýsi monitoring toho, kdo bude nejčastěji vybírán pro jakou pozici, která jména se budou v hlasovacích lístcích objevovat nejčastěji a která vůbec. Zajímavé bude také zjištění, v jakém poměru budou voleny ženy oproti mužům.

Poznámka: Výsledky „voleb“ pro nás mohou být informací o stavu a soudržnosti třídního kolektivu. Někteří žáci díky tomuto cvičení mohou zjistit, že si jich třída cení. Musíme být ale také připraveni ošetřit možnou situaci, kdy některý žák nebude zmíněn ani jednou. Pozor na manipulaci ze strany ctižádostivých žáků.

21. Na závěr cvičení rozdáme žákům pracovní list 5. Necháme je, aby se k němu vyjádřili a porovnali počet zastoupení žen v Evropském parlamentu a české politice s výsledky „našich voleb“. Vše shrneme v závěrečné diskusi.

AKTIVITA: TURISTICKÝ PRŮVODCE

22. V závěrečné aktivitě projektu rozdělíme žáky do čtyř skupin, ve kterých budou zpracovávat „turistický“ průvodce nově vzniklou zemí. Každá skupina má za úkol zpracovat jinou část průvodce:

1. skupina: státní zřízení a lidé (jaké je státní zřízení země, zastoupení žen ve vládě či parlamentu, hlavní město, další důležitá a velká města, kolik národností v zemi žije apod.);
2. skupina: co doporučujeme navštívit (památky, kulturní centra, přírodní úkazy a útvary);
3. skupina: jak lze v nové zemi trávit volný čas (jaké sporty se zde provozují, jaké slavnosti zde probíhají apod.);
4. skupina: nerostné bohatství, hospodářství a zemědělství (co se zde vyrábí, pěstuje, těží).

Skupiny mohou kombinovat práci na počítači s výtvarnými technikami, průvodce může obsahovat mapy, fotografie apod. Vše záleží na kreativitě a hlavně fantazii členů skupin. Pokud budou žáci potřebovat na zpracování více času, mohou v práci pokračovat v rámci domácího úkolu.

23. Připravené podklady od skupin svážeme tak, aby vznikla kniha – průvodce. Výsledek naší společné práce pak představíme širšímu publiku (jiným třídám, učitelům, rodičům apod.) na některé vhodné školní akci.

FORMY STÁTU

Státy světa se liší svou formou. Forma státu je dána několika složkami: formou vlády, politickým režimem a státním zřízením.

Forma vlády je způsob organizace státní moci. Zahrnuje složení nejvyšších orgánů státu a jejich vztahy k nižším orgánům a občanům.

Podle formy vlády rozdělujeme státy na **demokratické** a **nedemokratické**.

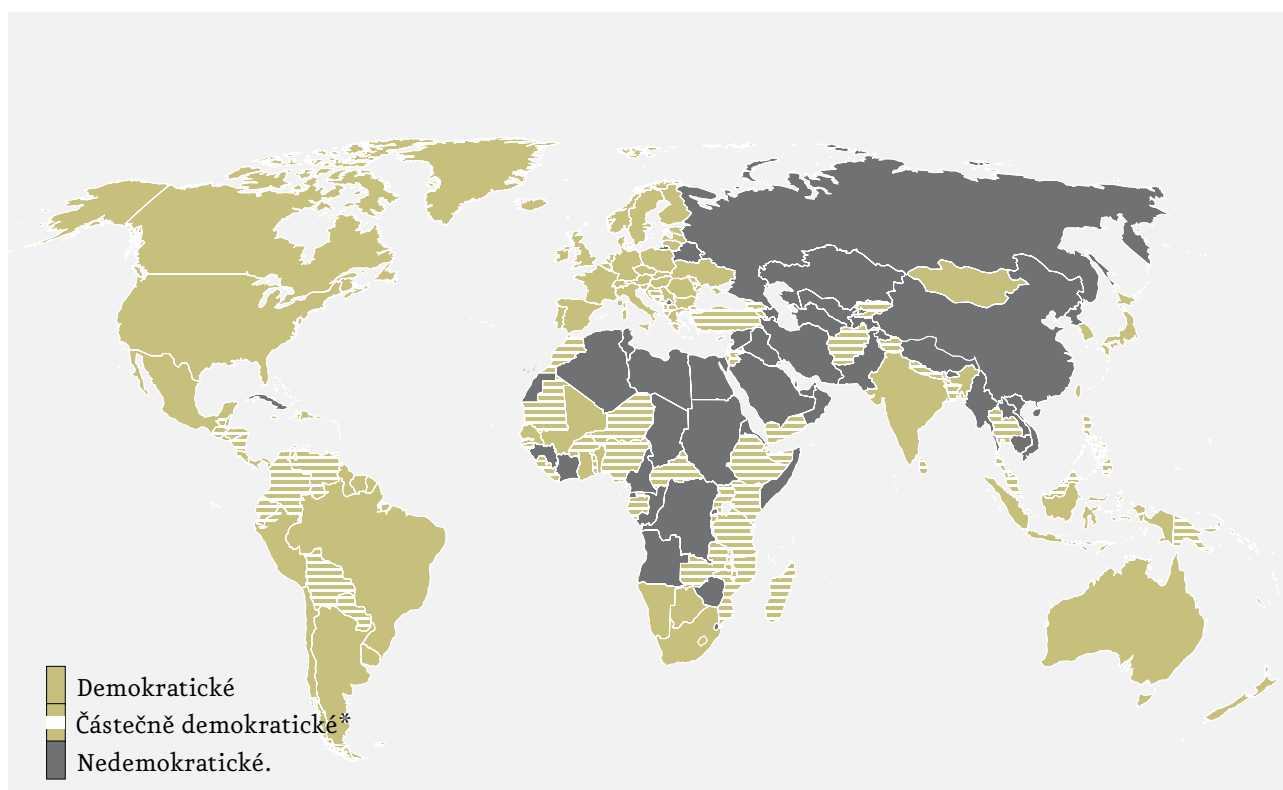
V **demokratických** se na správě a řízení státu podílejí všichni občané státu, a to prostřednictvím voleb.

Ve státech nedemokratických – v autokraciích – vládne jen úzký okruh osob, nebo dokonce jediný člověk.

Mohou mít podobu:

- aristokracie (např. vláda šlechty);
- plutokracie (např. vláda úzké skupiny bohatých);
- oligarchie (např. vláda privilegované vrstvy magnátů);
- monokracie (např. vláda jedince, samovládce, diktátora).

Zatímco v demokratických režimech platí ústavní řád, jsou dodržována základní lidská práva a svobody a státní moc se odvíjí od občanů, režimy diktátorské lidská práva a svobody potlačují, nepřipouštějí opoziční názory a k prosazení svých cílů neváhají užít psychický či fyzický teror. Vyhroceným stupněm diktátorské autokracie jsou tzv. totalitní diktatury, jejichž cílem je úplná kontrola nad každodenním životem občanů a neomezené řízení společnosti.

* Jako částečně demokratické označujeme ty státy, ve kterých sice existují demokratické instituce (vláda, parlament, soudy apod.), ale jejich fungování se plně neřídí demokratickými principy. Jako příklad můžeme uvést korupci a tlak silných zájmových skupin, které ovlivňují dění v dané zemi více než svobodná vůle občanů projevená ve volbách.

Zdroj: Kol. autorů: Odmaturuj ze společenských věd. Didaktis, Brno 2004.; mapa: www.freedomhouse.org.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	DĚTI JDOU K VOLBÁM
PRACOVNÍ LIST 2	

1. JSEM SPOKOJEN S VÝSLEDKEM NAŠÍ DOHODY O STÁTNÍM ZŘÍZENÍ NAŠÍ ZEMĚ.

Souhlasím ☐ Nesouhlasím

2. JSEM SPOKOJEN S ROLÍ, KTEROU JSEM MĚL PŘI ROZHODOVÁNÍ O STÁTNÍM ZŘÍZENÍ NAŠÍ ZEMĚ.

Souhlasím ☐ Nesouhlasím

3. LÍBIL SE MI PŘÍSTUP MÝCH SPOLUŽÁKŮ PŘI ROZHODOVÁNÍ O STÁTNÍM ZŘÍZENÍ NAŠÍ ZEMĚ.

Souhlasím ☐ Nesouhlasím

4. NA NAŠÍ DOHODĚ O STÁTNÍM ZŘÍZENÍ NAŠÍ ZEMĚ UŽ NECHCI NIC ZMĚNIT.

Souhlasím ☐ Nesouhlasím

1. JSEM SPOKOJEN S VÝSLEDKEM NAŠÍ DOHODY O STÁTNÍM ZŘÍZENÍ NAŠÍ ZEMĚ.

Souhlasím ☐ Nesouhlasím

2. JSEM SPOKOJEN S ROLÍ, KTEROU JSEM MĚL PŘI ROZHODOVÁNÍ O STÁTNÍM ZŘÍZENÍ NAŠÍ ZEMĚ.

Souhlasím ☐ Nesouhlasím

3. LÍBIL SE MI PŘÍSTUP MÝCH SPOLUŽÁKŮ PŘI ROZHODOVÁNÍ O STÁTNÍM ZŘÍZENÍ NAŠÍ ZEMĚ.

Souhlasím ☐ Nesouhlasím

4. NA NAŠÍ DOHODĚ O STÁTNÍM ZŘÍZENÍ NAŠÍ ZEMĚ UŽ NECHCI NIC ZMĚNIT.

Souhlasím ☐ Nesouhlasím

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCLETÍ	
FILM	DĚTI JDOU K VOLBÁM
PRACOVNÍ LIST 3	

Na tomto pracovním listě jsou uvedeny některé lidské vlastnosti. Které z nich jsou podle tebe typicky ženské a které naopak typicky mužské? Spoj každou vlastnost buď s mužem, nebo se ženou. Pokud ti nějaká vlastnost v seznamu chybí, můžeš ji připsat.

	EMPATIE	
	SÍLA	
	RYCHLOST	
	PEČLIVOST	
	KOMUNIKATIVNOST	
	INTUICE	
	PROSTOROVÁ ORIENTACE	
	SOUTĚŽIVOST	
	SCHOPNOST SPOLUPRÁCE	
	CÍLEVĚDOMOST	
	TECHNICKÁ ZDATNOST	
	VŠÍMAVOST K DETAILŮM	
	NESNÁŠÍ KRITIKU	
	HODNĚ HOVOŘÍ	
	HOVOŘÍ MÁLO, ALE K VĚCI	
	TRPĚLIVOST	
	DÁVÁ PŘEDNOST VZTAHŮM	
	DÁVÁ PŘEDNOST VÝKONU	
	NEÚSTUPNOST	
	TOLERANCE	
	SCHOPNOST RISKOVAT	
	VYTRVALOST	
	VSTŘÍCNOST	
	SCHOPNOST KOMPROMISU	

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	DĚTI JDOU K VOLBÁM
PRACOVNÍ LIST 4	

POZICE	KOHO VOLÍM NA TUTO POZICI
Prezident/ka	
Premiér/ka	
Ministr/yně kultury	
Ministr/yně zdravotnictví	
Ministr/yně zemědělství	
Ministr/yně školství, mládeže a tělovýchovy	
Ministr/yně vnitra	
Ministr/yně zahraničních věcí	
Ministr/yně životního prostředí	
Ministr/yně obrany	
Ministr/yně financí	
Ministr/yně dopravy	
Ministr/yně práce a sociálních věcí	
Ministr/yně spravedlnosti	

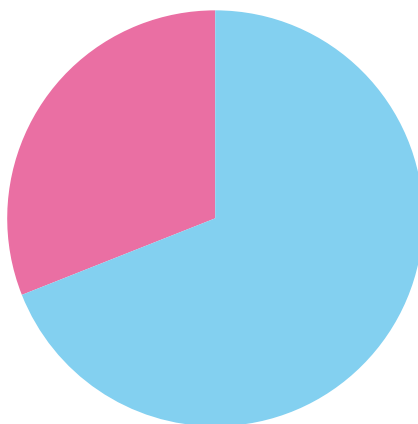
POZICE	KOHO VOLÍM NA TUTO POZICI
Prezident/ka	
Premiér/ka	
Ministr/yně kultury	
Ministr/yně zdravotnictví	
Ministr/yně zemědělství	
Ministr/yně školství, mládeže a tělovýchovy	
Ministr/yně vnitra	
Ministr/yně zahraničních věcí	
Ministr/yně životního prostředí	
Ministr/yně obrany	
Ministr/yně financí	
Ministr/yně dopravy	
Ministr/yně práce a sociálních věcí	
Ministr/yně spravedlnosti	

ZASTOUPENÍ ŽEN V EVROPSKÉM PARLAMENTU

31 %

69 %

Zdroj: www.europarl.europa.eu, březen 2008

ZASTOUPENÍ ŽEN V ČESKÉ POLITICE – PARLAMENTU ČR

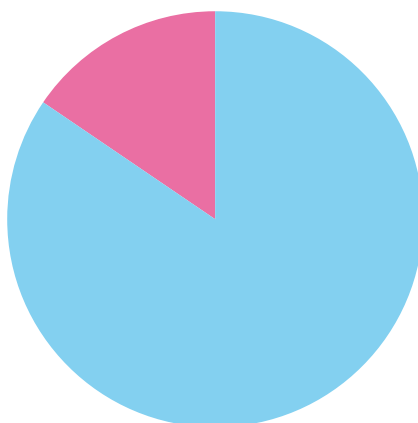

POSLANECKÁ SNĚMOVNA

15,5 %

SENÁT

13,6 %

84,5 %

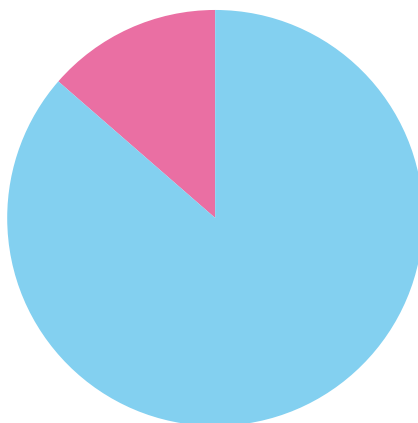
86,4 %

Zdroj: www.novinky.cz, 28. 7. 2008

ZASTOUPENÍ ŽEN V ČESKÉ POLITICE – VLÁDA ČR

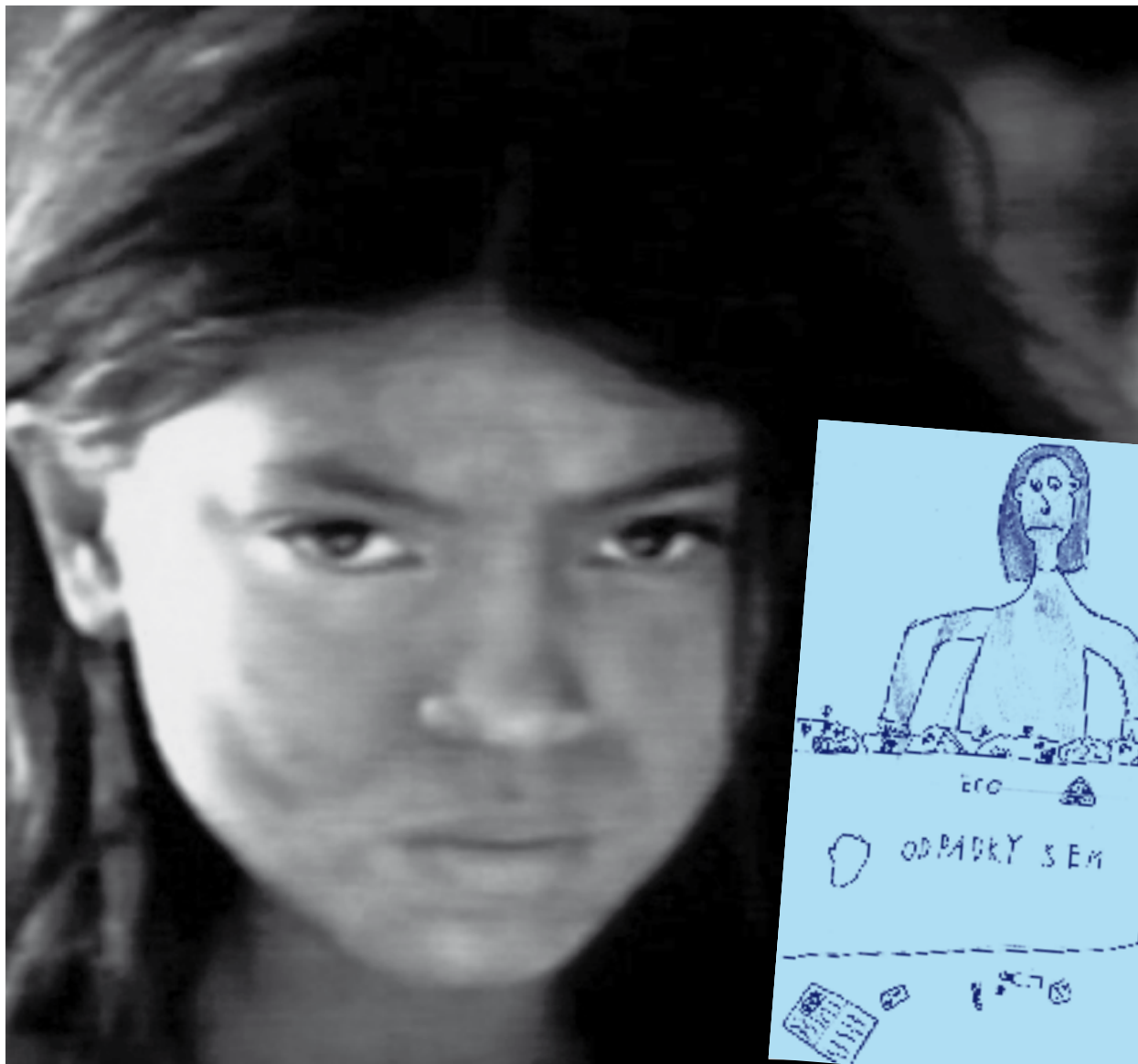

11,1 %

88,9 %

Zdroj: www.novinky.cz, 28. 7. 2008

SOCIÁLNÍ SPOTY K PROBLEMATICE DĚTÍ V OHROŽENÍ

Normální den, Komiks

11+ let

Normální den

Místo ranního rodičovského pohlazení budíček v podobě kopance od člověka, před jehož obchodem strávila minulou noc. Místo dobré snídaně zbytky z popelnice. Místo školy celodenní přehrabování na obřím smetišti. Zdaleka ne každé dítě tráví své dětství v bezpečí domova.

Komiks

„Ty snad koukáš celej den na televizi,“ zařve na svého syna otec po příchodu z práce a uhodí ho takovou silou, až chlapec spadne na zem. Zanedlouho mu típne cigaretu o tvář, mrští s ním o zeď a začne ho škrtit. Chlapec ale stále žije. Je totiž animovaný. Skutečné děti ovšem podobné chování agresivních rodičů nemusejí přežít. ▶

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
	INFORMAČNÍ ČÁST

4. CÍL: SNÍŽIT DĚTSKOU ÚMRTNOST

ÚKOL 4.A: Mezi lety 1990 a 2015 snížit o dvě třetiny úmrtnost dětí ve věku do pěti let.

V roce 2007 zemřelo na světě kolem 9 milionů dětí mladších pěti let (v roce 2006 to bylo přibližně 10 milionů). I když na globální úrovni dětská úmrtnost klesá, tento pokrok není rovnoměrný ve všech regionech a zemích. Nejvíce zaostávají země subsaharské Afriky, jižní Asie a Oceánie. U dítěte narozeného v rozvojových regionech je 12krát větší pravděpodobnost, že zemře do věku pěti let, ve srovnání s dítětem narozeným v ekonomicky rozvinutých zemích.

V roce 1990 zemřelo na světě ve věku do pěti let průměrně 93 dětí z 1000 živě narozených, v roce 2007, o 17 let později, to bylo 67 dětí z 1000 živě narozených. Cílovým závazkem je však průměrná úmrtnost 31 dětí z 1000. Situace v rozvojových zemích je o poznání horší. Zatímco v roce 1990 činila průměrná úmrtnost dětí ve věku do pěti let 103 na 1000 živě narozených, v roce 2007 průměrná hodnota v rozvojových zemích poklesla na 74 dětí. Proto je už dnes jasné, že cíl se splnit nepodaří.

Výrazné zlepšení lze pozorovat v případě spalniček. V roce 2007 dosáhlo pokrytí imunizací 82 % na globální úrovni. Díky tomu poklesl výskyt tohoto onemocnění u dětí o celých 74 % a bylo tak zaznamenáno „jen“ 197 tisíc dětských úmrtí ve stejném roce (v roce 2000 byl počet úmrtí 750 tisíc). Největší pokles zaznamenala subsaharská Afrika. Důležitým faktorem byla možnost „druhé šance“ imunizace v případech, kdy děti vynechaly první kolo vakcinace.

Vakcinace proti spalničkám, která stojí méně než 1 USD na jedno dítě, je jedním z nejefektivnějších současných opatření ve zdravotnictví. V ideálním případě by tato imunizační kampaň měla být doplněna dalšími zdravotnickými službami, například distribucí sítí proti hmyzu a léků na odčervení.

PŘÍČINY A NÁSLEDKY

Dětská úmrtnost souvisí se špatnou úrovní základních zdravotních služeb v rozvojových zemích. Většinou pří-

padů úmrtí dětí lze přitom relativně lehce a levně předejít, protože smrt přibližně poloviny dětí v tomto věkovém období způsobuje pouze pět nemocí: **zápal plic, průjemová onemocnění, spalničky, malárie a HIV/AIDS**.

I když je nutné chápat popsané trendy snižování úmrtnosti dětí jako pozitivní, tento vývoj je až příliš pomalý na to, aby stačil naplnit předsevzatý úkol na globální úrovni. Na dobré cestě jsou státy regionů severní Afriky a jihovýchodní Asie. Při zachování současného trendu by k naplnění cíle mohlo dojít i v regionech východní a západní Asie, v Latinské Americe a v Karibiku.

Základem strategie pro redukci dětské úmrtnosti jsou následující **obecná opatření**, která mají oporu i v některých dalších závazcích v rámci Rozvojových cílů tisíciletí:

- snížení výskytu dětských chorob** i biologických faktorů, které je způsobují (kvalitní výživa a pitná voda, přístup k základní hygieně, lékům apod.);
- vhodná realizace **prevence** – například podpora kojení a důraz na zdraví kojících žen, zavedení systémů pravidelného očkování, distribuce sítí proti hmyzu;
- efektivnější realizace už existujících programů v této oblasti, především v zemích, kde zdravotnické systémy fungují vcelku dobře;
- zvýšení finančních dotací** v současnosti výrazně poddimenzovaných zdravotních programů zaměřených na děti v rozvojových zemích.

Podle údajů Světové zdravotnické organizace (WHO) a Dětského fondu Organizace spojených národů (UNICEF) by úplná imunizace proti spalničkám mohla zachránit jen v tomto desetiletí 2,3 milionu afrických dětí. Země, jako například Botswana, Malawi, Namibie či Jižní Afrika, snížily pomocí očkování počet úmrtí dětí na tuto nemoc od roku 2000 téměř na nulu. Obrana proti průjemovým onemocněním, která ročně zabíjí více než 2 miliony dětí, tkví především v kon-

zumaci pitné vody a v používání zdravotně nezávadné vody také k základní hygieně v domácnostech.

Malárie každým rokem zabíjí nejméně 1 milion lidí na světě, z toho 90 % úmrtí je zaznamenáno v subsaharské Africe. Přitom více než 800 tisíc úmrtí připadá na děti ve věku do pěti let, které neměly přístup k prevenci ani k antimalarikům, právě na tomto subkontinentu. Jen během roku 2002 došlo k infekci HIV/AIDS u odhadovaného počtu 720 tisíc nemluvňat přenosem z matky v době těhotenství nebo porodem a kojením.

V rámci předporodní péče je nutné zajistit matkám kvalitní výživu a kvalifikovanou zdravotní péči, včetně porodní asistence. Z celkového počtu úmrtí dětí do pěti let věku jich totiž v prvním týdnu života zemře více než pětina.

MÝTY A FAKTA

Vysokou úmrtnost dětí ve věku do pěti let v rozvojových zemích způsobují

složitá a neléčitelná onemocnění.

Většinu případů úmrtí dětí lze relativně lehce předejít, protože smrt přibližně poloviny dětí v tomto věkovém období způsobuje – jak už bylo řečeno – pouze pět nemocí: zápal plic, průjmová onemocnění, spalničky, malárie a HIV/AIDS. Prevence je přitom relativně levná a dostupná, problémem jsou nízká vzdělanost a informovanost a v případě malárie pak chybějící sítě proti hmyzu při spaní. V případě HIV/AIDS hrají negativní roli i pověry (léčba sexuálním stykem s panou či sprchováním po souloží).

K naplnění cíle postačí zvýšit finanční příspěvky do zdravotnictví v rozvojových zemích.

Navýšení finančních prostředků na zmíněnou pomoc je jistě namístě. Ty jsou potřeba ke zkvalitnění podmínek ve zdravotnických zařízeních, ke vzdělávání lékařského personálu, k nákupu vitaminů, očkovacích látek, sítí proti hmyzu, antimalarik či antiretrovirálních léků pro těhotné a HIV pozitivní matky, jež slouží k prevenci přenosu tohoto viru na jejich děti.

Nicméně jako mnohem důležitější faktory se jeví vzdělávání matek a posílení role žen v domácnosti. Velmi významnou roli hrají zvýšená informovanost týkající se kojení a efektivnější použití peněz věnovaných na zvýšení kvality zdravotnictví.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Jsou skládky, jako je ta ve spotu, v rozvojových zemích běžné?

Podobné skládky jsou zcela běžné **ve většině rozvojových zemí**. V mnoha z nich totiž neexistuje žádný systém sběru odpadu, chybí odpadkové koše či kontejnery, a odpad tak končí podél ulic. V některých městech sice systém sběru odpadu existuje, ale městská populace se rozrůstá tak rychle, že už nestačí pokrýt všechny potřeby. Z toho důvodu se také stávající skládky rozrůstají a nové rychle přibývají.

Recyklace ani ekologické zpracování odpadu také téměř neexistují. Tuto práci částečně vykonávají lidé, kteří na skládce hledají vše, co má nějakou hodnotu a co mohou znovu využít či prodat. Tímto způsobem se živí v Africe i Asii tisíce rodin, přičemž často zde musejí pracovat právě děti.

2. Život na skládce může být velmi nebezpečný. Dochází v tomto prostředí často k úrazům?

Vytříděné hromady neustále hoří a hnilobný pach se mísí se štiplavým kouřem. Právě **kouř představuje největší zdravotní riziko** pro lidi, kteří na skládce pracují. Kambodžské noviny Phnom Penh Post nedávno publikovaly výsledky výzkumu, který měřil obsah rakovinotvorných dioxinů a dalších toxických látek ve vlasech a v mateřském mléce žen, které pracují na skládkách nebo bydlí v jejich blízkosti. Naměřené hodnoty překračovaly povolené limity až tisícinásobně.

Velké nebezpečí představují také jehly a další odpad z nemocnic. Lidé často nemají vhodnou obuv, a tak tržné a řezné rány na nohou a rukou jsou běžnou součástí jejich práce. Mnoho lidí, zejména dětí, ročně zahyne pod koly buldozeru či nákladáku, které odpad sváží.

3. Mohou být nevhodné a zdraví nebezpečné podmínky na těchto skládkách i příčinou dětského úmrtí? Kolik dětí, které jsou podobně jako holčička ze spotu nuceny pracovat, ročně zemře a proč?

Práce na skládce patří mezi nejhorší formy dětské práce. Děti jsou zde vystaveny nebezpečné a nehygienické práci, kterou vykonávají většinou manuálně a bez ochrany. Velmi snadno dojde k poranění, dochází k inhalaci toxických plynů, kožním problémům, onemocnění tyfem, cholerou a dalšími nemocemi. Kolik dětí

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
	INFORMAČNÍ ČÁST

vsak zemře právě při výkonu práce na skládce, statistiky neuvádějí. Každopádně každoročně umírá na světě celkem až 22 tisíc dětí při výkonu své práce, tzn. každé dvě hodiny zemře pět dětí.

Děti bez vzdělání jen těžko domýšlejí a odhadují rizika a nástrahy některých prací, které vykonávají. Navíc mohou jen obtížně vyjednávat s dospělými o bezpečnosti a ochraně při své práci.

4. Kolik dětí pracuje v nevhodných a zdraví nebezpečných podmínkách?

Z celkového počtu 218 milionů celosvětově pracujících dětí více než polovina (**126 milionů**) vykonává některé z nebezpečných, tzv. nejhorších forem dětské práce, tedy práce, která negativně ovlivňuje morální, fyzický nebo psychický vývoj dítěte. Mezi taková povolání patří například práce s nebezpečnými chemikáliemi (jejichž používání je v Evropě úplně zakázané, např. některé pesticidy a barviva), dětská prostituce a pornografie, dětská vojáci, dětské překupníci drog, ale také dětské otroci, kteří zadarmo vykonávají vazalské práce. Dobrou zprávou nicméně je, že v letech 2002–2006 se počet dětí vykonávajících riskantní práci celosvětově snížil o více než jednu čtvrtinu.

5. Jaké jsou nejčastější příčiny toho, že tolik dětí v rozvojových zemích žije na ulici?

Důvodů je mnoho, poměrně novým fenoménem je například **velké množství sirotků**, jejichž rodiče zemřeli na AIDS. Tyto děti, zejména pokud nevyrůstají u příbuzných (kteří se například v zemích Afriky tradičně starali o sirotky, ale kvůli pandemii HIV/AIDS už tuto roli často plnit nemohou), končí často na ulici a jsou lehkou kořistí pro překupníky s dětmi. Sirotci nejsou ale jedinými dětmi, které se ocitnou na ulici, velké množství dětí domov opouští z různých důvodů samo. Některé jsou **obětmi únosů**, což je časté v případech dětských vojáků. Jiné **děti prodají překupníkům přímo rodiče**, kteří se nedokážou o děti postarat a věří, že překupníci jim zaručí dobrou práci, a tedy i lepší život.

6. Jaká budoucnost čeká holčičku ze spotu, má šanci na lepší život?

Děti, které jednou začaly pracovat a žít na skládce, už mnohdy u této práce zůstávají až do konce života, bez vzdělání jsou totiž jejich možnosti velice omezené. Práce na skládce může být vysoce riziková, mnoho

dětí trpí dýchacími a kožními problémy, na skládce dochází ke zraněním i úmrtím. Dívky jsou navíc mnohem zranitelnější, hrozí například, že se stanou obětem pro překupníky s bílým masem nebo pro jiné fyzické či psychické násilí. Holčička by nicméně mohla být zaregistrována jednou z organizací, jež se věnují dětem na ulici nebo sirotkům. Tyto organizace mají řadu integračních a vzdělávacích programů. Sama se z takové situace dostane jen obtížně.

7. Které organizace se zabývají podporou těchto dětí? Čím jsou pro tyto děti prospěšné?

Organizací zabývajících se odstraněním dětské práce existuje celá řada. Například v Evropě působí kampaň Stop dětské práci – je lepší chodit do školy, která usiluje o zvýšení povědomí o problematice dětské práce v Evropě (i ČR) mezi veřejností, ale i na úrovni jednotlivých států i celé EU, a zároveň upozorňuje na důležitost vzdělání. V Indii působí na lokální úrovni organizace MV Foundation, která pracující děti vyhledává, vyjímá je z pracovního cyklu a připravuje je pro vstup do školy. Tato organizace celým komunitám vysvětluje, proč je dětská práce nepřijatelná a nepřipustná, a tak se úsilí o odstranění dětské práce stává prioritou pro celou komunitu. Na globální úrovni působí hnutí Global March against Child Labour, které upozorňuje na práci dětí a odepírání vzdělání jako na zásadní porušování dětských práv.

8. Kolik případů týraných dětí je ročně zaznamenáno v ČR? Kolik z nich končí smrtí dítěte?

V roce 2008 české úřady evidovaly **téměř 2000 případů týrání a sexuálního zneužívání dívek a chlapců mladších 18 let**. Oproti roku 2007 tento počet stoupl o 94 případů. Toto číslo však není konečné – **utajených případů týrání dětí jsou tisíce**.

V roce 2005 na následky týrání zemřelo 10 dětí a jejich počet každý rok o pět obětí stoupl. V roce 2007 bylo v České republice utýráno 20 dětí.

Podle policejních statistik došlo u dětí mladších 15 let v roce 2008 k jednomu úmrtí následkem týrání. MPSV vykazuje ve stejném období, tedy za rok 2008, celkem čtyři úmrtí dětí následkem týrání.

9. Je možné některým případům**týrání a vražd dětí zabránit?**

Nejdůležitější je **prevence**, tj. dostatečná informovanost mezi širokou veřejností, ale i mezi rodiči a dětmi. Jakmile máme podezření na týrání či zneužívání dítěte v našem okolí, existuje kromě morální povinnosti i **tzv. oznamovací povinnost**, která je ošetřena zákonem. Ten ukládá překazit trestný čin, a to alespoň jeho včasným oznámením policii nebo státnímu zástupci. Osoba, která tento čin neohlásí, může být potrestána odnětím svobody až na tři roky.

Další možností, jak předejít týrání dětí, ale i vraždám novorozenců, jsou **anonymní porody**. Ty umožňují nastávající matce, která se ocitla v tíživé osobní situaci, neuvést svoji totožnost a po porodu zanechat dítě v porodnici. Anonymně a bezpečně je možné také dítě odložit do tzv. **babyboxu**, případně kontaktovat **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**.

10. Jaké jsou nejčastější formy týrání dětí?

Nejčastější formou násilí páchaného na dětech je **tělesné týrání**, zejména bití, kopání, pálení, opáření, kousání, škrcení nebo nepodávání jídla. Může způsobit zranění, jako jsou modřiny, pohmožděniny, popáleniny, jizvy, zlomeniny, poranění vnitřních orgánů nebo poškození mozku. V nejvážnějších případech vede tělesné týrání ke smrti dítěte.

Psychické týrání nastává, když například rodiče odmítají svému dítěti projevovat lásku nebo cit, vyhrožují mu a záměrně ho urážejí, často mu nadávají či ho jinak ponižují, fyzicky ho izolují od kamarádů, vystavují ho zátěži vzniklé rozvodem. Každé dítě potřebuje lásku a jistotu, že ho má někdo rád. Pokud mu tyto pocity chybí, velmi trpí. Následky psychického týrání jsou proto dlouhodobé, dítě si nevěří, není schopno vážit si sebe a druhých apod.

Mezi další vážné formy týrání dětí patří **sexuální zneužívání** a **zanedbávání** (neuspokojování tělesných a psychických potřeb dítěte) a také **komerční zneužívání dětí** (dětská pornografie, prostituce a obchod s dětmi), které vykazují stále vyšší mezinárodní četnost.

Zdroje k odpovědím na otázky 8–10:

www.nasedite.cz

www.obcan.ecn.cz

www.stopnasilinadetech.cz

Odkazy a kontakty:

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.clovekvtisni.cz, mail@clovekvtisni.cz

Dětské krizové centrum

V Zápolí 1250/21, 141 00 Praha 4

www.dkc.cz, e-mail: dkc@дитеkrize.cz, tel.: 241 480 511

Nadace Naše dítě

Ústavní 91/95, 181 21 Praha 8

www.nasedite.cz, e-mail: nadace@nasedite.cz, tel.: 266 727 979

Sdružení Linka bezpečí

Ústavní 91/95, 181 21 Praha 8

www.linkabezpeci.cz, e-mail: info@linkabezpeci.cz, tel.: 266 727 979

Webové stránky:

www.bbc.co.uk

www.guardian.co.uk

www.idrc.ca

www.lideazeme.cz/clanek/lepsi-zivot-diky-odpadu

www.oecd.org

www.rozvojovka.cz

www.stopdetskepraci.cz

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
	PROJEKT

BEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ

ANOTACE PROJEKTU:

V první části projektu se žáci seznámí s tématem úmrtnosti dětí v rozvojových zemích. Získají potřebné znalosti o této problematice, jsou vedeni k přijetí zodpovědnosti za sebe samé, za svoji vlastní bezpečnost a následně i za bezpečnost prostředí, ve kterém se pohybují. Druhá část projektu se věnuje problematice týraných dětí. Žáci si uvědomí, jaká mají práva a povinnosti, pochopí příčiny dětských obav a útěků z domova, ale i úmrtí dětí.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

1. stupeň: jazyk a jazyková komunikace, člověk a svět, člověk a společnost, umění a kultura

2. stupeň: český jazyk a literatura, zeměpis, dějepis, výtvarná výchova, výchova ke zdraví

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

osobnostní a sociální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Projekt rozvíjí především ty klíčové kompetence, díky nimž žák získá následující dovednosti:

KOMPETENCE K UČENÍ:

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení a v praktickém životě;
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si odpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ:

- vyhledává informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu;
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí si svůj názor a vhodně argumentuje;
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů;
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými na řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá z nich poučení z toho, co si druzí lidé myslí, co říkají a dělají.

KOMPETENCE OBČANSKÉ:

- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
	PROJEKT

CÍLE:

ŽÁCI:

- seznámí se s obsahem rozvojového cíle č. 4;
- získají základní informace o problému velké a často zbytečné úmrtnosti dětí v rozvojových zemích a o příčinách této úmrtnosti;
- uvědomí si rozdíl mezi životem dětí v rozvojových zemích a svým vlastním životem;
- získají základní informace o problematice týraných dětí, dozvědí se, jak mohou těmto dětem pomoci.

ČAS: 4–5 vyučovacích hodin, případně jedno celé vyučovací dopoledne

POMŮCKY:

text děti ze stanice ZOO, balicí papíry, pastelky, psací potřeby, pracovní listy, použité věci (odpadky – plastové láhve, papírové kartony, použité spotřebiče a jiné předměty...), drátky, lepidla, provázky

POSTUP:

PŘED PROJEKCI SPOTŮ – MOTIVAČNÍ AKTIVITA DĚTI ZE STANICE ZOO

1. Žáci se shromáždí ve třídě, kde jim učitel nebo vybraný žák přečte úryvek z knihy *My děti ze stanice ZOO*:

„Když jsem jednou přišla domů a šla si ještě sednout k mamce do pokoje, protože jsem byla na docela slušném tripu, podala mi beze slova noviny. Tušila jsem už, co přijde. Často mi takhle mlčky dávala číst noviny, když tam byly zprávy o mrtvejch narkomanech. Šlo mi to na nervy, nechtěla jsem to číst.“

Vzala jsem si je od ní, i když mě to štvalo. Četla jsem: „Sklářský učeň Andreas W. se chtěl zbavit své závislosti na drogách. Jeho přítelkyně mu chtěla pomoci; marně. V bytě ve čtvrti Tiergarten, který zařídil pro mladou dvojici za několik tisíc marek otec chlapce, si Andreas W. píchl „zlatou ránu“...“

Koukala jsem na ty řádky úplně nechápavě, nemohla jsem tomu uvěřit. Ale zapadalo to do sebe úplně přesně: byt, sklář, přítelkyně, Andreas W. Takže Andrea Wiczorek, kterému jsme říkali ATZE.

Do prdele, to bylo to první, co jsem si v duchu řekla. V krku mi vyschlo a začalo mi bejt špatně. To snad není pravda, že si dal Atze zlatou ránu, říkala jsem si. Zrovna Atze, ktorej byl vždycky tak cool a tvrdil, že on na tom nebude nikdy závislej. Snažila jsem se, aby si matka nevšimla, jak mě ta zpráva v novinách sebrala. Vůbec netušila, že už zase jedu v háčku. Vzala jsem noviny a šla jsem do svého pokoje.

Pár dní jsem Atzeho neviděla. A teď jsem četla v novinách, co se s ním v poslední době dělo. Už minulej týden si píchnul moc silnou dávku a skončil v nemocnici. Jeho přítelkyně Simona si podřízla tepny. Oba je zachránili. Den před svou smrtí šel Atze na policii a prásknul tam všechny kšeftáky, který znal, taky dvě holky, kterejm se říkalo dvojčata a který měly vždycky nejčistší fet. Pak ještě napsal dopis na rozloučenou, v novinách ho otiskli: „Skončím teď svůj život, protože herák jako já způsobuje svým příbuzným a přátelům jen zlobu, starosti, hořkost a zoufalství. Neničí jen sám sebe, ale taky všechno okolo. Děkuji svým milým rodičům a mé milé babičce. Fyzicky už neexistuju...“

2. Po četbě následuje krátká reflexe. Doporučujeme reflexi „výtvarnou“, kdy žáci pouze pokryjí papír barvami, které vyjadřují jejich emoce. Do jednotlivých barevných políček mohou vepsat i pojmy, které jim barvy asociují.

3. Žáci se rozdělí do dvojic. Každá dvojice dostane dva archy balicího papíru, na které obkreslí siluetu těla svého kolegy. Poté každý pracuje se svým obrysem. Žáci mají za úkol vepsat do svého obrysu to, čeho si v životě

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
PROJEKT	

nejvíce cení (fungující rodina, střecha nad hlavou, zdraví apod.). Mimo obrys pak zaznamenají to, co je podle nich ohrožuje na zdraví a na životě.

4. Následuje krátká diskuse ve dvojicích. Poté se vždy dvě dvojice spojí do skupiny po čtyřech a vyberou nejčastěji se vyskytující ohrožení, které v rámci skupiny zaznělo. Zapišeme všechna nejčastěji uváděná ohrožení na tabuli. Vznikne tak seznam toho, čeho se žáci v životě nejvíce bojí, co je podle nich nejvíce ohrožuje a může jim dle jejich mínění ublížit.

5. Žáci dostanou pracovní list 1 a pozorně si jej přečtou. Poté společně diskutujeme o problémech, které se úmrtnosti dětí týkají.

6. Následuje projekce spotu **Normální den**.

PO PROJEKCI SPOTU

7. Rozdělíme žáky do dvojic, kde společně vypracují odpovědi na následující otázky:

Co mě ve spotu pobouřilo?

Co mě ve spotu pobavilo?

Co mě ve spotu překvapilo?

Následuje reflexe a společná diskuse.

AKTIVITA: ŽIVOT NA SKLÁDCE

8. Žáci mají za úkol porovnat svůj život a život holčičky ze spotu. Rozdělí se do dvou skupin, ve kterých si připraví scénku na téma „Vaření oběda pro celou rodinu“. Jedna skupina si připraví scénku inspirovanou spotem, druhá skupina zahraje scénku ze „svého“ (evropského) světa. Na tabuli můžeme napsat pomocné otázky: Kde si obstarám jídlo? Jak si je obstarám? V čem vařím? Čím míchám? V čem jídlo servíruji? Čím ho jím?

9. Následuje reflexe, při které diskutujeme se žáky o rozdílech vyplývajících ze scének a zapisujeme je na tabuli.

AKTIVITA: VÍŠ, ŽE...?

10. Žáci se rozdělí do čtyř skupin. Každá skupina dostane jednu otázku z pracovního listu 2 a jejím úkolem je najít ve třídě správnou odpověď (před začátkem vyučování rozmístíme jednotlivé odpovědi po třídě). Pokud jsou žáci šikovní a zvyklí pracovat samostatně, je možné jim zadat vyhledání odpovědí z různých předem připravených zdrojů za domácí úkol (www.stopdetskepraci.cz, www.rozvojovka.cz, časopisy, teoretická část příručky Rozvojové cíle tisíciletí II. atd.).

11. Následuje krátká reflexe.

AKTIVITA: VYROB SI SÁM...

12. Cílem je přijmout zodpovědnost za prostředí, ve kterém žijí, být poučen o tom, že každá věc, kterou v životě použijí, může mít více účelů. Žáci by si měli uvědomit, že holčička ze spotu nemá možnost pohybovat se mezi „novými a luxusními věcmi“, ale žije mezi odpadky, které pro ni také mají určitou hodnotu: může je prodat, vyrábí si z nich hračky apod.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
PROJEKT	

13. Žáci dostanou za úkol přinést si z domova pár nepotřebných věcí, které rodina považuje za odpadky (staré elektrospotřebiče, plastové láhve, ruličky od toaletního papíru, použité plastové sáčky, různé krabičky, oblečení, staré noviny apod.).

14. Z přineseného „odpadního“ materiálu se žáci pokusí vytvořit umělecké dílo. Mohou pracovat samostatně, ve dvojicích nebo ve skupinách (volbu můžeme ponechat na nich). Díla je možné vystavit ve třídě nebo v areálu školy.

15. Upozorníme žáky, že se budeme tématu dětí v ohrožení dále věnovat v „našem“, tj. „západním“ kontextu. Ptáme se jich, jestli mohou jmenovat, s jakým nebezpečím se může dítě v našem prostředí setkat. Jednotlivé odpovědi můžeme zapsat na tabuli.

16. Následuje projekce spotu **Komiks**.

PO PROJEKCI SPOTU

17. Každý žák dostane pracovní list 3. Střed kytičky vybarví barevnou pastelkou – vybere si barvu, která nejvíce vystihuje jeho pocit z uvedeného spotu. Do menších koleček (okvětních lístků) pak vepíše další pocity, které v něm spot vyvolal, například smutek, vztek, lítost, pobavení atd.

Poznámka: Pokud žáci budou chtít, mohou vybarvit i okvětní lístky barvami, které vystihují pocity, jež do nich zapsali, stejně tak mohou zapsat nejsilnější emoci do vybarveného středu.

18. Provedeme krátkou reflexi ve dvojicích nebo ve skupinách, kterou společně zhodnotíme. Vedeme žáky k tomu, aby si uvědomili, že i děti mají práva, která by neměl nikdo z jejich okolí, včetně jejich rodičů, porušovat. Děti by měly tato práva (ale samozřejmě i své povinnosti) znát. Žáci mají za úkol práva i povinnosti pojmenovat, popřípadě se seznámit se základní listinou práv a svobod.

AKTIVITA: RODIČE A DĚTI

19. Žáci se rozdělí do dvou skupin. Jedna skupina dostane balicí papír, na němž bude předkreslen obrys postavy „rodiče“, druhá skupina dostane balicí papír s obrysem postavy „dítěte“. Oba obrysy budou dostatečně velké, aby se do nich dalo psát.

20. Nejprve žákům přečteme následující texty:

Děti a útěky z domova: Proč to dělají?

Většina rodičů při zprávách a statistikách týkajících se dětských útěků z domova trne hrůzou, aby je tato nešťastná situace jednou také nepostihla. Mnohým do života vstoupila, aniž by předpokládali, že by se jim to vůbec mohlo stát. Proč děti utíkají?

Útěky plánované i spontánní

Je potřeba rozlišovat, zda si dítě útěk z domu systematicky připravuje a dlouhodobě plánuje, nebo zda reaguje zcela zkratkovitě, kdy uteče v důsledku impulzivního jednání, přičemž předtím útěk neplánovalo. Útěky z domova nepředstavují nijak ojedinělý jev. Naopak, smutné statistiky ukazují, že děti utíkají velice často. Častěji pak dívky (64 %) mezi 12 až 17 lety.

21. První skupina vepíše do obrysu postavy rodiče nejčastější příčiny obav, strachů, útěků a také úmrtí dětí a případy, za které je rodič zodpovědný (např. neustále kárá dítě za špatnou známku, bezdůvodně na ně křičí apod.).

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍČILETÍ
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
	PROJEKT

22. Druhá skupina vepíše do obrysu postavy dítěte jednou barvou práva a druhou barvou povinnosti, které dle jejich názoru dítě v našem státě má. Například dítě nikdo nesmí bít, dítě by mělo dodržovat pravidla, která si stanoví společně s rodiči, s učitelem apod.

23. Poté obě skupiny postupně přečtou své názory a následuje společná diskuse. Skupiny si vzájemně poradí, které příčiny a práva a povinnosti by přidaly a které by vypustily. Pokračují do té doby, dokud nebudou obě skupiny spokojeny. Na závěr by třída mohla svá řešení porovnat s Právy a povinnostmi dítěte – viz www.detskaprava.cz. Obě postavy vyvěsíme ve třídě.

24. V dalším kroku žákům rozdáme pracovní list 4, který si přečtou.

25. Poté společně s třídou shrneme možnosti a řešení, které mohou využít děti týrané svými rodiči či jiným dospělým. Zapišeme je na papír a vyvěsíme na přístupném místě.

Poznámka: Pro aktivitu Rodiče a děti byl použit zdroj: <http://www.kafe.cz/zensky-svet/deti-rodina/deti-a-uteky-z-domova-proc-to-delaji-275.aspx>.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
PRACOVNÍ LIST 1	

Počet úmrtí dětí do věku pěti let na 1000 živě narozených

1. Sierra Leone	270
2. Angola	260
3. Afghánistán	257
4. Niger	253
5. Libérie	235
6. Mali	217
7. Čad	209
8. Rovnicková Guinea	206
9. Demokratická republika Kongo	205
10. Burkina Faso	204
11. Guinea-Bissau	200
12. Nigérie	191
13. Zambie	182
14. Burundi	181
15. Středoafriická republika	175
16. Svazijsko	164
17. Guinea	161
18. Rwanda	160
19. Kamerun	149
20. Benin	148

Zdroj: www.unicef.org

Nejčastější příčiny dětských úmrtí:

Většinu případů úmrtí dětí lze relativně lehce a levně předejít, protože smrt přibližně poloviny dětí v tomto věkovém období způsobuje pouze pět nemocí:

- zápal plic,
- průjmová onemocnění,
- spalničky,
- malárie,
- HIV/AIDS.

Světová zdravotnická organizace (WHO) odhaduje, že **1,5 milionu dětí ročně zemře, protože nejsou kojeny**. Jestliže totiž **chybí přístup k nezávadné pitné vodě** a k základním hygienickým zařízením, děti krmené náhražkami mateřského mléka mají 25krát vyšší pravděpodobnost, že zemrou na následky průjmů.

Česká republika je klasifikována v měřítku dětské úmrtnosti mezi 15 nejlépe hodnocenými státy světa.

Dítě v Sierra Leone, kde je nejvyšší míra dětské úmrtnosti na světě (270), má stokrát větší pravděpodobnost, že zemře, než dítě, které se narodí ve Švédsku (míra úmrtnosti 3).

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
	PRACOVNÍ LIST 2

Kolik dětí pracuje v nevhodných a zdraví nebezpečných podmínkách?

Proč děti pracují v nevhodných a zdraví nebezpečných podmínkách?

Mohou být nevhodné a zdraví nebezpečné podmínky i příčinou dětského úmrtí? Kolik dětí, které jsou nuceny pracovat, ročně zemře a proč?

Existují nějaké organizace na podporu těchto dětí? Jak se jmenují a čím jsou pro tyto děti prospěšné?

Kolik dětí pracuje v nevhodných a zdraví nebezpečných podmínkách?

Z celkového množství 218 milionů celosvětově pracujících dětí více než polovina (126 milionů) vykonává některé z nebezpečných, tzv. nejhorších forem dětské práce, tedy práce, která negativně ovlivňuje morální, fyzický nebo psychický vývoj dítěte. Mezi taková povolání patří například práce s nebezpečnými chemikáliemi (jejichž používání je v Evropě úplně zakázané, např. některé pesticidy a barviva), dětská prostituce a pornografie, dětské vojáci, dětské překupníci drog, ale také dětské otroci, kteří vykonávají vazalské práce zadarmo. Dobrou zprávou nicméně je, že v letech 2002–2006 se počet dětí vykonávajících riskantní práci snížil o více než jednu čtvrtinu.

Proč děti pracují v nevhodných a zdraví nebezpečných podmínkách?

Důvodů je mnoho, poměrně novým fenoménem je například velké množství sirotků, jejichž rodiče zemřeli na AIDS. Tyto děti, zejména pokud vyrůstají mimo příbuzenství (které se např. v zemích Afriky tradičně staralo o sirotky, ale kvůli pandemii HIV/AIDS už tuto roli plnit nezvládá), končí často na ulici a jsou lehkou kořistí pro překupníky s dětmi. Sirotci nejsou ale jedinými dětmi, které se ocitnou na ulici, velké množství dětí opouští domov z různých důvodů samo. Některé děti jsou obětmi únosů, což je časté v případech dětských vojáků. Další děti prodají překupníkům přímo rodiče, kteří se nedokážou o děti postarat a věří, že překupníci jim zaručí dobrou práci, a tedy i lepší život. V Indii přetrvávající vazalské práce znamenají, že děti „splácejí“ dluh své rodiny, která se vůči někomu zavázala častokrát už před generacemi. Tyto děti často pracují bez nároku na odměnu a navíc v různých domácnostech schované před zraky veřejnosti jsou mnohem více vystaveny nevhodnému i nebezpečnému zacházení. Děti pracující na plantážích a v barvárnách vůbec nevědí, s jak škodlivými látkami mnohdy pracují.

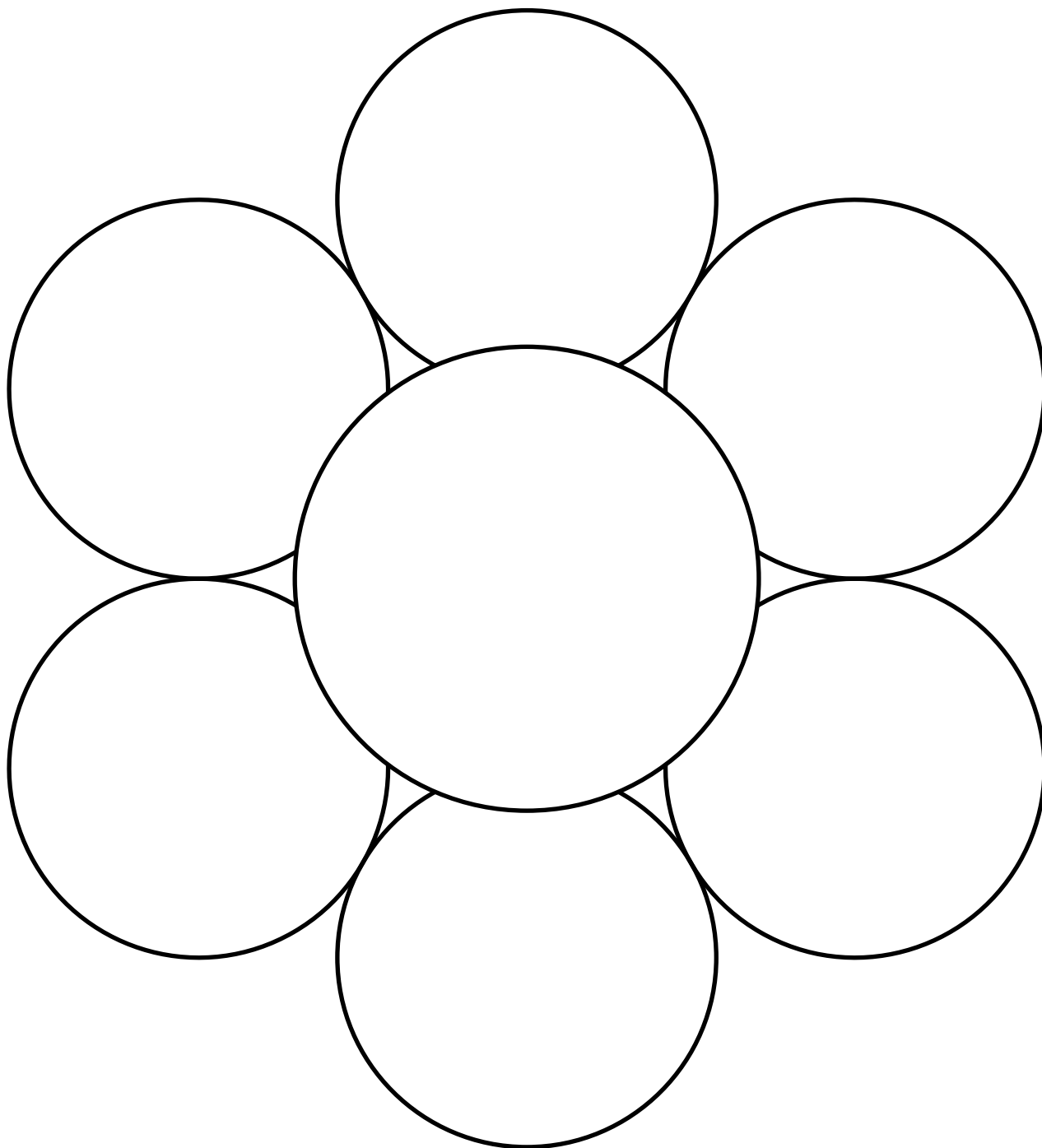
Mohou být nevhodné a zdraví nebezpečné podmínky i příčinou dětského úmrtí? Kolik dětí, které jsou nuceny pracovat, ročně zemře a proč?

Každoročně na světě umírá 22 tisíc dětí při výkonu své práce, tedy každé dvě hodiny zemře pět dětí. Důvodů je několik, ale obecně platí, že pracující děti mohou jenom obtížně vyjednávat s dospělými o bezpečnosti a ochraně při práci.

Existují nějaké organizace na podporu těchto dětí? Jak se jmenují a čím jsou pro tyto děti prospěšné?

Organizací zabývajících se odstraněním dětské práce existuje celá řada. V Evropě například působí kampaň Stop dětské práci – je lepší chodit do školy, která usiluje o zvýšení povědomí o problematice dětské práce v Evropě (i ČR) mezi veřejností, ale i na úrovni jednotlivých států i celé EU a zároveň upozorňuje na důležitost vzdělání. V Indii na lokální úrovni působí organizace MV Foundation, která pracující děti vyhledává, vyjímá je z pracovního cyklu a připravuje je pro vstup do školy. Tato organizace celým komunitám vysvětluje, proč je dětská práce nepřijatelná a nepřípustná, a tak se úsilí o odstranění dětské práce stává prioritou pro celou komunitu. Na globální úrovni působí hnutí Global March against Child Labour, které upozorňuje na práci dětí a odpírání vzdělání jako na zásadní porušování dětských práv.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
SOCIÁLNÍ SPOTY	NORMÁLNÍ DEN, KOMIKS
	PRACOVNÍ LIST 4

PROČ K ÚTĚKŮM DOCHÁZÍ?

Zvýšený počet útěků od rodiny bývá zaznamenáván zejména v době, kdy děti dostávají ve škole vysvědčení. Bojí se reakce rodičů na špatný či zhoršený prospěch, mají obavy z trestu. Individuálních příčin útěků dětí existuje opravdu hodně, ale lze je rozdělit do několika základních skupin:

1. špatné rodinné vztahy (nejčastější případy),
2. problémy ve škole a strach z trestu,
3. útěky po soustavném týrání dítěte.

„MY S KÁJOU NEMÁME PROBLÉM...!“

Často utíkají děti i z úplných rodin. Zaměříme se teď na skupiny útěků, které postihují především rodiny, kde rodičům na dítěti záleží a útek z domova přichází často jako blesk z čistého nebe – po hádce rodičů (zejména opakované, nebo když se řeší možnost rozvodu, přičemž je dítě přítomno nebo může hádku slyšet), po hádce mezi rodičem a dítětem. K útěkům dochází často také kvůli špatnému prospěchu a obavě z toho, že rodiče dítě potrestají, ale třeba i tehdy, když dítě ztratí nebo provede nějakou věc a má strach, že se budou rodiče zlobit a ono bude vypadat jako neschopné. Některé děti se chtějí rodičům útekem i pomstít, a to tehdy, když si myslí, že jim je ukřivděno.

VÍTE O „VZKAZU DOMŮ“?

O tom, že existují telefonní linky na pomoc dětem a dospívajícím s nějakým problémem či v těžké životní situaci, ví patrně každý. Ale málokdo má možná ponětí o tom, že některé linky může využít i rodič, kterému dítě z domu uteklo. V rámci bezplatné linky bezpečí například existuje linka Vzkaz domů, která slouží dětem, které utekly nebo byly vyhozeny z domu. Jejich služeb však mohou využít i jejich rodiče či blízcí.

RODIČOVSKÁ LINKA

Kromě linky Vzkaz domů existuje i přímo Rodičovská linka, na kterou se dovoláte každý všední den odpoledne (po, st, pá – od 13,00 do 16,00 h a v út, čt – od 16,00 do 19,00 h). Zde se rodiče mohou poradit v případě, že mají s dítětem problémy, mají o jeho chování starost, neví si rady apod. Možná že právě tato linka může v některých rodinách úteků dítěte předejít, pokud rodič vyhledá radu ve svém postupování včas. Více informací je možné získat například na www.linkabezpeci.cz.

PRÁZDNINY LIU FEJ

Huaqing Jin

Čína / 2007 / 15 min. / 10+ let

Civilní a citlivý snímek začíná v půl sedmé ráno, kdy jde desetiletá čínská dívka Liu Fej s otcem nastražit pasti na divoká zvířata. Po zbytek dne mu pak pomáhá obdělávat pole s kukuřicí. Následující den jedou do města prodávat vlastnoručně vyráběné placky. Za celý den ale prodají pouze čtyři kusy, což jim nestačí ani na cestu zpět, a tak se otec rozhodne raději prodávat zeleninu. I když by si malá Liu Fej během letních prázdnin raději hrála s kamarádkami, je stále se svým otcem. Dobře ví, že za vydělané peníze jí může zaplatit další půlrok školní výuky. A také si uvědomuje, co jí otec často opakuje – že právě ona bude v budoucnu „pilířem národa“ a že do ní vkládá veškeré své naděje. Zejména poté, co je zřejmě už nadobro opustila její matka. p

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	PRÁZDNINY LIU FEJ
	INFORMAČNÍ ČÁST

5. CÍL: ZLEPŠIT ZDRAVÍ MATEK

ÚKOL 5.A: Mezi lety 1990 a 2015 snížit o tři čtvrtiny míru mateřské úmrtnosti.

ÚKOL 5.B: Do roku 2015 dosáhnout univerzálního přístupu k reprodukční zdravotnické asistenci.

V souvislosti s těhotenstvím či porodem umírá ročně 536 tisíc žen a dívek. Míra mateřské úmrtnosti zůstává v rozvojových zemích – především v oblasti subsaharské Afriky a jižní Asie – stále velmi vysoká. Paradoxem je fakt, že se jedná o léčitelné a včasnou prevencí odstranitelné komplikace během těhotenství a porodu.

V rozvojových zemích obecně zemřelo v roce 2005 v souvislosti s těhotenstvím nebo porodem průměrně 450 matek na 100 tisíc živě narozených dětí. O 15 let dříve to bylo 490 matek. Nejlepší situace je ve východní Asii (50 matek). Jistého, ale pravděpodobně nedostatečného pokroku dosáhly státy regionů Latinské Ameriky s Karibikem (150), západní Asie i severní Afriky (obě 160). Naopak tragická situace přetrvává v subsaharské Africe (900 úmrtí v roce 2005 bez výrazného pokroku od roku 1990). Pro srovnání, u rozvinutých regionů ročně zemře 9 matek na 100 tisíc narozených živých dětí. Už nyní je jasné, že tímto tempem se vytyčený úkol do roku 2015 nepodaří splnit.

Míra mateřské úmrtnosti (počet úmrtí matek při porodu na 100 tisíc živě narozených dětí)

Region	1990	2005*	Cíl pro 2015
Svět	430	400	143
• Rozvojové regiony	480	450	160
— Severní Afrika	250	160	83
— Subsaharská Afrika	920	900	307
— Latinská Amerika a Karibik	180	130	60
— Východní Asie	95	50	32
— Jižní Asie	620	490	207
— Jihovýchodní Asie	450	300	150
— Západní Asie	190	160	63
— Oceánie	550	430	183
• Společenství nezávislých států**	58	51	19
• Rozvinuté regiony	12	9	4

* aktuálnější data nejsou k dispozici

** volné seskupení států bývalého SSSR bez pobaltských zemí

Zdroj: United Nations (2009) a výpočty autora

Stále méně než polovině těhotných žen v rozvojových zemích byla poskytnuta adekvátní prenatální odborná zdravotnická péče. V jejím rámci jsou například budoucí matky vakcinovány proti tetanu, kontrolovány na různá infekční onemocnění, stejně tak jako získávají důležité informace kolem průběhu těhotenství. Od roku 1990 stoupl podíl těhotných žen v rozvojových regionech, které absolvovaly alespoň jednu z takových zdravotních prohlídek, z 64 % na 79 % v roce 2006.

Mezi lety 1990 a 2005 se zvýšila míra využívání antikoncepčních prostředků ve všech rozvojových regionech na 62 % u žen ve věku 15–49 let, které byly provdané či žily v nějakém rodinném svazku. Tento trend je obecně doprovázen snížením porodnosti. Výjimku tvoří oblast subsaharské Afriky, kde sice za uvedené období tato míra narostla dvojnásobně, nicméně dosáhla pouze 22 %.

PŘÍČINY A NÁSLEDKY

Porodní komplikace postihují celosvětově alespoň 15 % těhotenství. Přímé porodní komplikace, jako jsou **velká ztráta krve, potrat, eklampsie, těžká fyzická námaha, infekce**, zapříčiní asi tři čtvrtiny úmrtí. Nepřímé porodní komplikace – **z důvodů těžkých životních podmínek, včetně malárie, chudokrevnosti, žloutenky a ve stále větší míře HIV/AIDS** – způsobují zbylou čtvrtinu úmrtí.

Významnou úlohu také hraje **sociální situace žen ve společnosti**. Diskriminace žen spolu s chudobou často vedou ke zhoršení zdravotního stavu v důsledku nedostatečného příjmu živin. Dochází k brzkým sňatkům a opakovaným těhotenstvím. Zdraví dětí takto zkoušených žen je značně ohroženo. Uzavírá se tak bludný mezigenerační kruh úmrtnosti a nemocnosti.

Problém mateřské úmrtnosti nelze totiž vyřešit, aniž by došlo k rozvoji zdravotní infrastruktury v nejvíce postižených regionech. Zdravotní péče musí být

nejen kvalitní, ale i široce dostupná. Na to je však třeba soustředit mnohem více peněz, úsilí a energie, než se aktuálně na zdravotní programy poskytuje. V případě naprosté absence lékařské pomoci i poměrně lehká porodní komplikace často končí smrtí nebo doživotním postižením rodičky. Přičemž většině z nich nelze předcházet a nelze je ani předvídat. Pokud by ovšem ženám byla poskytnuta včasná adekvátní pomoc, takřka všechny by mohly být zachráněny, jak dokazují statistiky.

Přetrvávajícím problémem zůstává snižující se množství finančních prostředků v přepočtu na jednoho obyvatele, které jsou donory určeny na programy pro plánování rodičovství.

MÝTY A FAKTA

Pro splnění cíle je nutné, aby u všech porodů byl odborný lékař, podobně jako je tomu v ČR.

Ne vždy je potřeba přítomnost lékaře, často by stačila pomoc i dobře vyškolených sester a porodních asistentek. Mezinárodní odborníci doporučují minimálně čtyři návštěvy u školených zdravotníků během těhotenství z důvodu větší efektivity předporodní péče. Nicméně tato doporučení zůstávají pro mnohé ženy v řadě rozvojových zemích nereálným snem. Například v Keni v roce 2003 se sice 87% nastávajících matek dostalo alespoň jedenkrát předporodní péče v průběhu těhotenství, ale už jen 51% z nich mělo možno využít tuto péči nejméně čtyřikrát.

Klíčovými překážkami pro poskytování reprodukční odborné péče jsou nedostatek informací o vážnosti problému, nízký socioekonomický status rodičky a její rodiny, velká geografická vzdálenost péče a případně i nedostatek důvěry v její poskytovatele.

S celkovým snížením míry mateřské úmrtnosti klesne úmrtnost i u matek adolescentního věku.

V regionech charakteristických vysokou mírou adolescentních matek jsou ženy i jejich děti po porodu vystaveny zvýšenému riziku smrti i trvalého poškození zdraví. Mezi takové regiony patří subsaharská Afrika, jižní Asie i Latinská Amerika a Karibik, kde právě míra mateřské úmrtnosti u těchto mladých matek od roku 1990 významně nepoklesla, přestože státy těchto regionů zaznamenaly jistý pokrok v celkové míře mateřské úmrtnosti.

Porodní komplikace postihují pouze ženy a dívky z rozvojových regionů.

Porodní komplikace postihují celosvětově alespoň 15% těhotenství bez ohledu na ekonomickou vyspělost země. Mateřská úmrtnost je však vysoká jen v rozvojových regionech, v podstatě se zde odehrává 99% všech případů. Polovina z nich připadá na subsaharskou Afriku a další třetina na jižní Asii.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Odkud přesně Liu Fej pochází?

Liu Fej pochází z provincie Če-tiang na jihovýchodním pobřeží Číny. Chang-čou, hlavní město provincie, leží nedaleko Šanghaje, největšího a nejmodernějšího města Číny. Přístav Wen-čou je starým střediskem zámořského obchodu a mnoho Číňanů, kteří dnes podnikají v Evropě, pochází právě odtud. Provincie Če-tiang patří k nejbohatším provinciím a jako první v ČLR dosáhla toho, že zde nezůstal ani jeden okres, kde by lidé žili pod oficiální hranicí chudoby.

2. Čím se lidé v této oblasti obvykle živí?

Vesnice, ze které pochází Liu Fej, se nachází v nepřístupných horách v jižní části provincie a patří k nejchudším místům v Če-tiangu. Lidé se zde živí především zemědělstvím. Úrodné půdy je nedostatek a ve filmu jsou vidět zavodněná terasová políčka pracně vybudovaná na prudkých svazích, na nichž se pěstuje rýže. Dále se zde pěstuje rozmanitá zelenina, která tvoří hlavní součást stravy vesničanů, a také výborný čaj.

Dnes je Čína průmyslovou velmocí, která vyváží své výrobky do celého světa. Řemeslná výroba proto téměř vymizela, na venkově se vyrábí pouze nejjednodušší zemědělské náčiní a košíky. Lidé si někdy přivydělávají drobnou ruční prací pro velkovýrobce či prodejem vypěstovaných plodin ve městě.

Lidé z venkova často odcházejí kvůli penězům za prací do měst. To však není podporováno čínskou vládou, která proto pro práci ve městě vydává venkovánům speciální povolení. Získat toto povolení je těžké a úzce souvisí s korupcí. Vesničané tak ve městech často pracují načerno a v těžkých pracovních podmínkách. Nezřídka se stává, že zaměstnavatel dělníky zaměstnané načerno ošidí a nevyplatí jim dohodnutou mzdu.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	PRÁZDNINY LIU FEJ
	INFORMAČNÍ ČÁST

3. Je obvyklé, že čínské rodiny mají jen jedno dítě?

V Číně je dnes běžné, že rodina má pouze jedno dítě, neboť v roce 1979 **čínská vláda vyhlásila „politiku jednoho dítěte“**. Výjimku tvoří občané Čínské lidové republiky, kteří nepatří k národnosti Chan (čínské jméno pro Číňana), jako jsou Tibeťané, Mongolové, Ujguři a další málo početné národnostní skupiny (oficiálně je v Číně vedle Chanů 55 etnických skupin, které mají status samostatné národnosti a vztahuje se na ně tato výjimka).

Rodinám, jež předpis jednoho dítěte poruší, hrozí **peněžní pokuty, zákaz přijmout „nadpočetné“ dítě do školy a další sankce**. Ve velkých městech omezení počtu dětí nebudí větších protestů. Lidé žijí většinou v malých bytech a z nízkých příjmů.

Na druhé straně je veřejným tajemstvím, že na venkově, zejména v zapadlejších místech vzdálených od velkých měst, **se toto omezení nedodrжуje důsledně**. Oficiální statistiky dokonce uvádějí v průměru **dvě děti v rodině**. Hlavními důvody jsou pomoc dětí při obdělávání půdy nebo v hospodářství a touha mít chlapce, vycházející z náboženského přesvědčení (kult předků). Venkované však touží po synovi také ze zcela praktických důvodů. V Číně neexistuje systém sociálního pojištění, jaký máme v Evropě, a starší lidé na venkově nedostávají žádnou penzi. Když už nemohou sami zastat všechnu práci, musejí se o ně starat dospělí děti – zejména muži, ženy podle zvyklostí odcházejí do manželovy rodiny.

4. Jaká budoucnost nejspíš čeká Liu Fej?

Liu Fej bude nejspíš dál pomáhat otci s hospodářstvím. Místo matky, která rodinu pravděpodobně natrvalo opustila, bude muset vařit, prát, uklízet, pomáhat na poli, prodávat ve městě zeleninu a placky, dělat ruční práce na zakázku továrny. Když se jim povede dobře, vystuduje nejen základní školu, ale i „nižší střední školu“, kterou dokončí v 15 letech. Poté může dělat služku a chuť v bohaté rodině ve městě, pracovat v restauraci nebo v továrně na výrobu šatů, elektroniky, hraček. Z vydělaných peněz pomůže otci opravit dům a našetří si na výbavu. Poté se vdá a povede podobný život dál.

Pokud se Liu Fej bude dobře učit, je pravděpodobné, že bude dostávat každý rok podporu, aby mohla platit školné a kupovat si školní potřeby. Nakonec možná složí zkoušky na „vyšší střední školu“ a vystuduje gymnázium nebo střední odbornou školu, případně i vysokou školu. S takovým vzděláním může Liu Fej dostat lépe placenou práci.

5. Jak v Číně funguje školský systém, od kolika let chodí děti do školy?

Čína je země s dlouhou historií, kde se od pradávna kladl velký **důraz na vzdělání**. Moderní vzdělání podle evropských vzorů však vzniká až ve 20. století. Děti začínají chodit do školy **v šesti nebo v sedmi letech** (ve městech dřív než na venkově). Základní školní docházka trvá čtyři až pět let (na venkově mnoho dětí navštěvuje základní školu kratší dobu a po jejím skončení dál nestuduje). Pak navazuje tříletá až čtyřletá nižší střední škola. K přijetí na nižší střední školu není potřeba složit přijímací zkoušky, a tak záleží jen na finanční situaci rodičů, zda umožní dětem dál studovat. Následuje čtyřletá „vyšší střední škola“; jedná se buď o školy všeobecně vzdělávací jako naše gymnázia, nebo střední technické a odborné školy. K přijetí na vyšší střední školu je třeba složit náročné přijímací zkoušky, které jsou jednotné pro všechny typy škol. Děti si předem nevybírají, jakou školu by chtěly studovat – o tom rozhodují výsledky zkoušek. Vybírat si mohou jen ti nejlepší.

6. Platí se v Číně školné? Pokud ano, je drahé? Může si ho průměrná vesnická rodina dovolit?

V Číně se od první třídy **platí školné**, jeho výše se však v různých místech liší. Z vlastních zdrojů si děti musejí hradit i učebnice a školní potřeby. Ve městech na školné přispívá zaměstnavatel (běžné je, že školu přímo zřizuje) a také příspěvek z rozpočtu města je vyšší než na venkově. Školné na venkově se liší podle prosperity kraje. Nemusí být příliš vysoké, ale pro chudé venkovany, kteří si vydělávají tak akorát na živobytí, může být i nepatrné školné nepřekonatelným problémem. Podle oficiálních statistik roste na venkově, zejména v chudých oblastech na západě země, počet dětí, které kvůli nemožnosti rodiny platit školné nemohou navštěvovat ani základní školu. Často také musejí pomáhat s hospodářstvím, proto je rodiče do škol neposílají. Mají-li rodiny více dětí, do školy posílají zejména chlapce.

Čínská vláda má ambiciózní cíl – do roku 2010 chce zavést devítileté všeobecné vzdělání. Také proto začala dávat na školství více peněz než dříve a zavedla stipendia pro nadané děti z chudých poměrů, jako je Liu Fej. Vzhledem k tomu, jaká je dnes v Číně situace, je však splnění cíle nereálné.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCLETÍ
FILM	PRÁZDNINY LIU FEJ
	INFORMAČNÍ ČÁST

7. Jak často mají čínské děti prázdniny? Mají je i ve dnech státních svátků? Jsou nějak ovlivněny politickou situací a náboženstvím?

Školní rok v Číně má stejně jako u nás dvě pololetí. Začíná 1. září a po krátkých pololetních prázdninách pokračuje 1. března. Děti mají **v létě** (červenec, srpen) **dva měsíce prázdnin. V lednu až únoru mají děti zimní prázdniny**, které zároveň navazují na tradiční „svátky jara“, tedy lunární nový rok, jenž je největším čínským svátkem a dříve se slavil dva týdny. V Číně se slaví celkem sedm státních svátků, vždy v trvání jeden až tři dny. Vedle lunárního nového roku jsou to z tradičních svátků „Dušičky“, tj. svátek mrtvých, který se připomíná začátkem dubna, nebo na začátku května Svátek dračích člunů. Volno je i v den založení Čínské lidové republiky (1. října), na Prvního máje a na Mezinárodní den dětí. Také 1. ledna, na Nový rok podle západního kalendáře, mají děti volno.

Ve městech se dnes slaví i Vánoce, ale nejsou oficiálním svátkem. S výjimkou nepříliš početné skupiny čínských křesťanů většina čínských dětí náboženskou podstatu Vánoc nezná.

Na čínské náboženské svátky (například narozeniny Buddhy) děti volno nedostávají. Oficiální státní ideologií je ateismus; náboženství je dnes už sice tolerováno, není však státem podporováno.

Odkazy a kontakty:

Ústav Dálného východu
Filozofická fakulta UK v Praze
Celetná 20, 116 31 Praha 1

Doporučená literatura:

Encyklopedie Britannica. *Moderní Čína*. Jota, Brno 2009.
Fairbank, J. K.: *Dějiny Číny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004.
Jing Luo (ed.): *China Today. An Encyclopedia of Life in the People's Republic*. Díl I. a II. Greenwood Press, Connecticut 2005.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ
FILM	PRÁZDNINY LIU FEJ
	PROJEKT

DOMOV JE, KDYŽ...

ANOTACE PROJEKTU:

Projekt vede žáky k uvědomění si hodnot důležitých pro jejich osobní a rodinný život. Seznamuje je s různými situacemi, které v jejich životě mohou nastat, a ukazuje různé možnosti řešení – vždy však na základě tolerance a ohleduplnosti k sobě navzájem. Snahou projektu je ukázat rodinu jako základní společenskou jednotku, v níž se tvoří charakterové a jiné vlastnosti jedince, a také konzumní nebo naopak plnohodnotný život člověka.

Red. poznámka: Téma úmrtnosti matek je pro žáky zvolené cílové skupiny příliš obtížné. Proto byl do sady zařazen snímek Prázdniny Liu Fej, který se okrajově týká absence matky v rodině.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

výchova k občanství, český jazyk a literatura, dějepis, výchova ke zdraví

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, multikulturní výchova

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Projekt rozvíjí především ty klíčové kompetence, díky nimž žák získá následující dovednosti:

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ:

- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje;
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ:

- účinně spolupracuje ve skupině, společně s pedagogy se podílí na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá;
- vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj;
- ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty.

KOMPETENCE OBČANSKÉ:

- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do jejich situace, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí.

CÍLE:

ŽÁCI:

- seznámí se s obsahem rozvojového cíle č. 5;
- uvědomí si podstatné lidské hodnoty potřebné pro spokojený a zároveň nekonzumní způsob života;
- přemýšlejí o své rodině, o místě, které v ní zastávají, a svém chování k jejím jednotlivým členům.

ČAS: 4–5 vyučovacích hodin

POMŮCKY:

sada karet s hodnotami pro každou skupinu, velké archy papíru, barevné fixy, pracovní listy

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	PRÁZDNINY LIU FEJ
	PROJEKT

POSTUP:

PŘED PROJEKČÍ FILMU – MOTIVAČNÍ AKTIVITA GALERIE HODNOT

1. Rozdělíme třídu do 4–5členných skupin (každá skupina představuje pasažéry jedné zaoceánské lodi) a rozdáme jim sadu karet s hodnotami či jejich symboly, které si vymyslíme (např. rodina, peníze, láska, přátelství, zdraví, štěstí, naděje, kreditní karta, mobilní telefon, spravedlnost, právo...). Na každé kartě musí být číslem nebo jiným způsobem uvedena její váha (cena) – větší váhu mají samozřejmě hodnoty jako rodina, štěstí, naděje...
2. Evokujeme v žácích tuto situaci: „Představte si, že jste vyhráli zájezd kolem světa na nádherné zaoceánské lodi. Už jste navštívili spoustu krásných míst a míříte k dalším, když v tom vaši loď postihne zkáza. Přijíždí velká vichřice, která ji poškodí tak, že se stane neovladatelnou. Pluje sice v nastaveném kurzu, ale v jednom místě z něj musí uhnout, aby nenarazila na skálu v moři. Kapitán proto svolal všechny cestující na palubu, kde jim sdělil, že chtějí-li přežít, musejí z lodi vyhodit nějakou zátěž.“ Kapitánem je učitel, zátěží jednotlivé karty s hodnotami, které mají skupiny k dispozici. Učitel proto vyzve žáky, aby se ve svých skupinách domluvili, jaké „zátěže“ se zbaví (žáci se musejí domluvit – mohou hlasovat apod., menšina se podřizuje většině; můžeme přistoupit i na pravidlo, že pokud se děti nedohodnou, tak ten, kdo nesouhlasí, odstoupí ze hry, toto pravidlo ale může být i kontraproduktivní).
3. Necháme žákům chvíli na rozmyšlenou, svoje rozhodnutí musejí být schopni odůvodnit (tzn. musejí být schopni uvést, proč se rozhodli zbavit právě této konkrétní hodnoty).
4. Vyzveme skupiny, aby prozradily, které zátěže se rozhodly zbavit a proč.
5. Po odlehčení kapitán znovu předstoupí před cestující: „Lodi se sice ulehčilo, ale stále to nestačí, musíme se zbavit další zátěže, jinak za pár minut ztroskotáme.“ Lze opakovat 3–4krát podle toho, kolik máme karet s hodnotami k dispozici.
6. Poté vyzveme žáky ve skupině, aby ostatním sdělili, jaké hodnoty jim zůstaly a čím jsou pro ně tak důležité (co pro ně znamenají). Kterých hodnot se naopak museli zbavit, aby přežili. Jak moc těžké (bolestné) rozhodování to bylo? Zbavil se někdo své rodiny? Proč?
7. Následuje projekce filmu.

PO PROJEKCI FILMU

8. Reflexe filmu: napíšeme na tabuli dvě nedokončené věty:
Děkuji vám za to, že...
Mám vás rád/ráda, protože...
Vyzveme žáky, aby věty dokončili. Jejich úkolem je vyjádřit několika slovy, čeho si nejvíce váží na svých rodičích.
9. Poté žáky požádáme, aby stejné věty doplnili jménem Liu Fej. Najde se něco, za co by mohla svým rodičům (a především matce) poděkovat? Tuto část můžeme praktikovat v menších skupinách, odpovědi budou zajímavější. Stejně tak lze starší žáky nechat napsat Liu Fej dopis své matce, v němž mohou vyjádřit všechny své pocity, dojmy, emoce, které v nich film vyvolal. Důležité u této části práce je, aby se žáci co nejvíce ponořili do podstaty filmu a pokusili se vcítit do prožitků malé dívky, která má ráda svoji matku, ale ta ji přesto stále znovu a znovu zraňuje svými odchody.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	PRÁZDNINY LIU FEJ
	PROJEKT

Poznámka: Pokud použijeme metodu dopisu, zásadně nenutíme všechny žáky, aby jej při společné reflexi četli – mohou se díky rodinným podmínkám, v nichž žijí, cítit podobně jako Liu Fej.

10. Na závěr seznámíme žáky s rozvojovým cílem tisíciletí č. 5 – viz informační část pro učitele.

AKTIVITA: SPIRÁLA HODNOT

11. Následující aktivitu můžeme uvést například těmito slovy: „Lidský život se podobá pavučině. Během jeho trvání se v ní zachytí spousta věcí – některé z nich jsou pro život nezbytné, další mají trvalou hodnotu, jiné jsou pomíjivé. A některé z těchto věcí tvoří domov, v němž se cítíme dobře.“

12. Rozdáme žákům pracovní listy 1 a 2. Žáci zakroužkují v pavučině ty položky, které jsou podle jejich názoru nezbytné proto, aby se doma cítili dobře nejen po stránce hmotné, ale i obecně lidské (pokud žákům některé hodnoty v pracovním listu chybí, mohou je sami doplnit; stejně tak různé tradice, zvyklosti, které se u nich doma dodržují a bez nichž by jejich domov nebyl opravdovým domovem).

13. Následně všechny vybrané pojmy vepíší do spirály, jejichž středem jsou oni samotní (viz pracovní list 2). Ke středu zapisují ty hodnoty, které považují za nejvýznamnější, dál od středu pojmy, které jsou jejich životu vzdálenější, kterým nepřipisují tak velkou hodnotu.

14. Poté si sedneme do kruhu, kde s žáky diskutujeme o hodnotách, které do spirály zapsali. Ptáme se, proč hodnoty seřadili právě tímto způsobem. S jejich hodnotami se mohou pojit příběhy, pozitivní, ale i negativní zážitky. Necháme je o nich vyprávět a prožívat tak atmosféru domova, kterou si takto mohou uvědomit.

AKTIVITA: NÁŠ DOMOV

15. Rozdělíme žáky do 5–6členných skupin, každá skupina obdrží velký arch papíru a barevné fixy, jinou barvu pro každého člena.

16. Vysvětlíme žákům, že všichni členové skupiny se stali obyvateli jednoho domu, který si společně nakreslí na papír. Každý dům má tolik bytů, kolik je členů ve skupině. Úkolem každého člena skupiny bude nejprve zapsat nebo zakreslit do svého bytu všechno, co potřebuje ke svému spokojenému rodinnému životu (viz hodnoty uvedené ve spirále; lze však rovněž použít jako zcela samostatnou aktivitu). Necháme žáky samostatně pracovat a sledujeme, jak se k sobě při práci chovají.

17. Až budou všechny byty obsazeny a vybaveny vším, co žáci chtěli uvést, sdělíme skupinám, aby do střechy svého domu vepsaly deset pravidel, která jsou nutná pro to, aby v něm všichni nájemníci mohli spokojeně bydlet a žít. Každá rodina (každý byt) se totiž od sebe něčím liší – někdo rád poslouchá hlasitou hudbu, jiný má rád klid, někdo je rád ve společnosti, jiný je spíše uzavřený a tichý...

18. Následuje prezentace výsledků skupinové práce a diskuse – v ní je možné upozornit i na nevhodné chování, které jsme při práci zaznamenali, nebo naopak vyzdvihnout coby příklad ty skupiny, které pracovaly na základě ohleduplnosti a tolerance k sobě navzájem.

19. U starších žáků je možné provést závěrečnou reflexi formou psané úvahy na téma domov, například s využitím citátu Jana Wericha: „Člověk je doma tam, kde si pověsí klobouk“.

Poznámka: Inspirace pro aktivitu Spirála hodnot byla čerpána na www.hranostaj.cz.

kočka

mp3

povinnosti

škola

radost

dopis

nemocnice

babička s dědečkem

kolo

skříň

dům

televize

máma

smích

psací stůl

internet

počítač

ohleduplnost

sourozenci

sporák

moře

zdraví

porozumění

vlak

oblíbená kniha

stůl

můj pokoj

lednička

pláč

domácí úkoly

mobil

korále

jídlo od maminky

květiny

moje postel

ideály

hamburger

láska

zájmy

rozkvetlá louka

les

čistá voda v řece

sprcha

jasná pravidla

peníze

pes

oblíbené tričko

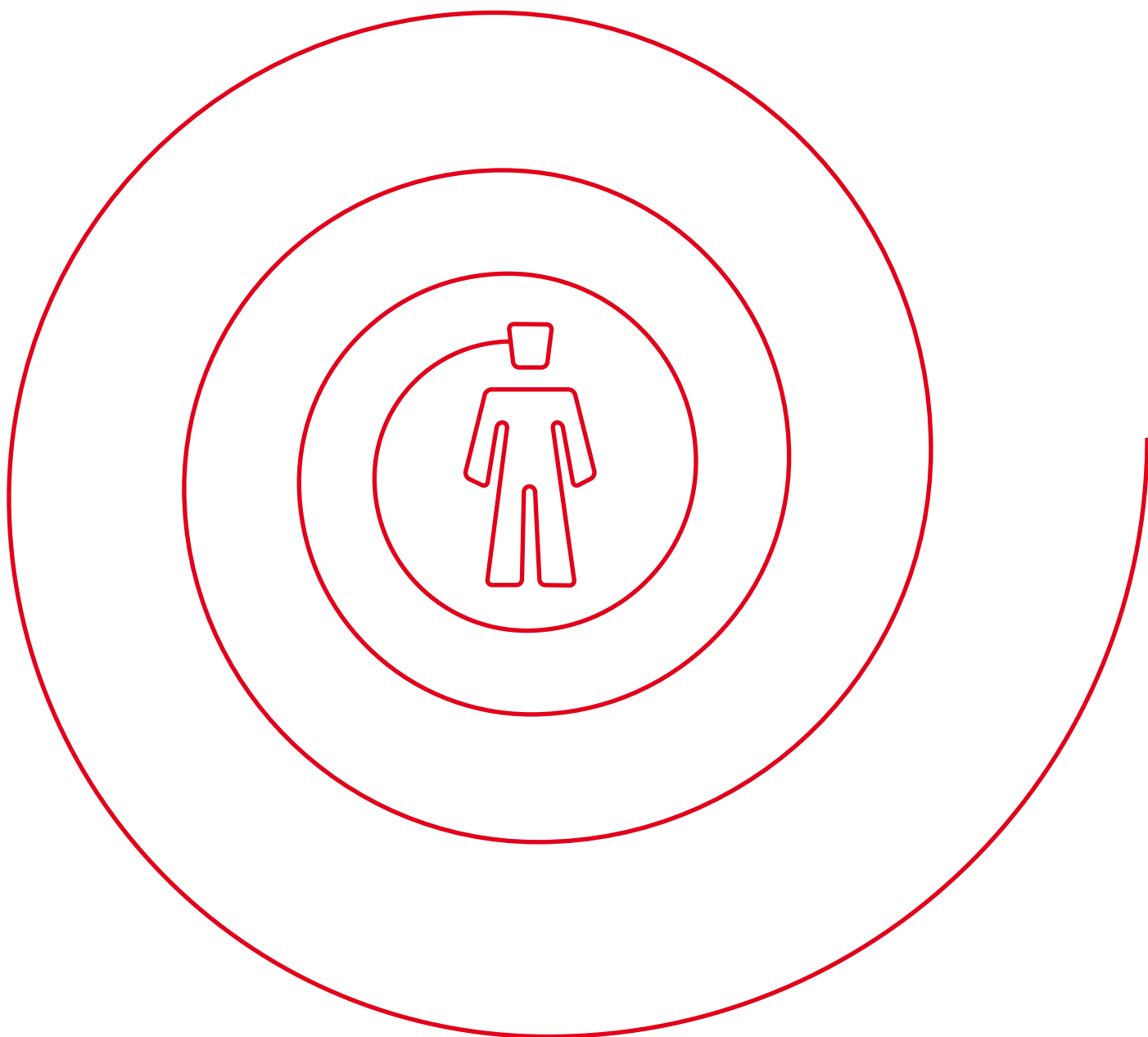
kamarádi

táta

auto

spravedlnost

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	PRÁZDNINY LIU FEJ
	PRACOVNÍ LIST 2

SOCIÁLNÍ SPOTY K PROBLEMATICE HIV/AIDS

Africká vesnice, Valící se nebezpečí, Chybějící část

12+ let

Africká vesnice

Kluci si hrají poblíž vesnice, ve které žijí. Najednou se něčeho zaleknou a utíkají varovat ostatní. Všichni se běží schovat domů, zavírají okna a napjatě očekávají, co se bude dít. Do vesnice vchází stařec... V Africe se lidé dožívají průměrně 47 let. Především vinou AIDS. Zanedlouho tam tak budou staří lidé něčím neznámým.

Valící se nebezpečí

Slyšíme africkou ženu zpívající ukolébavku svému dítěti. Afričan kráčí po ulici zakopne, padá k zemi a kutálí se dolů s kopce. Cestou na sebe nabaluje další a další lidi i celé vesnice. V posledním záběru se obří koule valí na velkoměsto a pomalu se blíží i ke zpívající ženě s dítětem. Valící se koule vyjadřuje paralelu s virem HIV. V Africe je alarmující nedostatek zdravotního personálu i léků, a lidem nakaženým HIV se tak nedostává pomoci. Pokud se tento stav nezlepší, stane se tato pandemie nebezpečím i pro zbytek světa.

Chybějící část

Muž leží na posteli v hotelovém pokoji, kam si pozval dámskou společnost. Žena v erotickém prádle se jde ještě upravit. Muž plný očekávání si bezděčně položí ruku na trenýrky, když s leknutím zjišťuje, že mu něco chybí! Propadne panice a začne hledat chybějící část. Po chvíli najde svůj penis schovaný pod postelí. Snaží se ho přesvědčit, aby se vrátil. On ale trvá na svém, nikam nepůjde – bojí se. Na rozdíl od muže si totiž uvědomuje, že nechráněný pohlavní styk je nejčastější příčinou přenosu viru HIV.

►

6. CÍL: BOJOVAT S HIV/AIDS, MALÁRIÍ A DALŠÍMI NEMOCEMI

ÚKOL 6.A: Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS.

ÚKOL 6.B: Do roku 2010 dosáhnout univerzálního přístupu k léčbě HIV/AIDS pro všechny, kdo takovou léčbu potřebují.

ÚKOL 6.C: Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření malárie a dalších závažných onemocnění.

Jen v roce 2007 se virem HIV nově infikovalo 2,7 milionu lidí, v roce 2006 to však bylo 4,3 milionu lidí.

Žádný jiný úkol v rámci Rozvojových cílů tisíciletí nevzbudil takovou pozornost a nedostal takovou finanční podporu od roku 2000 jako snaha o zastavení a zvrácení šíření HIV/AIDS. Přesto podle zprávy OSN žilo v roce 2007 na světě odhadovaných 33 milionů lidí nakažených virem snížené imunity (HIV) nebo už s chorobou AIDS (v roce 2006 to bylo 39 milionů a v roce 2001 30 milionů nakažených lidí).

Počet lidí, kteří zemřeli v důsledku AIDS (a souvisejících zdravotních komplikací), začal konečně klesat (v roce 2005 zemřelo 2,2 milionu lidí, v roce 2007 to byly „jen“ 2 miliony). Nejhorší situace je opět v zemích subsaharské Afriky, na které připadají dvě třetiny celosvětových případů. V roce 2007 žilo ve Svazijsku 26,1 % lidí ve věku 15–49 let s HIV/AIDS, v Bostwaně 23,9 % a v Lesothu 23,2 % nakažených.

Země s více než 10% podílem populace ve věku 15–49 let žijící s HIV/AIDS v letech 2001 a 2007

Země	Podíl populace ve věku 15–49 let žijící s HIV/AIDS (v procentech)	
	2001	2007
Svazijsko	26,3	26,1
Botswana	26,5	23,9
Lesotho	23,9	23,2
Zimbabwe*	26,0	15,3
Namibie	14,6	15,3
Jižní Afrika	16,9	18,1
Zambie	15,4	15,2
Mozambik	10,3	12,5
Malawi	13,3	11,9

* údaje nepůsobí věrohodně

Zdroj: United Nations (2008) a výpočty autora

Na konci roku 2007 obdržely téměř 3 miliony HIV pozitivních lidí v rozvojových zemích antiretrovirální preparáty, nicméně nárůst nových případů onemocnění AIDS o 2,7 milionu tento vývoj výrazně brzdí. Přitom léčbu by v těchto zemích potřebovalo přibližně 9,7 milionu lidí, z toho více než polovina v oblasti subsaharské Afriky. Pro srovnání, v roce 2003 se odhadovalo, že v rozvojových zemích mělo tuto možnost pouze kolem 300 tisíc lidí. Pokud současné trendy budou pokračovat i nadále, počet lidí s pokročilým stadiem HIV infekce, kteří potřebují antiretrovirální terapii, bude růst rychleji než možnosti její léčby.

Dalším závažným onemocněním je vedle HIV/AIDS také malárie. Odhaduje se, že akutních případů lidí s tímto onemocněním je na světě 300–500 milionů.

Přestože je malárie léčitelnou nemocí, případně se jí dá úspěšně preventivně bránit, Světová banka odhaduje, že každoročně zemře přímo na tuto nemoc asi 1,2 milionu lidí, u dalších 2 milionů lidí je malárie jednou z příčin jejich úmrtí.

Počet antimalarických sítí napuštěných insekticidy, které chrání před moskyty roznášejícími malárii, v roce 2007 celosvětově stoupl na 95 milionů (ve srovnání s rokem 2004, kdy těchto sítí bylo jen 30 milionů), což znamená rapidní nárůst oproti předchozímu období. Nicméně v subsaharské Africe, malárií nejpostiženějším regionu na světě, pouze 7 % dětí ve věku do pěti let mělo v letech 2000–2006 možnost spát pod těmito sítěmi. Ve venkovských oblastech je situace ještě horší – pokrytí těmito sítěmi je zde mnohem nižší.

Prioritou musí být zajištění protimalarických sítí napuštěných insekticidem pro veškeré obyvatelstvo. Zároveň je potřeba umožnit lidem přístup k efektivní léčbě v blízkosti jejich domovů, vzdělávat je v oblasti ochrany před nemocemi a přednostně poskytovat antimalarika těhotným ženám. Je třeba zajistit, aby tato péče byla pro místní obyvatelstvo fyzicky i finančně dostupná.

I když se pomoc v boji s malárií za poslední desetiletí více než zdesetinásobila, v roce 2004 tvořila celková částka stále „jen“ 600 milionů USD. I to je jeden z důvodů, proč dosud není jasné, zda se vytčený cíl do roku 2015 podaří splnit. Navíc na výskytu malárie se pravděpodobně podepíše globální oteplování, které zřejmě výrazně rozšíří životní prostor komárů rodu *Anopheles*, přenašečů malárie, a stoupající cena efektivní léčby (bez rezistence) a dostupnost prevence. Významnou roli budou hrát také schopnosti národních vlád a odborníků předvídat rezistenci malárie vůči lékům.

Také tuberkulóza je závažné onemocnění, kterým se ve světě v roce 2007 nově nakazilo přibližně 9,3 milionu lidí (v roce 2000 to bylo 8,3 milionu lidí) a zhruba 1,3 milionu lidí na tuto nemoc zemřelo. Celkové odhady počtu nemocných se pohybují kolem 13,7 milionu lidí. Nejvíce zasaženým regionem je opět subsaharská Afrika se 421 existujícími případy tuberkulózy na 100 tisíc obyvatel bez zahrnutí HIV infikovaných (v roce 2005 to bylo 490 případů). Velmi vážná je situace v Oceánii s 302 nakaženými (v roce 2005 bylo nakažených 341), jižní Asii (268 nakažených v roce 2007, 290 v roce 2005) a jihovýchodní Asii (265 případů v roce 2007, 274 o dva roky dříve).

Situace s výskytem tuberkulózy mezi obyvateli je ve světovém měřítku proměnlivá. Některé státy, například Svazijsko, Zimbabwe, Lesotho a Keňa, zažívají výrazný nárůst případů tuberkulózy, jiné státy, jako například Peru, Haiti, Maledivy a Indonésie, zažívají její pokles.

Tuberkulóza je obvykle léčena antibakteriálními léky (first-line drugs). Při nesprávném užití může vzniknout rezistence nemoci vůči těmto lékům, a musejí tak být nasazeny mnohem dražší antibakteriální léky druhého stupně (second-line drugs), které se zároveň musejí užívat déle. V září 2006 Světová zdravotnická organizace izolovala nový smrtelný druh bakterie tuberkulózy v jižní Africe, který byl značně odolný vůči oběma typům léků a jehož možnosti léčby jsou dosud velmi omezené. Zda se podaří splnit část stanoveného cíle v případě tuberkulózy, není v této chvíli jisté.

PŘÍČINY A NÁSLEDKY

Mezi nejčastější infekce, na které umírají lidé infikovaní HIV/AIDS, patří tuberkulóza (nejčastější příčina), různé záněty plic, dýchacích cest a mozku, salmonelové infekce aj. **Virus HIV se nejčastěji přenáší použitými injekčními stříkačkami, sexuálním stykem s infikovaným partnerem a z matky na dítě.**

Základní strategií v boji proti šíření HIV/AIDS je prevence založená na vzdělávání v oblasti ochrany před tímto onemocněním. V podstatě žádná jiná fungující účinná ochrana v této době neexistuje. Na světových trzích jsou už několik let kvalitní léky zabíhající nebo zpožďující rozvinutí nákazy virem HIV v nemoc AIDS. Problémem je jejich vysoká cena, a tím i nedostupnost pro většinu obyvatel rozvojových zemí. Ti proto potřebují přístup k levnějším variantám (tzv. generika) těchto antiretrovirálních preparátů.

Naprostá většina úmrtí na malárii připadá na děti, přičemž 80 % z nich se odehrává v subsaharské Africe u dětí ve věku mladším pěti let. Na tento subkontinent připadá 90 % z celkového celosvětového počtu úmrtí na malárii. Malárie tak zůstává vážnou hrozbou lidskému zdraví i produktivitě mnoha tropických regionů, které tak zůstávají rizikové pro zahraniční investory a turisty.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
SOCIÁLNÍ SPOTY	HIV/AIDS
	INFORMAČNÍ ČÁST

MÝTY A FAKTA

Nemoc AIDS je léčitelná.

Přestože existuje velmi mnoho pověr o „zaručeně úspěšných způsobech léčby“ nemoci AIDS, není to pravda. V současné době existují preparáty, které dokážou pouze brzdit rozšíření či propuknutí nemoci AIDS a jejích negativních dopadů. Vyléčitelnost však dosud není možná.

Prevence proti onemocnění malárií je příliš nákladná.

Malárii lze z valné části potírat prevencí a s téměř 100% účinností ji lze léčit za pomoci dostupných a relativně levných prostředků. Těmi jsou především používání insekticidy ošetřených sítí nad lůžky, které komárům brání v přístupu k lidem, a podávání účinných léků, pokud choroba udeří.

Celkové náklady na boj s malárií v Africe by tak činily podle odhadů asi 2–3 miliardy USD ročně. Ovšem oběti malárie v Africe i v dalších částech světa jsou obvykle příliš chudé na to, aby si mohly tyto život ochraňující prostředky zajistit.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Co znamenají zkratky HIV a AIDS?

Nemoc AIDS (*Acquired Immune Deficiency Syndrome*), nebo-li **syndrom získaného selhání imunity**, vzniká následkem poškození imunitního systému člověka virem HIV, který snižuje obranyschopnost organismu. Lidský organismus se tak stává náchylný k řadě infekčních a nádorových onemocnění. Nemoc HIV/AIDS byla poprvé zaznamenána v roce 1981 a od té doby se jí nakazily desítky milionů lidí, proto se hovoří o pandemii této nemoci.

Původcem onemocnění AIDS je virus HIV (*Human Immunodeficiency Virus*), který v organismu napadá zejména určitou skupinu bílých krvinek, T-lymfocytů. V nich se nejprve množí a později je i zabíjí, a snižuje tak jejich počet v těle nakaženého člověka. Výrazný pokles počtu bílých krvinek, které hrají důležitou úlohu v obranyschopnosti lidského organismu, vede k selhávání imunity a rozvoji v onemocnění AIDS.

2. Jak dochází k přenosu viru HIV? Které chování lze označit jako rizikové?

Virus HIV se nejčastěji přenáší sexuálním stykem, krví (zejména použitím infikovaných injekčních stříkaček) **a přenosem z matky na dítě.** Mezi nejrozšířenější infekce, na které umírají lidé infikovaní HIV/AIDS, patří tuberkulóza, různé záněty plic, dýchacích cest a mozku, salmonelové infekce aj.

K rozvoji onemocnění AIDS ze stadia pouhé HIV positivity může přispět tzv. **reinfekece**, tedy příjem další dávky viru HIV do organismu. Proto i HIV pozitivní člověk při sexuálním styku s HIV pozitivním partnerem musí dodržovat zásady bezpečnějšího sexu a používat ochranné prostředky, aby chránil nejen druhé, ale i sám sebe.

3. Jaký je průběh onemocnění HIV/AIDS?

Člověk nakažený virem HIV nemusí mít dlouhou dobu, třeba i několik let, vůbec žádné zdravotní potíže. Nicméně i během tohoto období může přenést infekci na další osoby. Přítomnost viru HIV může být zjištěna pouze při laboratorním vyšetření.

Podle současných znalostí nelze s určitostí říci, zda se u všech HIV pozitivních osob onemocnění AIDS projeví. U velké většiny z nich dojde k rozvoji některého z příznaků HIV/AIDS obvykle za 10–15 let po infekci (expozici virem HIV). Jak brzy nebo pozdě dojde k rozvoji onemocnění AIDS, ovlivňuje **celá řada faktorů, například původní úroveň obranyschopnosti a životní styl** (schopnost vyrovnat se se stresovými situacemi, vyvážená strava apod.). Zásadní úlohu v rozvoji infekce HIV však hraje včasná a účinná léčba, protože každé, i lehké onemocnění představuje pro organismus určitou zátěž.

4. Kolik lidí na světě je HIV/AIDS infikováno? Kde je situace s tímto onemocněním nejzávažnější?

Podle odhadů žilo v roce 2007 na světě 33 milionů lidí nakažených virem snížené imunity (HIV) nebo onemocněním AIDS (v roce 2006 to bylo 39 milionů lidí, v roce 2001 30 milionů). Pouze v roce 2007 se tímto virem nově nakazilo 2,7 milionu lidí, v roce 2006 se však nakazilo 4,3 milionu lidí.

Počet lidí, kteří zemřeli v důsledku AIDS (a souvisejících zdravotních komplikací), začal konečně klesat – z počtu 2,2 milionu v roce 2005 na 2 miliony v roce 2007. Nejhorší situace je v zemích subsaharské Afriky, na kterou připadají dvě třetiny úmrtí.

5. Proč jsou nejpostiženější právě tyto regiony? Jaká je zde střední délka života?

Důvodů pro šíření HIV/AIDS právě v těchto regionech je hned několik. Především se jedná o **kombinaci nízké vzdělanosti a nedostatečné lékařské péče**. Dalším významným faktorem je **nerovné postavení žen** a stále významná **role pověr u místní populace** (např. léčba HIV/AIDS pomocí sexuálního styku s pannou nebo sprchováním po souloží). Statistiky tohoto regionu v souvislosti s HIV/AIDS negativně ovlivňuje i **chudoba obyvatel**, kteří si často nemohou dovolit kvalitní lékařskou péči a léčbu, případně se bojí stigmatizace v rámci společnosti, v němž žijí.

V Africe je hlavní příčinou vysokého počtu žen s HIV/AIDS jejich nerovné postavení vůči mužům. **Nakažené ženy zažívají mnohem větší stigmatizaci a diskriminaci než muži**. V roce 2006 tvořily ženy téměř polovinu (48 %) z celkového počtu nakažených ve věku 15–49 let, ovšem v subsaharských státech dokonce 59 %.

Vážně ohroženou skupinou jsou i mladí lidé ve věku 15–24 let – v roce 2006 patřilo 40 % nově nakažených virem HIV právě do této věkové skupiny.

Z dostupných dat a odhadů Spojených národů lze vyčíst, že kvůli nemoci AIDS bylo v zemích subsaharské Afriky **v roce 2005 registrováno přes 11,5 milionu dětí-sirotků**, které ztratily alespoň jednoho z rodičů. Ze stejné statistiky vyplývá, že ve srovnání s rokem 2003 se jedná o nárůst o téměř 2 miliony. Mezi nejhůře postižené země patří Jihoafrická republika (1,2 milionu sirotků), dále Zimbabwe a Keňa (obě 1,1 milionu sirotků), Uganda (1 milion sirotků) a Nigérie (930 tisíc sirotků).

Velmi smutnou charakteristikou, která doprovází šíření nemoci AIDS, jsou případy, kdy nemoc způsobí smrt obou rodičů, kteří infikovali jeden druhého. „Dvojnásobní“ sirotci jsou v obrovské sociální i ekonomické nevýhodě, protože jsou naprosto závislí na širším příbuzenstvu a hrozí jim úplná ztráta přístupu k výživě, základní lékařské péči a vzdělání.

Střední délka života (naděje na dožití) je vlivem úmrtí v důsledku nemoci AIDS nejnížší právě v zemích subsaharské Afriky, zejména ve Svazijsku, Angole a Zambii, kde nedosahuje ani 40 let. Maximálně 45 let se dožívají v Lesothu, Mozambiku, Sierře Leone, Libérii, Džibuti, Malawi, Středoafrické republice a Afghánistánu.

6. Je HIV/AIDS problém Afriky a Asie, nebo představuje opravdu takovou hrozbu i pro západní svět?

Virus HIV a nemoc AIDS mají globální pandemický rozměr, a představují tak hrozbu pro obyvatele celého světa. Dokladem může být i fakt, že výskyt této infekce roste především ve státech východní Evropy a střední Asie, kde se od roku 2001 dramaticky zvýšil počet lidí nakažených virem HIV z počtu 630 tisíc na 1,6 milionu v roce 2007.

7. Jaká je situace v České republice?

V ČR je ročně nově registrováno průměrně 50–60 osob nakažených virem HIV, předpokládá se však, že skutečný počet nakažených je asi 5–10krát větší. Na konci roku 2008 registroval Státní zdravotní ústav 997 žijících obyvatel s českým občanstvím nebo trvalým pobytem v ČR, u nichž byl diagnostikován HIV virus.

Od roku 1985 bylo diagnostikováno celkem 1189 případů a na nemoc AIDS zemřelo 142 lidí. Nejčastější příčinou přenosu (86 %) byl sexuální styk, téměř 80 % infikovaných v ČR tvoří muži.

8. Je naděje, že bude v nejbližší době objeven účinný lék, který by pandemii HIV/AIDS zastavil?

Na vývoji léku se intenzivně pracuje v mnoha laboratořích na světě, nicméně výsledek v podobě nějaké „záchranné pilulky“ či vakcíny nelze očekávat v horizontu několika následujících let. Nemoc AIDS tak ještě nadlouho zůstane nevyléčitelnou a smrtelnou.

Jak už bylo zmíněno, základní strategií v boji proti šíření HIV/AIDS je prevence založená na vzdělávání, které je zaměřeno na způsoby ochrany před HIV/AIDS a na rizika spojená s tímto onemocněním. Ne příliš šťastnou roli v boji proti šíření HIV/AIDS hrají některé náboženské autority zakazující používání kondomů. Jejich principiální konzervatismus (důraz na manželskou věrnost a sexuální abstinenci v případě infekce virem) je sice pochopitelný, ale nepřijatelný v případech, kdy se jedná o zdraví či životy milionů lidí.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍČILETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	HIV/AIDS
INFORMAČNÍ ČÁST	

Odkazy a kontakty:

AIDS Server

www.aids.alms.cz

CIA Factbook

www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html

Česká společnost AIDS pomoc (ČSAP)

Malého 3/282, 180 00 Praha 8

www.aids-pomoc.cz, e-mail: aids-pomoc@iol.cz,

tel.: 224 814 284

Národní linka pomoci AIDS

Národní help line AIDS – 800 144 444 (bezplatná linka pomoci
prevence AIDS)

po–pá 13.00–16.00

www.helplineaids.cz

Státní zdravotní ústav

Šrobárova 48, 100 42 Praha 10

www.szu.cz

Světová zdravotnická organizace

www.who.int/topics/hiv_aids/en/

Webové stránky:

www.aids-hiv.cz/udajevCR.html

www.rozvojovka.cz

www.sexualne.cz/aids

Doporučená literatura:

United Nations: Millennium Development Goals Indicators.

United Nations, New York 2008 [cit. 2008-10-22].

Dostupné na <http://mdgs.un.org>.

United Nations: The Millennium Development Goals Report

2009. United Nations, New York 2009.

TYKÁ SE TO I NÁS

ANOTACE PROJEKTU:

Projekt je určen dětem od 12 let. Cílem jeho první části je seznámit žáky s problémem HIV/AIDS na globální úrovni. V druhé části se pak věnuje této problematice v našem prostředí s důrazem na možnosti prevence. Žáci si uvědomí, že HIV/AIDS není jen problém rozvojových zemí, ale že se týká i jich samotných, a přijmou zodpovědnost za své chování.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

český jazyk, výchova ke zdraví, výchova k občanství, zeměpis, člověk a příroda

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

osobnostní a sociální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, environmentální výchova

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Projekt rozvíjí především ty klíčové kompetence, díky nimž žák získá následující dovednosti:

KOMPETENCE K UČENÍ:

- operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy;
- samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ:

- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí;
- vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu;
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce;
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, co říkají a dělají.

KOMPETENCE OBČANSKÉ:

- rozhoduje se podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka;
- chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	HIV/AIDS
PROJEKT	

KOMPETENCE PRACOVNÍ:

- přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot.

CÍLE:

ŽÁCI:

- uvědomí si, že problém onemocnění HIV/AIDS může být i jejich problémem;
- uvědomí si rozsah problému HIV/AIDS u nás a ve světě a utvoří si představu o jeho šíření;
- pochopí nutnost pomoci vyspělých zemí rozvojovým regionům;
- společně s učitelem najdou možná řešení problému;
- pochopí, že za své chování a jednání nesou zodpovědnost oni sami.

ČAS: 3–4 vyučovací hodiny

POMŮCKY:

papíry, tužky, pracovní listy, velký arch papíru (balicí papír)

POSTUP:

PŘED PROJEKCI SPOTŮ – MOTIVAČNÍ AKTIVITY ASOCIACE A VĚK

1. Na tabuli napíšeme slovo „asociace“ a vyzveme žáky, aby se tento termín pokusili vysvětlit. V kruhu diskutujeme nad tímto pojmem. Žáci dostávají prostor pro vyjádření svých názorů v pořadí, ve kterém se o ně přihlásili. Zpravidla spojují tento termín s různými pojmy ve smyslu „organizace základních škol, cestovních kanceláří“ apod.

2. Ať už dojdou k významu „představa“, nebo nikoliv, k přiblížení obsahu tohoto slova použijme následující aktivitu. Zahájíme ji tím, že řekneme libovolné slovo, například rodina, a předáme předmět (míček, tužku apod.) sousedovi po své pravici. Ten řekne libovolné slovo, které se mu vybaví v souvislosti s rodinou (maminka, domov...). Stejným způsobem pokračujeme tak dlouho, dokud posílaný předmět neobejde celý kruh.

3. V další části aktivity mají žáci za úkol napsat všechny asociace, které se jim vybaví, když se řekne onemocnění HIV/AIDS.

Poznámka: Upozorníme žáky na skutečnost, že neexistují žádné správné, chybné ani nevhodné asociace, za které by se měl člověk stydět. Také respektujeme, pokud nám některý ze žáků své asociace nebude chtít sdělit.

4. Vysvětlíme žákům rozdíl mezi virem HIV a onemocněním AIDS a zadáme jim krátký kvíz z pracovního listu 1.

5. Test vyhodnotíme – odpovědi nalezneme v informační části této příručky. Provedeme společnou reflexi, v níž se zamyslíme nad způsoby přenosu, které patří mezi mýty, apod.

6. V dalším kroku napíšeme na tabuli pod sebe hesla: 2 roky, 7 let, 13 let, 20 let, 30 let, 40 let, 50 let a více.

7. Vyzveme žáky, aby říkali různé aktivity a záliby, které jsou charakteristické pro daný věk (například začíná mluvit, hraje si; chodí do školy, hraje hry na počítači; pracuje...).

8. Poté žáky rozdělíme do skupin. K rozdělování můžeme využít lístečky různých barev, které žákům náhodně

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	HIV/AIDS
PROJEKT	

rozdáme s instrukcí, aby našli ostatní spolužáky, kteří mají stejnou barvu lístečku. Lístečky také můžeme před začátkem aktivity rozmístit po třídě a žáci mají za úkol je rychle najít.

9. Poté rozdáme do každé skupiny pracovní list 2 s fotografiemi Afričanů ve věku, který odpovídá věkovým kategoriím uvedeným na tabuli (kategorie 50 let a více chybí). Vyzveme je, aby ke každému věku připsaly, co si myslí, že daný člověk v daném věku dělá.

10. Následuje skupinová prezentace – mluvčí skupiny uvede charakteristiky, které k daným věkovým kategoriím skupina přiřadila. Společně diskutujeme, nakolik se liší aktivity, které jsme připsali k jednotlivým věkovým kategoriím na tabuli, od těch, které skupiny nyní přiřadily k fotografiím Afričanů. Pokud to nějaká skupina sama nezmíní, vedeme žáky k tomu, aby si všimli, že skupina nad 50 let na pracovním listu chybí, a ptáme se proč.

11. Následuje projekce spotu **Africká vesnice**.

PO PROJEKCI SPOTU

12. Poté skupinám rozdáme rozstříhaný pracovní list 3. Jejich úkolem je přiřadit průměrnou délku života k dané zemi.

13. Žáci při práci zjistí výrazné rozdíly. Ptáme se jich na možné příčiny průměrné délky života v zemích s krátkou dobou dožití (chudoba, hlad, nemoci – HIV/AIDS, malárie) a společně o tématu diskutujeme.

14. Následuje projekce spotu **Valící se nebezpečí**.

PO PROJEKCI SPOTU

15. Provedeme společnou reflexi a ujistíme se, že žáci obsahu spotu porozuměli.

16. Žáky rozdělíme do menších skupin. Polovina z nich má za úkol odpovědět na otázku, proč se virus HIV v Africe šíří. Druhá odpovídá na otázku, jak je možné jeho šíření zabránit. Skupiny napíší své odpovědi na velký arch papíru.

17. Následuje společná prezentace práce a závěrečná diskuse na téma Je problém Afriky (Asie) i náš problém?

18. Následuje projekce spotu **Chybějící část**.

PO PROJEKCI SPOTU

19. Opět se ujistíme, že žáci spot pochopili, a poté jim rozdáme pracovní list 4 s textem bývalého hráče NBA E. „Magica“ Johnsona: Jak se vyhnout AIDS a požádáme je, aby v textu podtrhli věty, které je nejvíce oslovily, a zároveň zformulovali pravidla, jak je možné se chránit před infekcí HIV.

20. Poté žáci prezentují své názory a následuje společná reflexe.

21. Závěrečná aktivita má za úkol zrekapitulovat problematiku HIV/AIDS a umožnit žákům zeptat se na vše, co je zajímavé a co nebylo v aktivitách řečeno. Předem si připravíme a rozstříháme otázky vztahující se k informacím, které se žáci v rámci jednotlivých aktivit dozvěděli. Například: Co je AIDS? Jak se může virus HIV

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍČILETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	HIV/AIDS
PROJEKT	

přenášet? Je AIDS pohlavní choroba? Jak se HIV nepřenáší? Jak je možné se před onemocněním AIDS chránit? Jaká skupina lidí je nejohroženější virem HIV? Jaká věková kategorie je nejohroženější virem HIV? Dá se AIDS vyléčit? Kolik lidí na světě je HIV pozitivních? Které regiony jsou pandemií HIV/AIDS nejpostiženější?

22. Sedneme si do kruhu a stejně jako na začátku projektu (krok 1) si do ruky vezmeme míček, kterým budeme symbolicky předávat slovo dalšímu. Každý si vylosuje jednu otázku. Jako první odpovídá na „svou“ otázku učitel. Jakmile ji zodpoví, předá míček nebo jakýkoliv „putovní“ předmět dalšímu. Pokud někdo odpověď nezná, požádá o pomoc spolužáka.

Možná varianta: Žákům dáme za úkol vypsát na jednotlivé lístečky co nejvíce informací o HIV/AIDS. Lístečky zamícháme a každý žák si poté jeden vytáhne a odpovídá, je-li daná informace pravdivá, či nikoliv. Mezitím zaznamenáváme pravdivé i nepravdivé informace zvlášť na tabuli. Poté jednotlivá rčení doplníme o chybějící údaje.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	HIV/AIDS
PRACOVNÍ LIST 1	

1) Jak se virus HIV přenáší?

2) Počet infikovaných HIV na světě

- a) roste
- b) klesá

3) Počet infikovaných HIV na celém světě je přibližně

- a) 33 tisíc
- b) 3 miliony
- c) 33 milionů

4) V ČR je registrováno infikovaných virem HIV

- a) 100 lidí
- b) 1000 lidí
- c) 100 tisíc lidí

1) Jak se virus HIV přenáší?

2) Počet infikovaných HIV na světě

- a) roste
- b) klesá

3) Počet infikovaných HIV na celém světě je přibližně

- a) 33 tisíc
- b) 3 miliony
- c) 33 milionů

4) V ČR je registrováno infikovaných virem HIV

- a) 100 lidí
- b) 1000 lidí
- c) 100 tisíc lidí

1) Jak se virus HIV přenáší?

2) Počet infikovaných HIV na světě

- a) roste
- b) klesá

3) Počet infikovaných HIV na celém světě je přibližně

- a) 33 tisíc
- b) 3 miliony
- c) 33 milionů

4) V ČR je registrováno infikovaných virem HIV

- a) 100 lidí
- b) 1000 lidí
- c) 100 tisíc lidí

2 roky

20 let

7 let

30 let

13 let

40 let

Fotografie: 2 roky, 7 let, 20 let, autor: Markéta Kutilová, země: Kongo

Fotografie: 13 let, autor: Jan Mrkvička, země: Namibie

Fotografie: 30 let, 40 let, autor: Markéta Kutilová, země: Zambie

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCLETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	HIV/AIDS
PRACOVNÍ LIST 3	

Průměrná délka života ve vybraných zemích. Přestože statistiky neuvádějí důvody nízké průměrné délky života u zemí uvedených ve spodní části, je velmi pravděpodobné, že z velké části je ovlivněna právě úmrtími na AIDS.

Japonsko	82	
Austrálie	81	
Kanada	81	
Francie	80	
Česká republika	76,5	
Mosambik	41	
Lesotho	40	
Zambie	38	
Angola	38	
Svazijsko	31	
		

Zdroj:

CIA (2009): The World Factbook. [online]. Washington: Central Intelligence Agency, The online Factbook is updated bi-weekly. Dostupné na <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2102rank.html?countryCode=bc&rankAnchorRow=#bc>.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ	
SOCIÁLNÍ SPOTY	HIV/AIDS
PRACOVNÍ LIST 4	

Earvin „Magic“ Johnson: Jak se vyhnout AIDS

„... První věc, se kterou musíme začít, je přestat si myslet, že HIV je někde mimo nás, a přestat si říkat: ‚To se mi nemůže stát‘. Věřte mi, vím, co to odmítání znamená. Nebyl jsem z těch, kteří neměli o HIV a AIDS žádné informace. Bylo to denně kolem mě – v rádiu, v televizi, v novinách a časopisech, přednášky o HIV v našich šatnách. Teď si přeji, abych byl tenkrát dával větší pozor. Prostě mě ani nenapadlo, že by se mi to mohlo stát. Dokud nepřijmeme myšlenku, že HIV může dostat kdokoliv, tato epidemie se bude šířit dál. Nestrkejte hlavu do písku. Pamatujte si: HIV nedostanete kvůli tomu, kdo jste, dostanete ho proto, co děláte.“

Earvin „Magic“ Johnson: Jak se vyhnout AIDS

„... První věc, se kterou musíme začít, je přestat si myslet, že HIV je někde mimo nás, a přestat si říkat: ‚To se mi nemůže stát‘. Věřte mi, vím, co to odmítání znamená. Nebyl jsem z těch, kteří neměli o HIV a AIDS žádné informace. Bylo to denně kolem mě – v rádiu, v televizi, v novinách a časopisech, přednášky o HIV v našich šatnách. Teď si přeji, abych byl tenkrát dával větší pozor. Prostě mě ani nenapadlo, že by se mi to mohlo stát. Dokud nepřijmeme myšlenku, že HIV může dostat kdokoliv, tato epidemie se bude šířit dál. Nestrkejte hlavu do písku. Pamatujte si: HIV nedostanete kvůli tomu, kdo jste, dostanete ho proto, co děláte.“

Earvin „Magic“ Johnson: Jak se vyhnout AIDS

„... První věc, se kterou musíme začít, je přestat si myslet, že HIV je někde mimo nás, a přestat si říkat: ‚To se mi nemůže stát‘. Věřte mi, vím, co to odmítání znamená. Nebyl jsem z těch, kteří neměli o HIV a AIDS žádné informace. Bylo to denně kolem mě – v rádiu, v televizi, v novinách a časopisech, přednášky o HIV v našich šatnách. Teď si přeji, abych byl tenkrát dával větší pozor. Prostě mě ani nenapadlo, že by se mi to mohlo stát. Dokud nepřijmeme myšlenku, že HIV může dostat kdokoliv, tato epidemie se bude šířit dál. Nestrkejte hlavu do písku. Pamatujte si: HIV nedostanete kvůli tomu, kdo jste, dostanete ho proto, co děláte.“

PIPALUK

Jan van den Berg

Nizozemsko / 2007 / 14 min. / 8+ let

„Naše městečko Uummannaq je nejkrásnější místo na světě. Nedokážu si představit, že bych žila někde jinde,“ říká Pipaluk své kamarádce Sáře při pohledu na okolní zasněžené pláně na jihu Grónska. Její obavy o budoucnost rodného města jsou bohužel zcela na místě. Mořské proudy a vítr zanášejí do těchto míst stále více zplodin z Evropy, Asie i USA. Následkem oteplování je místní zátoka částečně rozmrzlá, takže už se přes ni nedostanou rybáři se psími spřeženími a ani Pipaluk se Sárou se nemohou navštěvovat tak jako dřív. Kvůli horšícím se životním podmínkám řada obyvatel tento – na první pohled zcela nedotčený – kout světa raději opouští, a vesnice se vylidňují. Vizuálně podmanivý snímek je varováním před nevratnými změnami způsobenými oteplováním a znečišťováním naší planety. **P**

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCLETÍ
FILM	PIPALUK
	INFORMAČNÍ ČÁST

7. CÍL: ZAJISTIT UDRŽITELNÝ STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

ÚKOL 7.A: Integrovat principy udržitelného rozvoje do politiky a programů jednotlivých států a zabránit ztrátám přírodních zdrojů.

ÚKOL 7.B: Snížit ztráty biodiverzity a do roku 2010 dosáhnout výrazného snížení míry těchto ztrát.

ÚKOL 7.C: Do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí bez dlouhodobě udržitelného přístupu k nezávadné pitné vodě a základní hygieně.

ÚKOL 7.D: Do roku 2020 dosáhnout výrazného zvýšení kvality života minimálně 100 milionů obyvatel příměstských chudinských čtvrtí (slumů).

Stanovený cíl si klade za úkol celkové zlepšení stavu životního prostředí, případně uchování jeho kvality, a zajištění udržitelného přístupu k základním přírodním zdrojům (voda), ale i k infrastruktuře ve městech (chudinské čtvrti). Úkol 7.A je monitorován podle pěti indikátorů souvisejících s problematikou udržitelného rozvoje a se způsoby využívání přírodních zdrojů. Těmito úkoly jsou udržitelná správa lesních zdrojů a způsobů vedení lesnictví, zachování druhové rozmanitosti a genetických zdrojů, efektivní využívání energie, „skleníkový efekt“, který souvisí s globálním oteplováním, a poškozování ozónové vrstvy způsobené látkami spotřebovávajícími ozón. Úkol nemá žádné závazky a jeho jednotlivé indikátory jsou vázány na jiné mezinárodní dohody.

Úkol 7.C, neboli přístup k nezávadné pitné vodě a základním hygienickým zařízením, je nezbytnou součástí základní hygienické péče a předpokladem úspěchu v boji proti chudobě, hladu, dětské úmrtnosti i nerovnoprávnému postavení žen.

V roce 1990 využívalo kvalitních zdrojů pitné vody 78 % celosvětové populace, o 14 let později už to bylo 83 %, v rozvojových zemích se jedná o 80 %. V absolutních číslech tedy nově získalo přístup k nezávadné pitné vodě 1,1 miliardy lidí. Největšího pokroku bylo dosaženo v jižní Asii, a to díky Indii, kde se pokrytí zvýšilo ze 72 % na 85 %, nicméně v subsaharské Africe nemá přístup ke zdrojům pitné vody 44 % obyvatel.

I přes zlepšování situace stále nemá přístup ke kvalitnímu zdroji pitné vody 1,1 miliardy lidí. Dvě třetiny z nich žijí v Asii, pouze v Číně se jedná o 300 milionů obyvatel. Ve většině měst – vyjma subsaharské Afriky – jsou k dispozici poměrně dobré zdroje, zato na venkově je jakost vody celosvětově problematická. Současné tempo zlepšování přístupu k pitné vodě slibuje globální splnění cíle do roku 2015, a to i přes očekávané vysoké regionální rozdíly, především právě mezi obyvateli venkova a měst.

V letech 1990–2004 stoupl poměr lidí žijících v rozvojových regionech, kteří měli přístup ke kvalitní hygieně, z 35 % na 50 %. To znamená, že za uvedené období nově získalo přístup k základním hygienickým potřebám asi 1,2 miliardy lidí. Pokud se má naplnit závazek plynoucí z tohoto úkolu, bude v letech 2005–2015 nutné vybudovat přístup ke kvalitnější hygieně pro dalších 1,6 miliardy obyvatel.

Více než polovina všech obyvatel planety žije ve městech a z nich každý třetí v roce 2005 žil ve slumu – extrémně chudé městské části bez adekvátní hygieny, kvalitních zdrojů vody, elektrického proudu, stálého domu a dostatečného životního prostoru. Smutným faktem zůstává, že absolutní počet lidí žijících v chudinských čtvrtích stoupá, i když se tempo růstu snížilo. V současné době se jedná o cca 1 miliardu obyvatel. Demografické odhady UN-Habitat ukazují, že pokud stávající přístup k problému potrvá,

stoupne do roku 2020 počet lidí v chudinských čtvrtích na 1,4 miliardy a do roku 2030 na rovné dvě miliardy. I kdyby se podařilo splnit vytčený úkol (hovořící o 100 milionech lidí), nadále bude obrovské množství lidí přežívat v naprosto nevyhovujících podmínkách.

PŘÍČINY A NÁSLEDKY

Vzhledem k populačnímu vývoji ve světě bude třeba zajistit pitnou vodu pro další 1,2 miliardy lidí. Cíle se pravděpodobně nepodaří dosáhnout zemím subsaharské Afriky, kde hlavními překážkami zůstávají **ozbrojené konflikty, politická nestabilita, vysoký populační přírůstek** a vůbec **nízká důležitost přičítaná kvalitě vody a hygieny**.

K rozšiřování slumů v mnoha městech rozvojových zemí přispívá **překotná imigrace z venkova**, která souvisí s nejistým živobytím a ztrátou půdy. Například Nairobi obývá celkem 2,5 milionu lidí, z toho 1,5 připadá na chudinské čtvrtě, které zabírají pouze 5 % rozlohy města. V chudinských čtvrtích tohoto města sdílí veřejné záchody až 250 domácností, což znamená obrovské zdravotní i bezpečnostní riziko.

Zlepšení služeb vodovodních a kanalizačních sítí by mělo pozitivní dopad na zdraví obyvatelstva, možnost jeho vzdělávání (děti by nemusely chodit místo školy kilometry pro vodu) a na zvýšení počtu pracovních míst. Dosažení tohoto cíle by napomohlo zvýšit šance na splnění dalších Rozvojových cílů tisíciletí; špatné hygienické podmínky společně s nedostatkem kvalitní pitné vody a otevřené způsoby defekace přispívají ke zdravotním, ekonomickým a sociálním problémům. Například společně způsobují 88 % úmrtí na střevní onemocnění dětí ve věku do pěti let, což odpovídá počtu 1,5 milionů dětí ročně. Dále mohou způsobovat anémii (chudokrevnost) u dívek, u kterých se tak dají očekávat významné komplikace během porodů.

Zvýšit životní úroveň lidí v chudinských čtvrtích se ale nepodaří, aniž by se zefektivnil **zdravotnický systém i základní školství** a nerozšířila se **nabídka pracovních míst** prostřednictvím ekonomického růstu. Nutné bude také zlepšení životních podmínek, včetně prostorových, což si vyžádá obrovské investice do vybudování infrastruktury. Zvýšenou pozornost si zaslouží **také rozvoj venkovských oblastí**, přičemž právě z nich proudí do městských chudinských čtvrtí noví obyvatelé. Ekonomicky vyspělé státy by měly

začít intenzivně poskytovat vlastní zkušenosti s regionální politikou, zejména se strategickým plánováním rozvoje měst a venkova.

MÝTY A FAKTA

Globální oteplování neexistuje.

Globální oteplování potvrdilo už několik výzkumů. Současná koncentrace skleníkových plynů v atmosféře odpovídá přibližně 430 ppm (dílům na milion) oxidu uhličitého (CO₂) ve srovnání s 280 ppm CO₂ v době před průmyslovou revolucí. Měření potvrdila, že tato koncentrace už stačila způsobit oteplení atmosféry o více než půl stupně Celsia a vzhledem k setrvačnosti klimatického systému způsobí během nadcházejících desetiletí oteplení přinejmenším o další polovinu stupně.

I kdyby se roční tok emisí už nadále nezvyšoval nad současnou úroveň (což není reálné), množství skleníkových plynů v atmosféře by i tak dosáhlo do roku 2050 dvojnásobku předindustriální úrovně (550 ppm CO₂). Existují však propočty, podle kterých by této úrovni mohlo být dosaženo už v roce 2035. Při této koncentraci existuje 77–99 % pravděpodobnost (dle použitého klimatického modelu), že dojde ke zvýšení celosvětové průměrné teploty o více než dva stupně Celsia.

O oteplování klimatu dnes pochybuje už jen velmi málo klimatologů; skeptici se formují spíše z řad „ideologických odpůrců“ jiných oborů než z řad badatelů. Odborné spory se v současné době vedou o míru účasti člověka na procesech oteplování.

Viníky globálního oteplování jsou pouze rozvinuté země.

Podle tradovaného pojetí jsou za emise skleníkových plynů zodpovědné rozvinuté (průmyslové) země a ekonomicky chudé země jsou v tomto procesu pouze oběťmi. Zpráva Organizace spojených národů ze září 2008 však ukázala, že v období let 1990–2005 zaznamenaly rozvojové země bezmála dvojnásobný nárůst emisí oxidu uhličitého, a v roce 2005 dokonce vypustily více emisí oxidu uhličitého než státy rozvinuté. Důvodem je především ekonomický růst Číny, Indie, Brazílie a dalších rozvíjejících se států.

Tento fakt nicméně nesnižuje odpovědnost ekonomicky silných, případně i zmíněných rozvojových

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	PIPALUK
INFORMAČNÍ ČÁST	

zemí vůči ostatním ekonomicky slabým zemím a především vůči ostrovním státům, které jsou v současné době změnami klimatu nejvíce ohroženy. Tyto státy produkují velmi málo emisí, přesto pro ně může mít změna klimatu značné negativní důsledky (pro zemědělskou produkci, bezpečnost obyvatel, šíření nemocí, dostupnost pitné vody atd.).

Současné oteplování klimatu je první v lidské historii i v geologickém vývoji planety.

Planeta Země zažila během své geologické historie mnohem teplejší období, než je tomu nyní (např. v období druhohor). Podobně i dějiny lidstva zaznamenaly už několik mírných klimatických změn (v porovnání s těmi geologickými), které významně ovlivnily existenci či fungování mnoha slavných civilizací (např. egyptská a mayská civilizace, kultury na Sahaře a Sahelu, středověké krátké doby ledové v Evropě aj.). Také české dějiny výrazně ovlivnilo klima: nejčastěji je uváděn příklad snížení teplot a zvýšení srážek, které mělo za následek malé úrody ve střední Evropě na přelomu 14. a 15. století. Ty pak měly velký vliv například na vznik sociálních bouří, jakými bylo třeba husitské hnutí.

Globální oteplování a následné změny klimatu jsou záležitostí vzdálené budoucnosti.

Klimatologická měření ukazují, že k výrazným lokálním i globálním změnám dochází už několik desetiletí. Lokální změny se nejčastěji projevují změnou srážkového režimu (např. úbytek srážek či naopak jejich nárůst, posun období dešťů), změnou teploty, častějšími a/nebo intenzivnějšími povodněmi atd. Globální změny klimatu jsou v současné době nejvíce pozorovány na úbytku ledovců kolem severního a jižního pólu, stejně jako u horských ledovců. Dalším znatelným faktorem je přibývajících počet tzv. extrémních klimatických událostí, jakými jsou třeba hurikány a tropické bouře.

Globální změny klimatu se České republiky netýkají.

Změna klimatu se samozřejmě nevyhne ani střední Evropě, včetně naší republiky. Nicméně je velmi pravděpodobné, že mírný pás, do kterého ČR spadá, bude postižen méně než jiné oblasti. V současné době existuje několik modelů, které se stále upřesňují. Ten údajně nejvíce pravděpodobný hovoří o změně srážkového režimu ve smyslu delších období s nízkým množ-

stvím srážek a náhlými přívalem deště v letním období, které budou vytvářet větší rizika vzniku povodní. Hospodářství, především zemědělská produkce, se tak bude muset adaptovat na nové podmínky, podobně jako výstavba měst a průmyslových objektů.

Změnami klimatu zanikne život na celé Zemi.

Jak jsme už vysvětlili v jednom z předchozích bodů, klimatické změny na planetě Zemi jsou nedílnou součástí geologické historie Země. Ekologické systémy (ekosystémy) se vždy dokázaly přizpůsobit, případně byly nahrazeny jinými. Život jako takový na planetě nezanikne, přestože se může výrazně proměnit biodiverzita (druhová rozmanitost) jednotlivých ekosystémů. Některé organismy přežijí, adaptují se nebo se přesunou do jiných geografických poloh, jiné zaniknou a do uvolněných ekologických nik (tj. prostředí vyhovující potřebám určitého souboru rostlin nebo živočichů) nastoupí jiné druhy.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Co je globální oteplování?

Zjednodušeně řečeno se za globální oteplování označuje **zvýšení průměrné roční atmosférické teploty**. V důsledku globálního zvýšení koncentrace látek způsobujících skleníkový efekt a následné změny klimatu **stoupala během 20. století průměrná teplota na světě o 0,6 stupně Celsia**.

2. Jaké mohou být jeho dopady?

Vyšší průměrné teploty spolu se zvýšenou proměnlivostí klimatu mohou mít **dopad na lidské zdraví**. Světová zdravotnická organizace ve Zprávě o zdraví ve světě za rok 2002 například odhaduje, že klimatické změny v roce 2000 mohly být zodpovědné za celosvětové rozšíření výskytu přibližně 2,4% průjmových onemocnění a 6% malárie v některých zemích se střední výší příjmů. Důsledky narušených přírodních i lidmi ovlivněných ekosystémů ale nemusejí být na zdravotním stavu obyvatel patrné ještě po několik desetiletí.

Globální oteplení a následné změny klimatu mohou mít negativní dopad na **zabezpečení výživy obyvatel některých regionů**. Například africké potravinové krize jsou často způsobeny katastrofami souvisejícími s počasím. Zemědělství v oblasti subsaharské Afriky, kde je naprostá většina území závis-

lá pouze na dešťových srážkách, zaměstnává asi 70 % průřezového obyvatelstva. I když se mnoho farmářů adaptovalo na postupné změny klimatu v jejich regionech, úroveň nepředvídatelnosti, kterou globální oteplování představuje, může překonat jejich možnosti, a nemusejí ho zvládnout. Předpokládá se, že úroda v této oblasti klesne působením globálního oteplení o 20 %. Nejvíce budou zasaženy tropické a subtropické regiony a v nich především ty země, které už v současné době trpí nedostatkem potravin či vody.

Z některých postižených oblastí (např. z hustě osídlených delt velkých řek, mořského pobřeží nebo z některých ostrovů) jsou očekávány **významné migrační vlny** místních obyvatel, i když lze předpokládat, že mnohé studie uvádějí přehnaná čísla. Nicméně kombinace environmentálních a ekonomických faktorů může vytvářet významnou migrační pobídku, a to především pro mladé lidi.

3. Čím je globální oteplování způsobeno?

Hlavním zdrojem nárůstu teploty jsou **emise tzv. skleníkových plynů**, z nichž za jeden z nejvýznamnějších bývá označován **oxid uhličitý** (CO₂). I když byl v evropských zemích mezi lety 1990 a 2000 zaznamenán pokles emisí CO₂ o 38 %, nestalo se tak kvůli zlepšení přístupu k životnímu prostředí, ale díky výraznému poklesu průmyslové výroby v zemích střední a východní Evropy, kde docházelo k transformaci ekonomik. V ostatních hospodářsky rozvinutých zemích – v tehdejších 15 státech EU, Kanadě, USA, Japonsku, Austrálii a na Novém Zélandu – došlo v témže období k nárůstu emisí CO₂ o 11 %.

Kromě oxidu uhličitého jsou za skleníkové plyny považovány metan, vodní páry, oxid dusný, hydrogenuhlik, fluorovodík, polyfluorovodík a fluorid sírový.

4. Jak se na globálním oteplování podílí člověk?

Člověk se na globálním oteplování a následných klimatických změnách podílí **emisemi skleníkových plynů**, a to především **spalováním fosilních paliv** (uhlí, ropy, zemního plynu), **masivním odlesňováním**, **chovem dobytka** nebo **pěstováním rýže**. V posledních dvou případech se jedná o uvolňování významného množství metanu, který má intenzivnější účinky na globální oteplování než oxid uhličitý (v prvním případě se metan uvolňuje ze zvířecích exkrementů, v druhém případě z bahna, ve kterém se pěstuje rýže). Zda je podíl člověka více či méně zásadní, je předmě-

tem mnoha vědeckých diskusí. V dohledné době není možné očekávat v této problematice konsenzus, protože Země zažila během své existence už mnohem teplejší období.

5. Co je Kjótský protokol?

V červnu 1992 byla v Rio de Janeiru podepsána **úmluva o ochraně klimatu**, v níž téměř všechny vlády nezávazně přislíbily stabilizovat produkci škodlivých emisí do roku 2000 na úrovni roku 1990. Smlouva byla doplněna **konkrétními závazky na snížení emisí skleníkových plynů** v tzv. Kjótském protokolu, na kterém se dohodli zástupci 159 zemí na summitu OSN o změnách klimatu v japonském Kjótu v prosinci 1997.

Cílem protokolu, který vstoupil v platnost 16. února 2005, je snížit v letech 2008–2012 celkové světové emise oxidu uhličitého a dalších skleníkových plynů o 5,2 % v porovnání s rokem 1990. Podle většiny expertů je ale toto snížení pro stabilizaci klimatu zcela nedostatečné, a proto se většina dosavadních signatářů rozhodla pokračovat v dalším úsilí i po roce 2012. Hlavními iniciátory těchto snah jsou členské státy Evropské unie.

Poté, co na konci roku 2007 přistoupila ke Kjótskému protokolu Austrálie, zůstávají jedinou významnou ekonomicky rozvinutou zemí, která protokol dosud neratifikovala, Spojené státy. Američtí vládní představitelé zdůvodňují své rozhodnutí tím, že protokol nutí omezovat emise pouze vyspělé státy, poškodil by americkou ekonomiku a globální oteplování vinou emisí není podle nich věrohodně vědecky prokázáno. USA jsou přitom největším producentem skleníkových plynů na planetě.

6. Je možné globálnímu oteplování nějakým způsobem zabránit?

Kvůli stávajícímu množství skleníkových plynů v atmosféře **není možné v nejbližších letech či desetiletích zvýšení teplot zabránit**. Navíc Kjótský protokol zavazuje účastníky smlouvy ze strany hospodářsky rozvinutých států snížit globální emise oxidu uhličitého do roku 2012 pouze o 8 %. Situaci zhoršuje i skutečnost, že rozvojové státy jsou z tohoto závazku vyjmuty, a to včetně současného druhého největšího znečišťovatele ovzduší, Číny, a dalších významných rozvojových ekonomik, jako jsou Indie, Brazílie, Jižní Afrika aj.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	PIPALUK
	INFORMAČNÍ ČÁST

V dlouhodobém horizontu je možné **snížit emise skleníkových plynů úsporou energií a využitím modernějších technologií** založených na obnovitelných zdrojích energie.

7. Jak mohu k ochraně světového klimatu přispět já sám?

Je důležité, aby si byl každý člověk vědom své odpovědnosti vůči životnímu prostředí a snažil se tomu přizpůsobit i své chování a návyky. Například každý průmyslový produkt potřebuje ke své výrobě energii, která je často vyrobena z fosilních paliv. Proto je dobré **neplýtvat produkty** a nevyhazovat funkční věci jen proto, že už nejsou „v módě“. Úsporu energie představuje samozřejmě i **využití tříděného odpadu** nebo šetření, tj. **neplýtvání elektrickou energií** v domácnosti.

8. Jak se k ochraně klimatu staví Česká republika?

Česká republika **přijala závazky Kjótského protokolu**, které i naplní. Důvodem však není cílevědomá činnost vládních či legislativních orgánů, ale **útlum průmyslové výroby po roce 1990** a s tím související snížení množství emisí skleníkových plynů. I když stoupající emise z dopravy v budoucnu mohou komplikovat další závazky ČR v této oblasti, závazky z Kjóta to zřejmě neohrozí. Přesto je nutné zmínit, že Česká republika patří mezi **země s největší náročností průmyslové výroby na jednotku energie**, což dokazuje zastaralost technologií, které u nás používáme.

9. Co dalšího ohrožuje životní prostředí?

Mezi další činitele, které mají negativní vliv na životní prostředí, patří především **znečišťování základních přírodních složek** – ovzduší, půdy a vody. Dále pak **odlesňování, půdní degradace** (eroze, nadměrná pastva, salinizace aj.) a **snížování biodiverzity**.

Odkazy a kontakty:

Český hydrometeorologický ústav
Na Šabatce 17, 143 06 Praha 4
www.chmi.cz, tel.: 224 031 111

Greenpeace ČR
1. pluku 12, 186 00 Praha 8
www.greenpeace.cz, e-mail: greenpeace@ecn.cz
tel.: 224 319 667

Hnutí Duha
Bratislavská 31, 602 00 Brno
www.hnutiduha.cz, e-mail: info@hnutiduha.cz
tel.: 545 214 431

Doporučená literatura:

Beckel, L.: Global Change: družicové snímky dokládají, jak se mění svět. GeoMedia, Praha 1997.
Houghton, J.: Globální oteplování. Academia, Praha 1998.
Stojanov, R.: Vliv životního prostředí na rozvoj hospodářsky chudých regionů. In: Čeněk, A.: Ve stínu modernity. Perspektivy a problémy rozvoje. ZČU v Plzni, Plzeň 2005.
Svoboda, J.; Vašků, Z.; Cílek, V.: Velká kniha o klimatu zemí koruny české. Regia, Praha 2003.
Kol. autorů: Ekonomické aspekty změny klimatu, Sternova studie, shrnující zpráva. MZV, Britské velvyslanectví v ČR, British Council a MŽP, Praha 2007.

SKLENÍK

ANOTACE PROJEKTU:

Projekt žáky seznamuje s problémem globálního oteplování a vede je k zodpovědnému přístupu k životnímu prostředí. V rámci jednotlivých aktivit poznávají příčiny a možné důsledky klimatických změn. Hlavním výstupem projektu jsou možné způsoby řešení tohoto problému, které žáci zformulují a veřejně prezentují.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

1. stupeň: člověk a svět, výtvarná výchova

2. stupeň: přírodopis, zeměpis, výchova k občanství, výchova ke zdraví, výtvarná výchova

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

osobnostní a sociální výchova, environmentální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Projekt rozvíjí především ty klíčové kompetence, díky nimž žák získá následující dovednosti:

KOMPETENCE K UČENÍ:

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení a v praktickém životě;
- operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy;
- poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ:

- vyhledává informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení;
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si odpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu;
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí si svůj názor a vhodně argumentuje.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů;
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu.

KOMPETENCE OBČANSKÉ:

- chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	PIPALUK
PROJEKT	

CÍLE:

ŽÁCI:

- seznámí se s obsahem rozvojového cíle č. 7;
- přiměřeně svému věku popíší význam zdravého životního prostředí pro život člověka;
- seznámí se s negativními důsledky lidské činnosti pro životní prostředí a jsou schopni je vlastními slovy popsat;
- poznají globální problém klimatických změn a jeho možné důsledky;
- naučí se odpovědnosti za životní prostředí, v němž žijí, ale i za ochranu celé planety;
- během skupinové práce se naučí poznávat nutnost spolupráce mezi zeměmi světa při řešení nejen ekologických globálních problémů.

ČAS: 3–4 vyučovací hodiny, případně jedno celé vyučovací dopoledne

POMŮCKY:

pracovní listy pro každého žáka (může být připraven učitelem, ale také si je žáci mohou vytvořit sami podle sebe), tužky, fixy nebo pastelky, velký arch papíru s předkresleným skleníkem, přístup k internetu

POSTUP:

PŘED PROJEKČÍ FILMU – MOTIVAČNÍ AKTIVITA NAJDI PĚT ZMĚN

1. Každý žák dostane pracovní listy 1a a 1b se dvěma mapami Evropy. Na jedné z map je vyznačena fauna a flóra, která je v Evropě nyní. Na druhé pak fauna a flóra, která by v Evropě mohla být za 100 let, pokud se naplní varování některých klimatologů a dojde k výraznému vzestupu teploty. Změny uvedené na mapě 1b jsou ryze ilustrativní, jejich účelem je, aby si děti uvědomily možné důsledky globálního oteplování.

2. Poté žáci vyhledávají, co se během sta let v Evropě změnilo. Výsledky svého bádání si zapíší na zvláštní list papíru nebo do sešitu.

3. Následuje krátká reflexe, ve které se ptáme: Proč se to stalo? Kdo a jak to způsobil? Na tyto otázky žáci zkoušejí hledat odpovědi během sledování filmu nebo krátce po jeho skončení.

4. Následuje projekce filmu.

PO PROJEKCI FILMU

5. Po zhlédnutí snímku provedeme společnou reflexi, která je zároveň úvodní motivací k následujícím aktivitám.

6. Poté každý žák dostane pracovní list, na kterém bude zakreslen skleník v podobě domu (dům je pro většinu lidí symbolem domova a v tom nejširším slova smyslu je naším společným domovem planeta Země); skleník nemá komín.

7. Vysvětlíme dětem, že tento skleník představuje planetu Zemi: „Podobně jako má skleník průhlednou střechu, která chrání vše, co je uvnitř (např. před zimou), i naše planeta má podobnou – ovšem neviditelnou – střechu, která chrání všechny, kteří na ní žijí. Tuto střechu tvoří některé plyny v atmosféře, které jsou schopny pohlcovat infračervené paprsky. Tak přispívají k udržování teploty vhodné pro život. Působení této „pokrývky“ se nazývá přirozený skleníkový efekt a příslušným plynům se říká skleníkové plyny. Tento účinek se nazývá přirozený proto, že všechny atmosférické plyny zde byly dávno předtím, než se vyvinuli lidé. Jenže člověk svou činností – například odlesňováním a spalováním fosilních paliv – přispívá k navýšení účinku skleníkového efektu.“

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	PIPALUK
PROJEKT	

8. Žáky poté rozdělíme do čtyř- či pětičlenných skupin. Jejich úkolem je nejprve samostatně zakreslit nebo zapsat do „svého“ skleníku vše, čím člověk ohrožuje či přímo poškozuje životní prostředí. Když jsou všichni hotovi, diskutují o svých sklenících s ostatními členy skupiny.

9. Poté skupiny pracují s informačními zdroji. Hledají v učebnicích či připravených encyklopediích další faktory, které negativně ovlivňují životní prostředí (pro malé děti je vhodnější danou část textu, kde se nacházejí hledané informace, okopírovat a označit – předejdeme tak problémům s orientací žáků v textu). Informace (včetně obrázků, aktuálních článků apod.) mohou žáci rovněž dohledávat za domácí úkol.

10. Následuje prezentace práce žáků – skupiny sdělují, co si zapsaly (je dobré postupovat popořadě – aby se dostalo na všechny, každá skupina může např. přečíst vždy jen dvě věci). Na základě prezentace si žáci do svých pracovních listů doplňují chybějící nebo rozšiřující informace k jednotlivým jevům (např. příčiny a důsledky konkrétního lidského jednání).

11. Poté vyzveme jednoho až dva členy z každé skupiny, aby jednotlivé negativní zásahy člověka do životního prostředí zanesli na velký arch papíru, na nějž jsme nakreslili velký skleník.

12. Práce ostatních žáků (k nimž se posléze přidávají i ti, kteří zapisují) pokračuje následující „alarmující“ informací, kterou žákům sdělíme: „Protože však náš skleník nemá komín, hromadí se v něm různé škodlivé, nebo přímo jedovaté látky, které bezprostředně ohrožují životy lidí, zvířat i rostlin. Navíc v důsledku lidské činnosti (spalování fosilních paliv apod.) ve skleníku stoupá teplota, protože ochranná „střecha“ skleníku je stále silnější a neumožňuje průnik odražených slunečních paprsků ven. Tají ledovce, zvedá se hladina moří a oceánů, mění se klimatické podmínky – na jednom místě hrozí mohutné povodně, jinde zase extrémní sucha. Situace je opravdu vážná, ale není beznadějná. Současnou podobu života může zachránit projekt několika expertních týmů, které mají za úkol vypracovat radikální řešení nastalé situace, na němž by se podíleli všichni lidé. Řešení může být jakékoliv, nesmí však dojít k rozbití žádné části skleníku – všude kolem je mráz a vzduchoprázdno, a rozbitím ochranného skla by život ve skleníku zanikl. Generální tajemník OSN (kterého ztělesňuje učitel) svolává konferenci, kde chce od těchto expertů slyšet jasné a konkrétní návrhy řešení nastalé situace.“

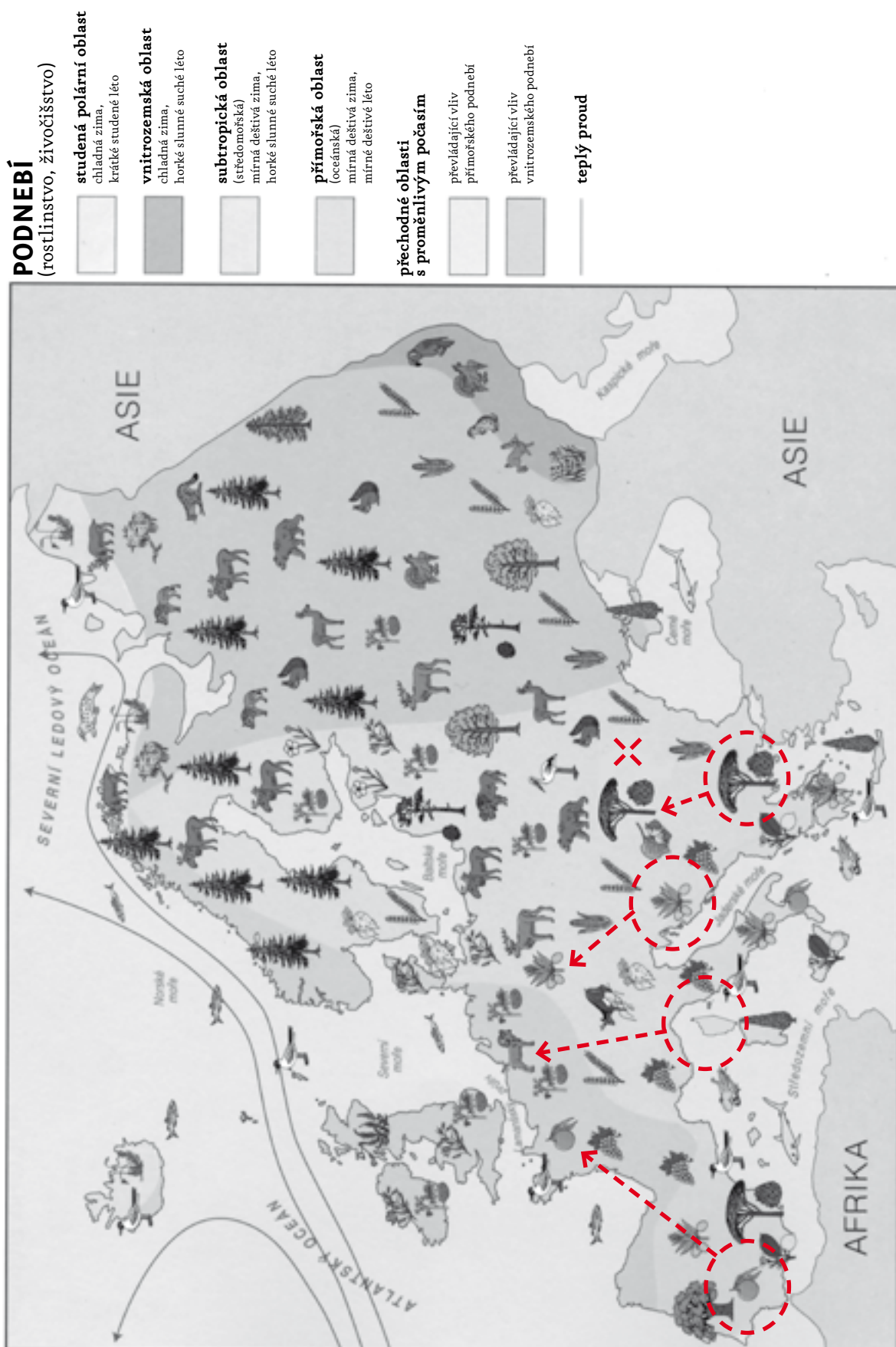
13. Žáci si představí, že jsou experty, kteří mají za úkol navrhnout řešení záchrany života na Zemi. Pomoci jim k tomu opět může internet, učebnice, encyklopedie, populárněnaучná literatura apod.

14. Návrhy, které jsou pod vedením generálního tajemníka OSN přijaty, dodatečně zapíšeme vedle skleníku na velký arch papíru.

15. Následuje prezentace a zhodnocení společné práce.

16. V posledním kroku projektu si každý žák nakreslí siluetu člověka, do které vepíše, jakým způsobem on sám (nebo jeho rodina) chrání životní prostředí (např. využívá hromadnou dopravu, do obchodu chodí pěšky, třídí odpad, zavírá kohoutek při čištění zubů, používá recyklovaný papír, odmítá jednorázové igelitové tašky v obchodech...). K této siluetě by děti měly napsat své jméno (nebo jméno své rodiny), aby se s obsahem co nejvíce ztotožnily. Je také třeba dětem vysvětlit, že i malou a z hlediska jednoho člověka nepatrnou změnou je možné dosáhnout změny větší.

17. V závěrečné diskusi shrneme průběh celého projektu. Vedeme ji tak, aby si žáci uvědomili, že každý člověk zanechává v prostředí, v němž žije, svou stopu. Každý člověk zároveň životnímu prostředí svou činností nějak škodí – ne proto, že by přímo chtěl, ale proto, že si zvykl na určitý životní standard. Přesto by měl jednat tak, aby ve stopě, kterou po sobě v přírodě zanechá, nebyly jenom negativní „otisky“.

PODNEBÍ
(rostlinstvo, živočišstvo)

	studená polární oblast chladná zima, krátké studené léto
	vnitrozemská oblast chladná zima, horlé slunné suché léto
	subtropická oblast (středomořská) mírná deštivá zima, horlé slunné suché léto
	přímořská oblast (oceánská) mírná deštivá zima, mírné deštivé léto
přechodné oblasti s proměnlivým počasím	
	převládající vliv přímořského podnebí
	převládající vliv vnitrozemského podnebí
	teplý proud

Zdroj: Chalupa, P.: Vlastivěda – Putování po Evropě. ALTER, Praha 1996.

PODNEBÍ (rostlinstvo, živočišstvo)	
	studená polární oblast chladná zima, krátké studené léto
	vnitrozemská oblast chladná zima, horké slunné suché léto
	subtropická oblast (středomořská) mírná deštivá zima, horké slunné suché léto
	přímořská oblast (oceánská) mírná deštivá zima, mírné deštivé léto
přechodné oblasti s proměnlivým počasím	
	převládající vliv přímořského podnebí
	převládající vliv vnitrozemského podnebí
	teplý proud

Zdroj: Chalupa, P.: Vlastivěda – Putování po Evropě. ALTER, Praha 1996. (upraveno)

ŽIRAFKA V NESNÁZÍCH

Pascale Hecquet

Belgie, Francie / 2007 / 12 min. / 8+ let

Jednoho dne Žirafa zjistí, že jí místní samovládce odpojil vodu. Jakmile se vzepře jeho nespravedlivému činu, je ze své domoviny vyhoštěna. Život v nové zemi, jejíž obyvateli jsou výhradně psi, ale pro ni není jednoduchý. Po nekonečném čekání na podání žádosti o azyl ji v novém podnájmu vítají pouze podezřívavé pohledy nevrle paní domácí. Když ji navíc pro její cizí původ odmítají v jedné práci za druhou, začne Žirafa propadat zoufalství. Až když pozná přátelského psího zahradníka, svítne jí naděje na lepší časy. Při úpravě stromů a živých plotů se totiž její dlouhý krk náramně hodí. K tomu, aby mohla být šťastná, jí však chybí oficiální povolení, že může v nové zemi zůstat... Hravý animovaný snímek s řadou vtipných momentů velmi výstižně ukazuje typické překážky, s nimiž se musí v nové zemi vypořádat téměř každý uprchlík, Žirafu nevyjímaje. **P**

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
	INFORMAČNÍ ČÁST

8. CÍL: BUDOVAT SVĚTOVÉ PARTNERSTVÍ PRO ROZVOJ

ÚKOL 8.A: Dále rozvíjet obchodní a finanční systém založený na otevřenosti, předvídatelnosti a absenci diskriminace (včetně závazku usilovat o dobré vládnutí, rozvoj a snižování chudoby, a to na národní i mezinárodní úrovni).

ÚKOL 8.B: Řešit specifické potřeby nejméně rozvinutých zemí (přístup na trh pro vývoz z těchto zemí bez zatížení cly a dovozními kvótami; odpuštění dluhů pro nejvíce zadlužené země a zrušení oficiálního bilaterálního dluhu; štedřejší poskytování oficiální rozvojové pomoci ze strany vyspělých zemí, které se zavázaly ke snížení chudoby atd.).

ÚKOL 8.C: Řešit specifické potřeby vnitrozemských států a malých ostrovních rozvojových států.

ÚKOL 8.D: Komplexně řešit problém zadlužení rozvojových zemí prostřednictvím národních a mezinárodních opatření s cílem dosažení udržitelnosti zadlužení z dlouhodobého hlediska.

ÚKOL 8.E: Ve spolupráci s farmaceutickými firmami poskytnout přístup k dostupným základním lékům v rozvojových zemích.

ÚKOL 8.F: Ve spolupráci se soukromým sektorem zpřístupnit výhody nových technologií především v informační a komunikační oblasti.

Hlavním smyslem tohoto cíle je snaha o „spravedlivější“ a „humanitnější“ uspořádání světa, kde všichni lidé mají stejné možnosti a šance pro svůj individuální rozvoj, bez ohledu na to, kde žijí. Vzhledem k tomu, že s tímto teoretickým předpokladem ne všichni vládní představitelé ideologicky souhlasí (případně se obávají jeho realizace, levicových tendencí apod.), a vzhledem k obsahově široké povaze tohoto cíle je nutné ho zařadit mezi nejvíce obecně formulované závazky v rámci celého souboru Rozvojových cílů tisíciletí. Úkoly definované v rámci tohoto cíle často neobsahují žádné měřitelné indikátory či konkrétní závazky. Proto ani není možné zjistit jeho efektivní plnění. Nicméně je nutné zdůraznit, že formulované úkoly patří mezi důležité problémy současného rozvojového světa, jejichž efektivní řešení by si zasloužilo mnohem preciznější formulace s konkrétními závazky a s možnostmi jejich kontroly.

Hlavními oblastmi, kterých se daný cíl dotýká, jsou především: problematika dobrého vládnutí, glo-

bální obchodní i zemědělské politiky, přístup k trhům, odpovědné chování soukromých (zahraničních, nadnárodních) společností, zvýšení oficiální rozvojové pomoci zemí OECD vůči ekonomicky chudým regionům, řešení specifických potřeb vnitrozemských států a malých ostrovních rozvojových států, dále zadlužení rozvojových zemí, vytvoření a realizace strategie směřující k zajištění slušné a produktivní práce pro mladé lidi, zajištění přístupu k dostupným základním lékům v rozvojových zemích, umožnění přístupu rozvojových zemí k moderním technologiím, a to především v informační a komunikační oblasti (např. počítačové a internetové technologie).

PŘÍČINY A NÁSLEDKY

Vzhledem k tomu, že 8. cíl obsahuje příliš velké množství odlišných úkolů, nelze u něho jednotně stanovit příčiny a následky. Ty lze hledat pouze u některých

dílčích úkolů, jako jsou například vysoké zadlužení rozvojových zemí, problematika dobrého (kvalitního) vládnutí, specifické podmínky existence malých ostrovních zemí nebo vnitrozemských států. Pro limitovaný prostor vybereme jen dva z nich.

Dluhy rozvojových zemí vznikly různými způsoby. Mezi ty nejčastěji zmiňované patří případy, kdy jsou peníze spláceny za **dodávky zbraní**; za **neefektivní rozvojové projekty**, které původně měly umožnit rozvoj a generovat zisk na splácení půjčky; nebo jsou způsobeny **korupcí vládnoucích struktur** či **neefektivním nakládáním** s vypůjčenými finančními prostředky. Mezi další důležité příčiny patří **zvýšení úrokových sazeb v sedmdesátých letech minulého století** v době ropných krizí. K navýšení dluhů také významně přispěly úroky způsobené opožděnými platbami či nesplácením úvěrů. Splátky dluhů a úroků (případně dalších poplatků) odčerpávají finanční zdroje, které by jinak mohly být využity pro ekonomický a sociální rozvoj dané země.

Dobré nebo také spravedlivé či kvalitní vládnutí je spojeno s problematikou dodržování lidských práv a s dodržováním a vymahatelností práva, stejně jako s efektivní ekonomickou správou země. V tomto směru bývá často zmiňována jako jeden z nejvíce negativních faktorů, které znemožňují rozvoj, **korupce** ze strany vládních zástupců a představitelů veřejné správy. Právě korupce a **netransparentní právní a ekonomické prostředí** bývá často uváděným důvodem, proč mnohé společnosti nechťejí v rozvojových zemích dlouhodobě investovat.

Přestože daný cíl neobsahuje žádné konkrétní závazky, je nutné se jeho jednotlivými úkoly zabývat. V případě nezájmu řešit zmíněné aspekty nebo jejich podcenění je možné očekávat negativní důsledky v podobě **nestability mezinárodního bezpečnostního systému** a s ním související **zvýšení nákladů na zbrojení, bezpečnostní opatření proti terorismu, případně i větší migrační vlny**.

Právě mezinárodní migrace může být – a často je – „řešením“, které volí mladí lidé, frustrovaní z nedostatku pracovních příležitostí a možnosti prosadit se v rámci vlastní společnosti. V potaz je třeba vzít také demografické statistiky, které u některých afrických zemí (např. Burkina Faso, Burundi, Čad, Kongo, Malawi, Mali či Niger) ukazují, že cca 50% populace tvoří mládež ve věku do 15 let (u České republiky je tento ukazatel na úrovni necelých 14%). Tím se dané

společnosti dostávají do situace, kdy musejí během poměrně krátké doby uspokojit tvůrčí, sociální, politické i ekonomické potřeby dominantní části společnosti. Sny, touhy či sliby převaděčů o možnostech realizace v jiných společnostech tak mohou hrát významnou roli při rozhodování migrovat do ekonomicky bohatých zemí, jakou je i Česká republika.

MÝTY A FAKTA

Humanitární a rozvojová pomoc vyřeší problémy chudoby a hladu v rozvojových zemích.

Ani jeden z těchto tradičních rozvojových nástrojů nemůže vyřešit chudobu a potravinové krize na globální úrovni, může je pouze zmírnit na úrovni lokální. Důvodem je především obecně dlouhodobě nízká efektivita projektů rozvojové pomoci, složitost komplexních problémů chudoby a poměrně nízké finanční dotace.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Kdo je to „uprchlík“?

Uprchlíci tvoří specifickou skupinu mezi migranty, kteří z různých důvodů opouštějí svou vlast. Podle úmluvy OSN o postavení uprchlíků se jedná o **osoby, které kvůli opodstatněnému strachu z pronásledování z důvodu rasy, náboženského přesvědčení, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické názory opustily svou zemi**.

Velké množství lidí prchá ze zemí postižených válkou či humanitární katastrofou (např. zemětřesení, povodně, hladomor). Tito lidé nemají status uprchlíka ve smyslu mezinárodního práva, může jim však být poskytnuta dočasná ochrana do doby, než pomine bezprostřední nebezpečí v jejich vlasti.

2. Co je „azyl“?

Azyl – nově se užívá termín **„mezinárodní ochrana“** – znamená **zajištění bezpečí lidem prchajícím z vážných důvodů ze své vlasti**. Státy, které poskytují ochranu uprchlíkům, se nazývají **hostitelské země**. Většina uprchlíků hledá ochranu v zemích sousedících s jejich domovským státem. Často žijí v uprchlických táborech, kde čekají na dobu, kdy

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
	INFORMAČNÍ ČÁST

se podmínky v jejich vlastilepší natolik, že návrat už pro ně bude bezpečný.

3. Dá se říci, z jakých zemí, případně regionů, lidé nejčastěji utíkají a proč?

Nejčastější příčinou, proč lidé masově opouštějí své domovy, je mezinárodní konflikt nebo občanská válka. Část uprchlíků se rekrutuje ze zemí, kde politický režim své odpůrce či jiné nežádoucí osoby pronásleduje a perzekuuje.

Ve světě žije podle údajů OSN přes 9 milionů uznávaných uprchlíků. Velký nárůst jejich počtu nastal počátkem devadesátých let minulého století, kdy probíhalo několik válečných konfliktů. Od té doby se ale jejich počet snižuje. V roce 2004 se vrátil domů asi 1 milion uprchlíků z Afghánistánu, v exilu jich ale i nadále zůstávají další 2 miliony. Mnozí uprchlíci se rovněž vrátili domů do Burundi, Angoly a Libérie, kde došlo po letech k ukončení občanských válek. Zažehnána je také krize na Balkáně. V posledních letech tvořili velkou skupinu uprchlíků lidé ze Súdánu a také z Iráku.

4. Dají se v budoucnu očekávat migrační vlny způsobené globálními změnami klimatu?

Životní prostředí a jeho změny mohou být – a také jsou – jednou z příčin migrace. V posledních letech k výraznějšímu stěhování z ekologických důvodů nedocházelo. V souvislosti s globálním oteplováním ale někteří odborníci očekávají přesun stovek milionů až miliardy lidí v horizontu několika desítek let. Globální změny klimatu by mohly v některých oblastech způsobit dlouhotrvající sucha a znehodnocení zemědělské půdy, a tak i ztrátu možnosti obživy v daných regionech. Více informací viz str. 38.

5. Kolik uprchlíků žije v ČR?

Podle statistik o počtech žadatelů a množství azylantů, vedených od ledna roku 1993 do května 2008, požádalo v České republice o azyl 82 396 osob. Z toho **2292 osobám byl azyl udělen**. Podrobné statistiky počtů žadatelů a udělených azylů v jednotlivých letech je možné najít na internetových stránkách Ministerstva vnitra České republiky nebo na stránkách Českého statistického úřadu.

6. Jaké národnosti jsou uprchlíci v ČR nejčastěji?

K 31. květnu 2008 bylo v ČR evidováno celkem 2085 aktuálně platných azylů:

Státní občanství	Aktuálně platný azyl	%
Celkem	2085	100 %
Rusko*	417	20 %
Bělorusko	243	12 %
Afghánistán	241	12 %
Rumunsko	120	6 %
Irák	110	5 %
Kazachstán	89	4 %
Ukrajina	88	4 %
Arménie	85	4 %
Vietnam	57	3 %
Kuba	39	2 %
ostatní	596	29 %

* Rusko zahrnuje i bývalý Sovětský svaz

Zdroj: OAMP MVČR

7. Komu je azyl nejčastěji udělován a podle jakých pravidel?

Pravidla pro posouzení žádosti o azyl, která mají prověřit oprávněnost žadatele, si jednotlivé státy stanovují samy svými vnitrostátními předpisy. Signatáři Úmluvy o právním postavení uprchlíků OSN jsou navíc vázáni jejími ustanoveními. Úmluva obsahuje definici uprchlíka a stanovuje základní práva lidí, kteří utíkají ze své vlasti, jako jsou například svoboda vyznání a pohybu, právo na práci, vzdělání a přístup k cestovním dokladům.

V praxi – zejména v hospodářsky vyspělých zemích – je někdy těžké rozlišit ekonomické migranty od uprchlíků. O azyl žádají i osoby, které do hostitelské země přicházejí kvůli své špatné finanční situaci, nikoliv ze strachu o své bezpečí. Každou žádost o azyl proto příjmové země prověřují a posuzují individuálně.

V případě náhlého masového exodu, který vyvolá například etnické čistky, není možné žádosti posuzovat jednotlivě. Ochrana pak může být udělena členům celé skupiny.

8. Co se stane s žadateli o azyl, kteří ho nedostanou?

Neúspěšní žadatelé o azyl **mohou v hostitelské zemi zůstat, pokud si vyřídí dokumenty**, které je jako kterékoliv jiné cizince opravňují k pobytu v dané zemi. V praxi se ale často stává, že v zemi **zůstávají i bez**

potřebného oprávnění. V takovém případě se z nich stávají takzvaní **nelegální migranti**, kterým v případě odhalení hrozí vyhoštění ze země.

9. Kdo se problematikou uprchlíků v ČR zabývá?

Za ochranu uprchlíků nesou odpovědnost v první řadě vlády hostitelských zemí, tedy i **vláda ČR**. Tuto povinnost se zavázalo dodržovat 140 zemí, které podepsaly Úmluvu o právním postavení uprchlíků OSN. Kontrolu nad dodržováním těchto práv vykonává **Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)**.

Kromě vlád hostitelských zemí a UNHCR se na pomoci uprchlíkům podílí celá **řada dalších organizací i jednotlivců**. V České republice jsou to například Poradna pro uprchlíky, Organizace na pomoc uprchlíkům, Centrum pro otázky migrace, Poradna pro integraci, Centrum integrace cizinců, Český helsinský výbor, Mezinárodní organizace pro migraci či Člověk v tísni. **Rozhodování o udělení mezinárodní ochrany spadá v Česku do kompetence ministerstva vnitra.**

Odkazy a kontakty:

Centrum pro integraci cizinců

Kubelíkova 55, 130 00 Praha 3

www.cicpraha.org, e-mail: info@cicpraha.cz, tel.: 222 713 332

Občanské sdružení Berkat

Rumunská 24, 120 00 Praha 2

www.berkat.cz, e-mail: berkat@berkat.cz, tel.: 222 519 427

Organizace pro pomoc uprchlíkům

Kovářská 4, 190 00 Praha 9

www.opu.cz, e-mail: opu@opu.cz, tel.: 284 683 714

Poradna pro občanství, občanská a lidská práva

Petrská 29, 110 00 Praha 1

www.poradna-prava.cz, e-mail: poradna@poradna-prava.cz, tel.: 222 809 409

Poradna pro uprchlíky

Senovážná 2, 110 00 Praha 1

www.uprchlici.cz, e-mail: poradna@refug.cz, tel.: 224 224 379

Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)

Mostecká 16, 614 00 Brno-Husovice

www.soze.cz, e-mail: soze@soze.cz, tel.: 545 213 746

Webové stránky:

www.cizinci.cz

www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod

www.domavcr.cz

www.iom.cz

www.migraceonline.cz

www.un.org

www.unhcr.cz

Doporučená literatura:

Baršová, A.; Barša, P.: Přistěhovalectví a liberální stát.

Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Masarykova univerzita, Brno 2005.

Kol. autorů: Migrace do ČR. Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2007.

Kol. autorů: Neregulérní pobyt cizinců v ČR: Problémy a jejich řešení. Člověk v tísni, o. p. s., Multikulturní centrum Praha, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro uprchlíky, Praha 2008.

Šišková, T.: Menšiny a migranti v České republice. Portál, Praha 2001.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ
FILM	ŽIRAF A V NESNÁZÍCH
	PROJEKT

SPOLEČNÁ ŘEČ

ANOTACE PROJEKTU:

Projekt zpracovává dvě zdánlivě nesouvisějící témata, která film Žirafa v nesnázích nabízí, a to nonverbální komunikaci a problematiku uprchlictví. V dílčích cvičeních se žáci učí rozumět gestům a symbolům, v navazujících aktivitách se pak seznámí s problematikou migrace, jejími příčinami a činností organizací, které se uprchlíkům v ČR věnují. Výstupem je prezentace nevládních organizací na pomoc uprchlíkům, které žáci v rámci projektu „založí“.

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

- 1. stupeň:** český jazyk, člověk a svět, výtvarná výchova
- 2. stupeň:** český jazyk, zeměpis, výchova k občanství, dějepis, dramatická výchova, výtvarná výchova

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchova

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Projekt rozvíjí především ty klíčové kompetence, díky nimž žák získá následující dovednosti:

KOMPETENCE K UČENÍ:

- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení a v praktickém životě;
- operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy;
- poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMU:

- vyhledává informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení;
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si odpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu;
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje si svůj názor a vhodně argumentuje;
- rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění;
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů;

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
PROJEKT	

- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu.

KOMPETENCE OBČANSKÉ:

- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situace ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí;
- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu;
- rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka.

CÍLE:

ŽÁCI:

- seznámí se s obsahem rozvojového cíle č. 8;
- upevní si schopnost týmové spolupráce a rozvinou kreativitu;
- pochopí širší souvislosti života imigrantů;
- naučí se nebýt lhostejní k těmto lidem, budou jim umět pomoci a poradit;
- uvědomí si důležitost nevládních organizací a jejich význam pro společnost;
- uvědomí si důležitost komunikace coby dorozumívací schopnosti;
- zharmonizují verbální a neverbální složku komunikace;
- naučí se používat jednotlivé komunikační dovednosti.

ČAS: 4–5 vyučovacích hodin, případně jedno celé vyučovací dopoledne

POMŮCKY:

papíry, tužky, pastelky, fixy, přístup k internetu, čtvrtky A3, pracovní listy

POSTUP:

PŘED PROJEKČÍ FILMU – MOTIVAČNÍ AKTIVITA JINÝ KRAJ, JINÝ MRAV

1. Rozdělíme žáky do dvojic. Každá dvojice si vylosuje jeden z pozdravů (viz pracovní list 1), který má za úkol předvést a vysvětlit. Ostatní si tento pozdrav mohou ve svých dvojicích vyzkoušet.

2. Po prezentaci všech dvojic následuje projekce filmu.

PO PROJEKCI FILMU

3. Následuje reflexe filmu. K ní využijeme pracovní list 2, který rozdáme všem žákům. Ti ho samostatně vyplní, na volné, nevyplněné řádky v pracovním listu mohou vypsát další pocity a postřehy, které v tabulce nejsou uvedeny.

4. Poté si každý najde jednoho spolužáka, s kterým svou tabulku porovná a prodiskutuje.

5. Na závěr proběhne společná diskuse na základě toho, o čem děti mluvily ve dvojicích.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
	PROJEKT

AKTIVITA: NONVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

6. Dle libovolného klíče rozdělíme třídu do skupin po zhruba pěti žácích. Jednou z možností rozdělení je rozstříhat obrázky či citáty na pět částí. Každý žák si vylosuje jednu část a hledá spolužáky, kteří mají ty zbývající.

Možnosti citátů:

Domov není místo, kde bydlíš, ale místo, kde ti rozumějí. Christian Morgenstern

Vyhnanec bez domova je jako mrtvý bez hrobu. Publilius Syrus

Sto mužů může vytvořit tábor, ale jenom jedna žena může vytvořit domov. Čínské přísloví

Šťastný je ten, kdo může strávit život mezi sobě rovnými a klidně žít ve svém chudém domově, beze strachu, bez závisti, bez předstírání, bez ambicí. Joachim du Bellay

Domov jsou ruce, do kterých smíš plakat. Miroslav Válek

Člověk je doma tam, kde si pověsí klobouk. Jan Werich

7. Každé skupině rozdáme pracovní list 3 s fotografiemi ženy, která prostřednictvím mimiky, gest a dalších složek neverbální komunikace vyjadřuje nějaký postoj, náladu, pocit. Úkolem žáků je k jednotlivým obrázkům napsat, jak se podle nich žena cítí, v jaké je náladě, popřípadě co chce svým gestem vyjádřit.

8. Když jsou všechny skupiny hotové, předvedou své hypotézy ostatním a vyplněné listy si vzájemně porovnají.

9. Po skončení této fáze aktivity následuje fáze druhá. Každá ze skupin si z připraveného klobouku nebo nádoby vylosuje jeden papírek s názvem pocitu (např. VZTEK, NUDA, RADOST, NEVÝSLOVNÉ ŠTĚSTÍ, SMUTEK, NEZÁJEM, ODMÍTNUTÍ, VÝHRUŽKA, VÝZVA, SOUCIT) a pokusí se jej formou „živého obrazu“ předvést. Tzn. žáci vytvoří bez použití verbálního projevu gesto či postoj, ve kterém coby skupina „strnou“ a který bude daný pocit vyjadřovat tak výmluvně, aby jej ostatní skupiny uhodly.

10. Zbude-li nám čas, je možné aktivitu zakončit „skupinovým“ živým obrazem, na kterém se bude podílet celá třída. Nejprve jde na „pódium“ jeden žák, který svým postojem vyjádří centrální téma (jeden z výše uvedených pocitů). Posléze se k němu budou přidávat ostatní žáci, kteří budou celkový živý obraz doplňovat zaujmutím takové pózy (postoje), která co nejlépe vystihne dané ústřední téma živého obrazu. Výsledek můžeme vyfotit na digitální fotoaparát, aby žáci své postoje viděli.

11. Na závěr této aktivity postupně každý žák vyjádří gestem, jak se mu aktivita líbila. Poté vše shrneme a dáme dětem prostor pro případné dotazy a komentáře.

12. V následující aktivitě žákům vysvětlíme pojem „symbol“. Můžeme využít definici podle Psychologického slovníku (zjednodušenou): Symbol zastupuje určitý předmět, skupinu, vztah aj. Určující podmínkou je podobnost, i vzdálená a historicky či kulturně podmíněná.

13. Děti nadále pracují v původních skupinách. Do každé rozdáme pracovní list 4. Úkolem žáků je vybavit si okamžiky ve filmu, kdy byly dané symboly zachyceny, a ve spolupráci s ostatními členy skupiny pak vedle obrázků popsat, jak jednotlivým symbolům rozuměli (např.: pták v kleci – symbol vězení, nesvobody, nemůže si dělat, co chce, apod.).

Poznámka: Tento úkol je nutné s dětmi důkladně probrat a pomoci jim v případě, že by tápaly. Osvědčilo se, aby vyjádřily svůj pocit i více slovy, např.: Pták v kleci znamená, že si nemůže dělat, co chce, a je zavřený apod.

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
	PROJEKT

AKTIVITA: CO ZNAMENÁ OPUSTIT DOMOV?

14. Dalším úkolem každého žáka je samostatně sepsat na papír všechny atributy jeho domova, tj. vyjmenovat všechny lidi (rodiče, prarodiče, sourozence...), předměty a případně zvířata, bez kterých by jeho domov nebyl domovem.

15. Potom si každý najde spolužáka, kamaráda, se kterým chce o svém domově hovořit. Vzájemně si své papíry ukážou a prodiskutují. Mluví i o tom, jaká místa u nich doma jsou pro ně důležitá, kde je jim dobře.

16. Následuje shrnující diskuse, ve které by děti měly pojmenovat ty části domova – osoby, místa, předměty –, kterých se nechtějí vzdát. Reflexi vedeme tak, aby si žáci uvědomili, že ve světě i přímo kolem nás jsou lidé, kteří byli o svůj domov připraveni nebo z něj sami museli či chtěli odejít.

17. Poté vytvoříme společně s třídou iniciační scénku. Požádáme jednoho dobrovolníka, aby šel za dveře. Mezitím vysvětlíme třídě princip cvičení: dobrovolník za dveřmi je uprchlík, který jde na úřad v cizí zemi požádat o azyl. Nerozumí zdejší řeči, ale musí na úřadě vyplnit formulář. Tento formulář je v cizí, nesrozumitelné řeči (viz pracovní list 5). Všichni lidé ze třídy, které dobrovolník osloví s prosbou o pomoc, na něj budou hovořit nesrozumitelným jazykem. Pak necháme třídu situaci rozehrát. Jsme v roli supervizora a usměrňovatele aktivity.

18. Ať inscenovaná scénka dopadne jakkoliv, je nutné provést reflexi tohoto cvičení. Třída udělá s dobrovolníkem-uprchlíkem interview, bude se jej ptát na jeho pocity, na způsoby, kterými situaci řešil, apod. Opět jsme v roli supervizora a usměrňovatele. Dbáme na to, aby reflexe proběhla efektivně. Na závěr můžeme rozvést diskusi na téma uprchlictví, která uvede další aktivitu projektu.

AKTIVITA: PŘÍČINY UPRCHLICTVÍ

19. Pokračujeme v už dříve vytvořených skupinách. Každé dáme k dispozici jeden z textů zachycujících osudy uprchlíků z různých zemí a historického období (pracovní list 6).

20. Žáci si ve skupinách příběhy přečtou a pojmenují důvody, proč byl hrdina jejich příběhu nucen stát se uprchlíkem: Mohamed Šaríf Alim – politické a náboženské důvody; Alexander – ekonomická situace a politická nesvoboda; Rút – rasismus a nacismus za druhé světové války; Afričané – ekonomické příčiny, nedůstojné životní podmínky v Mauretánii; Josef a Marie – tyran a diktátor, který ohrožoval život jejich dítěte. Jednotlivé texty mohou obsahovat informace, které jsou pro žáky nové (např. Tálibán, situace v Bělorusku). Nesmíme proto opomenout monitorovat práci ve skupinách a v případě potřeby dětem nové údaje vysvětlit.

21. Poté každá skupina výtvarně zpracuje téma příběhu tak, aby při závěrečné prezentaci o něm dokázala hovořit a sdělit druhým příčiny emigrace svého hrdiny. Všichni členové skupiny pracují na jednom společném díle, které mohou zpracovávat libovolnou výtvarnou technikou.

22. Když jsou žáci hotovi, proběhne prezentace prací jednotlivých skupin a reflexe této části projektu. Shrňme s dětmi všechny příběhy a společně diskutujeme na téma uprchlictví. Ptáme se žáků na jejich názor: *Jak by se uprchlíkům dalo pomoci a co pro ně můžeme udělat?*

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
PROJEKT	

AKTIVITA: JAK POMOCI?

23. Žáci pracují i nadále ve stejných skupinách. Každé z nich poskytneme jména několika nevládních organizací věnujících se pomoci uprchlíkům, které v ČR působí. Můžeme uvést např. Centrum pro integraci cizinců, Organizaci pro pomoc uprchlíkům, Sdružení občanů zabývajících se emigranty, IOM či Poradnu pro uprchlíky.

24. Úkolem skupin je najít na internetu stránky jedné z těchto organizací (dle vlastního výběru), prozkoumat její aktivity, a poznat tak její cíle a smysl.

25. Poté jednotlivé skupiny na základě získaných informací a především vlastních prožitků z celého projektu „založí“ svoji vlastní nevládní organizaci pomáhající uprchlíkům a cizincům žijícím na našem území. Jejich úkolem je:

- a) vymyslet její název;
- b) pojmenovat její cíle a zaměření;
- c) vytvořit její reklamní a propagační plakát včetně loga (tj. symbolu).

26. Aktivitu – a současně i celý projekt – zakončíme prezentací jednotlivých nevládních organizací. V ní by měly být naznačeny cesty a způsoby, které bude nově vzniklá nevládní organizace hledat, aby byla její pomoc efektivní. Žáci by při prezentaci měli dbát všech získaných zkušeností týkajících se používání neverbální i verbální komunikace.

Poznámka 1: Prezentace je zakončením celého projektu, je tedy dobré, když jí věnujeme přiměřený čas a prostor. Ideální je spojit ji s některou z celoškolních akcí, kdy děti mohou představit svou práci jiným třídám nebo pedagogům.

Poznámka 2: Je možné motivovat děti i k další činnosti (která se nemusí týkat pouze uprchlíků či cizinců). Děti mohou v započaté činnosti pokračovat, popřípadě můžeme tuto činnost rozvíjet s nimi. Několik dětských organizací pomocnou činnost jiným skutečně provozuje (např. plzeňská Pomocná fazolka fungující v rámci o. s. Na hromádce).

Poznámka 3: Pokud pracujeme s menšími dětmi nebo nemáme přístup k internetu, můžeme krok 25 a 26 nahradit diskusí, ve které žákům nastíníme potřebné informace.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
PRACOVNÍ LIST 1	

Říká se: „Jiný kraj, jiný mrav.“ O tom, že toto tvrzení platí, se můžeme přesvědčit během následující aktivity. Zde jsou popsány různé formy pozdravů pocházející z celého světa.

Francouzi, kteří jsou v bližším styku, se symbolicky líbají na obě tváře – nejčastěji ovšem muž se ženou nebo dvě ženy. Při polibku se partneři lehce dotknou tvářemi, ne rty, nebo polibek jen naznačí, aniž se dotknou.

Starší dámy v Rakousku a Polsku, případně dámy z vyšší společnosti a umělkyně ocení políbení ruky.

Američané často reagují na setkání s neznámým člověkem jinak než my. Zatímco Evropan odvrátí zrak, Američan se podívá do očí a usměje se. Nejde o projev zvláštního zájmu o naši osobu, ale o společenský zvyk.

V Jižní Americe se lidé emocemi netají. Blízcí přátelé a ženy se často líbají, objímají a při loučení si posílají polibek na dálku.

Japonská zdvořilost je proslulá. Dříve se dva Japonci ukláněli s rukou na srdci, bez uššího kontaktu. Ve styku s Evropanem dnes už většina Japonců mladší nebo i starší generace zaměnila tradiční úklonu za běžné podání ruky.

Indové se zdraví spojením dlaní a úklonou. Polibek na tvář se pokládá za urážku!

Číňané se neznámého člověka neradi dotýkají. Tradiční čínský pozdrav je mírná úklona: muži při ní připaží, ženy spojí ruce v klíně. Dalším čínským pozdravem je zatleskání – je třeba odpovědět stejně.

Thajský pozdrav zvaný wai je malá úklona s dlaněmi sepjatými před hrudníkem. Odpovídá se stejně. Wai se také používá místo poděkování nebo jako výraz lítosti.

V řadě afrických států, jako jsou Somálsko, Etiopie a podobně, se lidé objímají, ale nedotknou se tvářemi. Polibek je určen jen členům rodiny. V některých afrických státech je zase naopak pozdravem ohmatat druhému člověku hlavu.

V Rusku a Řecku si zdravící se lidé přiloží ruku na srdce a vymění si pohledy z očí do očí.

V Tibetu při pozdravu člověk položí ucho k uchu toho, koho zdraví, a navzájem si dlouze naslouchají.

Při pozdravu v Koreji se lidé postaví čelem k sobě, spojí dlaně vzpažených rukou a pomalu upažují – dlaně stále spojené.

V Mongolsku se přátelé při pozdravu navzájem očichají.

V Jižní Americe si indiáni třou navzájem záda, při velké sympatii si vymění svršky.

V Nepálu lidé při pozdravu sepnou ruce na prsou a mírně se ukloní. Vždy se s úsměvem ve tváři vítají a stejným způsobem se i loučí.

Tradiční vietnamský způsob pozdravu vypadá tak, že zdravící vás vezme za ruce a mírně se ukloní. Ve styku s Vietnamci je dobré se usmívat.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCLETÍ	
FILM	ŽIRAFÁ V NESNÁZÍCH
PRACOVNÍ LIST 2	

Z níže uvedených pocitů vyber ty, které jsi během filmu zažíval/a, případně do tabulky doplň další.
Co tyto pocity vyvolalo?

POCIT, KTERÝ JSI ZAŽÍVAL(A)	KDY JSI HO ZAŽÍVAL(A)? PROČ?
šťěstí	
radost	
pobavení	
lhostejnost	
nuda	
obavy	
smutek	
lítost	
bezmoc	
chuť bojovat	
odhodlání	
osamělost	

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
	PRACOVNÍ LIST 4

Lev v luxusním sídle

Zlatá trubka vedoucí vodu v kontrastu s trubkou železnou

Pták v kleci

Červené tváře žirafy, když snědla potají listí ze stromů

Robot v okénku – pracovník úřadu

Sklad na úřadě plný papírů

Cukrář, který odmítl Žirafu zaměstnat

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ
FILM	ŽIRAFÁ V NESNÁZÍCH
	PRACOVNÍ LIST 5

HAKEMUS KIELI KURSSILLE

1. Etunimi ja sukunimi: _____

2. Syntymäpäivä ja syntymäpaikka: _____

3. Kansalaisuus: _____

4. Vanhempien sukunimet: _____

5. Kielet mitä voitte käyttää: _____

6. Nykyinen koulu: _____

7. Harrastukset: _____

8. Miksi haluat tulla Suomeen? _____

DOTAZNÍK – JAZYKOVÝ KURZ

5. jazyky, které umíte, 2. datum a místo narození, 8. důvod vašeho pobytu ve Finsku, 4. jména rodičů, 6. škola, kterou navštěvujete, 1. jméno, 7. zájmy, 3. občanství

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ	
FILM	ŽIRAFA V NESNÁZÍCH
PRACOVNÍ LIST 6	

MOHAMED ŠARÍF ALIM

Mohamed Šaríf Alim z Afghánistánu je národností Tádžik, vyznáním muslim. Jako člen Demokratické strany pracoval pro vládu prezidenta Nadžibuláha jako tajemník pro zahraniční záležitosti. Vedle toho měl v hlavním městě Kábulu krámek, v němž prodával videokazety o prezidentu Nadžibuláhovi a dalších významných členech strany.

Pak ale vypukla válka. Kábul byl dobyt členy Tálibánu, kteří filmy zabavili a Alima zavřeli. „Bez řádného soudu mne drželi ve vězení dva roky. Neustále mě bili a mučili. V cele pro padesát lidí se nás jednu dobu tísnilo okolo pěti set.“

Útěk z vězení umožnil Alimovi jeho bratr, který podplatil bachaře dvěma tisíci dolary. Další čtyři tisíce dolarů zaplatil převaděčům. „Bachař mne pustil uprostřed noci. Před vězením stál ruský gazík, v něm seděl bratr a dva místní mafiáni. Ukryli mě v malém městě, dali mi trochu jídla a vody. Druhý den mi řekli: ‚Pojedeš do Evropy.‘ Ptal jsem se, kde mám rodinu. Bratr odpověděl: ‚Před rokem utekla do Evropy, ale nevím přesně kam.‘“ V noci Alima vezli autem, přes hranice šel se skupinou sedmnácti lidí pěšky. Potom jel zavřeným autobusem, aniž věděl kudy a kam. Jeho útěk trval celkem dvacet sedm dní. Nakonec ho autem dovezli do Prahy, kde jej převaděč nasměroval do Poradny pro uprchlíky.

Příběh vrcholí téměř „filmovým happy endem“. V poradně totiž zjistili, že jeho žena a tři děti žijí v jednom z uprchlických táborů v ČR, kde se s nimi Alim také setkal. Věřil, že u nás dostane i s rodinou azyl.

Po několika letech ale obdržel od ministerstva vnitra první zamítnutí žádosti o azyl. Byl velmi zklamaný. Teprve potom vzal postupně na vědomí letitou táborovou zkušenost: v České republice skoro nikdo azyl nedostává. Jednoho dne Alim s manželkou a dětmi zmizeli z tábora. Prý směrem na západ.

Zdroj: www.uprchlici.cz (zkráceno a upraveno)

ALEXANDER

Odvaha? Odvaha odejít ze země? O žádnou odvahu nešlo. Když jsi dotlačen do situace, kdy si říkáš, že to, co žiješ, už není život, tak nejde o odvahu. Je to, jako když se protrhne hráz. Voda nepotřebuje odvahu. Najednou to praskne, a voda vyteče.

Nás učili, že v kapitalistickém světě jsou bohatí a chudí a ti chudí dostávají na náměstí zadarmo polívku. Vaří ji v takových hrncích na ulici... A chudí spí v noclehárnách. Takové obrázky nám ukazovali. A já viděl, že už je konec, už se nedá žít, kde jsem žil.

O tom, že bych mohl utéct do zahraničí, jsem popravdě ani nepřemýšlel. V Sovětském svazu to bylo naprosto nemožné. Věděl jsem, že já zůstanu a pomalinku zhebnu. Cizina v mé představě byla vždycky jako noc, žádné boží světlo, nikdy nebyl den. Říkal jsem si: Tady už žít nejde, ale tam budu mít tu polévku a budu mít kde spát a taky budu mít ruce, hlavu, a jestli za něco stojím, tak přežiju.

Věděl jsem, že do toho dám všechno, jako když se topíš a pak se nadechneš tak, že ti až praskají plíce. Byl jsem jako člověk, který se topí. Všechno vidí jasně, ví, že hladina je někde tam, kde prosvítá světlo, jako ve vzdálených kulisách, ale už se k němu nedostane. Teď jsem se zahákl, je konec a já to vím, celý život mi prolétl před očima. A najednou ti někdo zatlačí na hrudník, vyplivneš vodu a zase žiješ. A to se stalo, když jsem přešel hranici. A pak jsme přijeli do uprchlického tábora a dali nám vlastní pokoj s koupelnou a prostěradla; potom, co jsem doma pomalu už bydlel ve skladišti. Jen v jedné bundě, co jsem měl na sobě. (A to s čerstvým vysokoškolským diplomem z nejprestižnější umělecké školy.)

Nejvíc jsem se bál ve snech, i když už jsme dostali azyl a už jsme byli tady. Ještě rok a půl jsem měl noční můry. Zdálo se mi, že jedu přes hranice a v posledním okamžiku mě zastaví a vrátí zpět. A pořád dokolečka. Křičel jsem ze spaní a žena mě budila: „Sašo, Sašo, jsme v Čechách!“ A já se celý zpocený probudím a vidím... noc a hvězdy.

Zdroj: www.uprchlici.cz (zkráceno a upraveno)

PŘÍBĚH UPRCHLÍKA: Z MAURETÁNIE NA KANÁRY

Francouz v dlouhé saharské róbě prochází nepovšimnut rybím trhem v Núazíbu, rušném rybářském přístavu. Přátelé ho znají jako Dominika Christiana Mollarda (58), který pracuje v utajení pro jistou nevládní organizaci. Ve skutečnosti se ale živí jako nezávislý televizní reportér a čeká v přístavu na svou šanci, aby mohl nasednout na rybářskou loď mířící s migranty ke španělským Kanárským ostrovům.

Mollard se dohodl s pašeráky na převozu, ale než vyrazil, musel vydržet více než dvacet falešných vyplutí, dva podvody a jeden záchyt mauretánskou policií. Na konci srpna 2007, téměř rok po prvním nezdařeném pokusu, se nalodil na čtrnáctimetrovou bárku. Na plavbě, která měla trvat při dobrém počasí pět dní a za niž pašerákům zaplatil 850 eur, mu dělalo společnost 38 běženců z Ghany, Konga, Gambie a Mauretánie.

Ačkoliv byl vybaven satelitní navigací, telefonem a světlicemi, nepočítal s jednou věcí: s lidským sobectvím. „Čekal jsem víc solidarity, ale každý se staral sám o sebe. Lidé byli odporní,“ cituje agentura Reuters Mollarda. Snažil se dát energetické tyčinky konžské ženě a jejímu podvyživenému dítěti, ale než doputovaly k matce, ostatní je z většiny snědli.

Na palubě byli čtyři „kapitáni“ a všichni byli podle něj „nadopovaní“. Jeden z nich se na Mollarda brzy obrátil s žádostí o další peníze. Další chtěl jet na sever místo na jih, a když se s ním Francouz hádal, vytáhl na něj nůž.

Zanedlouho po vyplutí všechny přemohla mořská nemoc a lidé nebyli schopni se ani přehnout přes zábradlí. Do špatně postavené lodi navíc teklo a motor neustále vynechával. „Nakonec jsme zjistili, že do nádrže někdo nalil mořskou vodu. Tu sice odčerpali, ale motor stejně museli vyměnit za starší. Nefungovalo nic,“ pokračoval Francouz. „Jak noc mýjela, unášelo nás to na širé moře a lidé začínali křičet, naříkat a modlit se.“

Brzy ráno třetího dne televizní reportér vytáhl satelitní telefon, který ukrýval, a zavolał španělskou pobřežní hlídku. Ta vyslala loď, která všechny migranty z životu nebezpečné plavby zachránila.

Zdroj: www.uprchlici.cz (zkráceno a upraveno)

JOSEF A MARIE

Josef se posadil na posteli, polekaný a poděšený. Ve tmě se upřeně rozhlížel po světnici. Vedle něho spala pokojně Marie. Anděl už odešel.

Josef ještě chvíli seděl a usilovně přemýšlel. Měl asi sen, uvažoval, ale byl to sen velice živý. V této jizbě stnul anděl a mluvil k němu. Ovšem, nebylo to poprvé. Anděl mluvil k Josefovi ve snu už tenkrát, když mu řekl, že Marie bude mít syna.

A pak se opravdu narodil Ježíš. Ale teď přinesl anděl docela jinou zprávu. „Král Herodes prohledává celý Betlém,“ upozornil ho anděl. „Chce nalézt Ježíše a usmrtit ho. Ihned vstaň, vezmi dítě i jeho matku a uteč s nimi do Egypta. Zůstaňte tam, dokud ti neřeknu, že se můžete bezpečně vrátit.“

Marie se ve spánku pohnula, když ji vzal Josef jemně, ale naléhavě za rameno. Potom byla v mžiku na nohou, když jí pověděl o svém snu. Věděli, co mají udělat.

Zanedlouho v temné ulici zaskřípaly dveře. Marie a Josef tiše vyklouzli z domu. Dlouho předtím, než zakrhal kohout, byli pryč z města a spěchali na jih cestou vedoucí do Egypta. Josef nesl zavazadlo a Marie dítě. Vždycky, když si vzpomněla na krále Heroda a na jeho žoldnéře, přitiskla Ježíše těsněji k sobě a v chladném raním vzduchu se modlila, aby je Bůh všechny chránil. Egypt byl neznámá země.

Budou bydlet mezi cizinci, daleko od domova a přátel. Ale konec konců budou v bezpečí.

Takto putovali tři nebo čtyři dny, jedli na okraji cesty a spali tam, kde našli nějaký útulek, až se dostali k velké řece. Za ní ležela nová země, ale také nový život.

Zdroj: www.uprchlici.cz (zkráceno a upraveno)

	ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ
FILM	ŽIRAFÁ V NESNÁZÍCH
	PRACOVNÍ LIST 6

RÚT

Narodila jsem se 8. září 1925 v Przemyslu v Polsku, později jsme se přestěhovali do Prahy. Ačkoliv pocházím z židovské rodiny, tato okolnost u nás nehrála žádnou roli. Doma jsme žádné židovské svátky neslavili.

Jako dítě jsem se s antisemitismem osobně nikdy nesetkala. Ani ve škole, ani jinak v životě. Doma se o tom mluvílo, ale asi jsem byla příliš malá a nevěnovala tomu pozornost. Rozhodně to nebyl můj problém. Většina mých kamarádek nebyly židovky, některé byly ze smíšených manželství.

Tak to bylo do roku 1939, kdy sem přišli Němci. Otec byl okamžitě přesvědčen, že to tady bude špatné. I když lidé stále ještě říkali: „U nás to nikdy nebude jako v Německu, my jsme civilizovaná země,“ otec tomu nevěřil a říkal: „Kdepak, tady to bude stejné, já tady nezůstanu a dítě vezmu s sebou.“

Naše jediná možnost byla dostat se ilegálně pěšky do Polska. Moje matka řekla otci, aby se mnou odjel, ona že za námi přijede později s koberci a se stříbrem. A tak jsme šli. Jen s tím, co jsme měli na sobě, žádné kufry, nic. Jednoho dne v květnu 1939 jsme prostě odjeli do Ostravy. Tam si nás někdo vyzvedl a odvedl do chalupy, kde jsme museli počkat na setmění, a v noci nás pak převedli přes hranice. Za tmy nás naložili na nákladák se senem a odvezli do Katovic, kde nás vyložili. Už nevím kde. Bylo to v květnu 1939 a Angličané už měli v Polsku svůj Czechoslovak Trust Fund. Otec nás šel hned ráno registrovat. My jsme vůbec nevěděli, co s námi bude. Nevěděli jsme ani, jak dlouho v Polsku zůstaneme.

Jelikož jsme nevěděli, kdy vlastně z Polska odjedeme, odvezl mě otec do Przemyslu, kde jsem měla babičku, dědečka, dvě tety a strejdu. Tam mě deponoval a vrátil se do Krakova s tím, že až nadejde čas, vyzvedne si mě. A jednoho krásného dne mě jedna z mých tet odvezla vlakem do Krakova, kde mě předala otci a za den nebo dva už byl pod patronátem Angličanů z výboru Czechoslovak Trust Fund sestaven transport.

Pamatuji se, že jsme jeli vlakem do Gdyně, kde jsme se nalodili na loď do Malmö ve Švédsku. V Malmö jsme nastoupili na vlak a jeli jsme přes celé Švédsko do Göteborgu. Tam jsme se zase nalodili na loď a jeli jsme do Tilbury do Anglie. Tam byl náš cíl.

Rút později za války sloužila v britské armádě, se kterou se mj. dostala i do osvobozeného Bergen-Belsenu, kde se po letech setkala se svou matkou. Celá rodina se vrátila do Prahy na podzim roku 1945.

Zdroj: www.uprchlici.cz (zkráceno a upraveno)

RADY A DOPORUČENÍ PRO PRÁCI S AUDIOVIZUÁLNÍMI PROSTŘEDKY

1. Zhlédnout snímek před projekcí

Je dobré **film nebo spot vidět před plánovanou projekcí** – pak je možné vybrat ho tak, aby svou náplní, rozsahem i náročností odpovídal naladění a možnostem třídy. Nestačí si jen přečíst synopsi; téma je někdy zpracováno náročnou formou, jindy je pro některé skupiny žáků neúnosná délka filmu nebo nevhodná forma sdělení.

2. Nezačínat kontroverzními tématy

Zkušenosti ukazují, že **není vhodné začínat** práci s audiovizuálními prostředky projekcí snímků zabývajících se **kontroverzními tématy**. Na diskusi o nich je dobré být připraven a mít už značné zkušenosti; to platí jak pro pedagoga, tak pro žáky.

3. Přítomnost lektora

Na besedu o složitějších tématech je vhodné – pokud je to možné – **přizvat lektora**. Nejlepší zkušenosti jsou s **lidmi z praxe** (terénní pracovníci, členové občanských sdružení, přímí účastníci akcí nebo aktéři jevů, o kterých film pojednává). **Finanční náklady** spojené s pozváním lektora je možné řešit s podporou vedení školy, sponzorů či podáním žádosti o grant.

4. Přítomnost asistenta

Pokud jsou aktivity, které pro žáky chystáme, organizačně náročné, vyplatí se využít ve třídě pomoc asistenta. Tím může být někdo z kolegů, ale také některý z ochotných rodičů.

5. Pozor na očekávání

Je dobré mít na paměti, že především **zpočátku nemusí výsledek projekce odpovídat našim očekáváním**. Důvodů může být několik: výběr nevhodného filmu nebo spotu, neochota nebo neschopnost dětí diskutovat, celkově špatné naladění, nedostatek zkušeností atd. Ale i zdánlivě odmítavé projevy žáků (agresivní výkřiky, znevažování situace apod.) jsou odpovědí a aktivitou, kterých lze využít pro další práci a citlivě usměrnit. **Nenechte se odradit.**

6. Příprava před projekcí

Doporučujeme **nepodcenit přípravu projekce** – jak **po stránce technické** (výběr učebny, bezchybný chod techniky, zatemnění atd.), tak **po stránce pedagogické** (dostatek znalostí o problematice, využití interaktivních metod, osobní vklad pedagoga apod.).

7. Cíl projekce

Cílem projekce by nemělo být pouze získání nových faktů a rozšíření znalostí, ale spíš **pochopení souvislostí** a přehodnocení některých postojů. Dokumentární filmy nenabízejí hotové recepty, spíš odkrývají další možné **úhly pohledu** na složitou problematiku. Je dobré představit si konečný výsledek pracovního bloku a stanovit, čeho chceme dosáhnout. Důležité je domluvit se s žáky a přesně pojmenovat, co od nich očekáváme. I malé cíle jsou velmi významné.

8. U delších filmů lze využít jen jejich část

Z časových důvodů, respektive vzhledem k omezení délkou vyučovací hodiny, je možné využít jen některé části filmu tak, abychom mohli dál pracovat s tématem, které snímek nabízí. Téma filmu může být příliš těžké, a tak ukončení v pravý čas, komentář situace nebo vložení vhodné aktivity mohou výrazně přispět ke vstřícné reakci ze strany žáků. Celý dokument je pak možné zhlédnout v rámci dobrovolných odpoledních projekcí, například v rámci školních filmových klubů.

9. Délka spotů nemusí být ideální

Při projekci spotů se vzhledem k jejich obvyklé délce (řádově desítky vteřin) může stát, že se žáci včas dostatečně nesoustředí, a děj spotu jim tak unikne. Proto doporučujeme pustit spot ještě jednou.

10. Reflexe

Velmi důležitou součástí práce s audiovizuálními prostředky je reflexe. Dokumenty ale i sociální spoty zachycují fakta, emoce a často ukazují drsnou realitu. Žáci všechny tyto momenty vnímají a silně prožívají. Reflexe jim **umožňuje bezprostředně po projekci reagovat, vyjádřit se a uvolnit napětí**. Existuje mnoho způsobů a technik, kterými je možné reflexi provést (volné psaní, pětílístek, rýmování, vyjádření pocitu zvukem či pohybem, vytvoření mandaly aj.). Při volbě techniky je dobré zvážit její vhodnost pro danou třídu nebo skupinu dětí.

11. Práce s mapou

Při každé projekci filmu, který se neodehrává v ČR, je vhodné pracovat s mapou a společně lokalizovat, kde se děj snímku odehrává. Děti pak mohou lépe vnímat souvislosti.

12. Nenutit všechny dělat všechno

Není vhodné žáky do realizace aktivit nutit. Může se stát, že některá z aktivit bude některým žákům nepříjemná. Pak je dobré „obsadit“ tyto žáky do rolí pozorovatelů, kteří sledují počínání zbytku třídy a mohou pak k průběhu činnosti poskytnout důležitou zpětnou vazbu.

13. Filmové kluby

Promítání dokumentárních filmů lze využít **nejen v běžné výuce**, ale je také možné zakládat školní filmové kluby, pořádat víkendové akce zaměřené na konkrétní téma, spolupracovat s jinými školami... Možností je celá řada.

14. Osobnost pedagoga

Klíčem k úspěchu je **osobnost pedagoga**. Je třeba, aby šlo o člověka s přirozenou autoritou, schopného na sobě pracovat jak profesně, tak osobnostně, empatického, vyzývajícího svým osobním příkladem k odmítání rasistických, xenofobních a šovinistických postojů. Mělo by jít o osobnost schopnou se žáky diskutovat, respektovat jejich postoje a nemoralizovat. A to jste právě vy.

15. Pojďme společně hledat, jak to jde, a ne, jak to nejde.

ORIENTAČNÍ ZASAZENÍ FILMŮ, SOCIÁLNÍCH SPOTŮ A PROJEKTŮ DO RVP

Název filmu	Věk	Název projektu	Strana	Anotace projektu	Průřezová témata	Vzdělávací obory
Děti jdou k volbám	9+	Nová země	32	Během projektu žáci „objevují“ a konstitují novou zemi, přičemž poznávají typy státního zřízení a jsou vedeni k poznání principů demokracie. Dílčí aktivity jsou zaměřené na gender a zastoupení žen v politice. Výstupem projektu je průvodce po nové zemi, který je společným dílem celé třídy.	OSV, VDO, VMEGS, MKV	1. stupeň: člověk a svět, český jazyk, výtvarná výchova; 2. stupeň: zeměpis, výchova k občanství, výtvarná výchova
Malavaaj	10+	Cesta za štěstím	10	Projekt žáky seznámí s tématem chudoby zemí globálního Jihu. Vede je k pojmenování příčin extrémní chudoby obyvatel rozvojových zemí a k hledání souvislostí. Zároveň je nutí zamyslet se nad vlastním žebříčkem hodnot. Výstupem projektu jsou výtvarně zpracované plakáty zachycující příčiny, projevy a důsledky extrémní chudoby.	OSV, VMEGS, MKV	1. stupeň: člověk a svět, výtvarná výchova; 2. stupeň: zeměpis, výchova k občanství, výchova ke zdraví, výtvarná výchova
Náramky od Kamar	10+	Cesta do školy	22	Projekt zpracovává dvě zdánlivě nesouvisející témata, která film Náramky od Kamar nabízí. Vede žáky k hlubšímu přemýšlení nad hodnotami jejich života, uvědomění si jejich důležitosti a zároveň je učí empatii, kterou prokazují při sdělování svých přání. V druhé části projektu se seznamují s problémem vzdělání ve světě, poznávají příčiny ngramotnosti a hledají cesty, kterými by bylo možné její míru snížit. Zároveň si uvědomují význam vzdělání pro svůj vlastní život.	OSO, VMEGS, MKV	1. stupeň: vlastivěda, výtvarná výchova 2. stupeň: výchova k občanství, český jazyk a literatura, zeměpis, dějepis, výtvarná výchova
Pipaluk	8+	Skleník	84	Projekt žáky seznamuje s problémem globálního oteplování a vede je k zodpovědnému přístupu k životnímu prostředí. V rámci jednotlivých aktivit poznávají příčiny a možné důsledky klimatických změn. Hlavním výstupem projektu jsou možné způsoby řešení tohoto problému, které žáci zformulují a veřejně prezentují.	OSV, VMEGS, EV	1. stupeň: člověk a svět, výtvarná výchova; 2. stupeň: přírodopis, zeměpis, výchova k občanství, výchova ke zdraví, výtvarná výchova

Prázdniny Liu Fej	10+	Domov je, když...	60	Projekt žáky vede k uvědomění si hodnot důležitých pro jejich osobní a rodinný život. Seznamuje je s různými situacemi, které v jejich životě mohou nastat, a ukazuje různé možnosti řešení – vždy však na základě tolerance a ohleduplnosti k sobě navzájem. Snahou projektu je ukázat rodinu jako základní společenskou jednotku, v níž se tvoří charakterové a jiné vlastnosti jedince, a také konzumní nebo naopak plnohodnotný život člověka.	OSV, VDO, MKV	výchova k občanství, český jazyk a literatura, dějepis, výchova ke zdraví
Sociální spoty k problematice dětí v ohrožení	11+	Bezpečné prostředí	46	V první části projektu se žáci seznámí s tématem úmrtnosti dětí v rozvojových zemích světa. Získají potřebné znalosti o této problematice, jsou vedeny k přijetí zodpovědnosti za sebe samé, za svoji vlastní bezpečnost a následně i za bezpečnost prostředí, ve kterém se pohybují. Druhá část projektu se věnuje problematice týraných dětí. Žáci si uvědomí, jaká mají práva a povinnosti, pochopí příčiny dětských obav a úteků z domova, ale i úmrtí dětí.	OSV, VMEGS, MKV	1. stupeň: jazyk a jazyková komunikace, člověk a svět, člověk a společnost, umění a kultura; 2. stupeň: český jazyk a literatura, zeměpis, dějepis, výtvarná výchova, výchova ke zdraví
Sociální spoty k problematice HIV/AIDS	12+	Týká se to i nás	70	Projekt je určen dětem od 12 let a jeho úkolem je seznámit žáky s problémem HIV/AIDS v našem prostředí s důrazem na možnosti prevence.	OSV, VMEGS, EV	český jazyk, výchova ke zdraví, výchova k občanství, zeměpis, člověk a příroda
Žirafa v nesnázích	8+	Společná řeč	96	Projekt zpracovává dvě zdánlivě nesouvisějící témata, která film Žirafa v nesnázích nabízí, a to nonverbální komunikaci a problematiku uprchlictví. V dílčích cvičeních se žáci učí rozumět gestům a symbolům, v navazujících aktivitách se pak seznámí s problematikou migrace, jejími příčinami a činnostmi organizací, které se uprchlíkům v ČR věnují. Výstupem je prezentace nevládních organizací na pomoc uprchlíkům, které žáci v rámci projektu „založí“.	OSV, VDO, VMEGS, MKV	1. stupeň: český jazyk, člověk a svět, výtvarná výchova; 2. stupeň: český jazyk, zeměpis, výchova k občanství, dějepis, dramatická výchova, výtvarná výchova

Vysvětlivky: **OSV** – osobnostní a sociální výchova; **VDO** – výchova demokratického občana; **VMEGS** – výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech; **MKV** – multikulturní výchova, **EV** – environmentální výchova

Použitá literatura:

- Aktuálně.cz. Globální oteplování: Otázky a odpovědi. [on-line]. Centrum Holdings, 11. 12. 2005. [cit. 2008–07–26].
Dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=28068>.
- Amin, S.: *The Millennium Development Goals. Monthly Review*, March 2006.
- Chalupa, P.: *Vlastivěda – Putování po Evropě*. ALTER, Praha 1996.
- Kol. autorů: *Dětská práce. Člověk v tísní* (program Jeden svět na školách), Praha 2007.
- Kol. autorů: *Jsmе, jací jsmе. Člověk v tísní* (program Jeden svět na školách), Praha 2007.
- Kol. autorů: *Odmaturuj ze společenských věd*. Didaktis, Brno 2004.
- Kol. autorů: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. VÚP, Praha 2004.
- Kol. autorů: *Sociální spoty. Člověk v tísní* (program Jeden svět na školách), Praha 2006.
- Kol. autorů: *Virus Free Generation. Člověk v tísní*, Praha 2007.
- Pazderka, J.: *Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce*. In: *Globální problémy a rozvojová spolupráce. Člověk v tísní*, o. p. s., Praha 2005.
- Social Watch: *Social Watch Report 2006. Impossible Architecture*. Instituto del Tercer Mundo, Montevideo 2006.
- Stojanov, R., Jamborová, M.: *Millennium Development Goals – The Case of Poverty. Reduction and Development Assistance*. In: *Development Assistance in the Light of Practice*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2008.
- United Nations: *Millennium Development Goals Indicators*. United Nations, New York 2008 [cit. 2008-10-22].
Dostupné na <http://mdgs.un.org>.
- United Nations: *Progress towards to Millenium Development Goals*. UN Statistics Division, Department of Economic and Social Affairs. <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/default.aspx> (11. 5. 2005). UN Department of Economic and Social Affairs, New York 2005.
- United Nations: *The Millennium Development Goals Report 2006*. UN Department of Economic and Social Affairs, New York 2006.
- United Nations: *Africa and the Millennium Development Goals*. UN Department of Public Information, New York 2007.
- United Nations: *The Millennium Development Goals Report 2007*. UN Department of Economic and Social Affairs, New York 2007.
- United Nations: *The Millennium Development Goals Report 2009*. United Nations, New York 2009.
- UNSD. *Progress towards to Millenium Development Goals. Goal 7 – Ensure environmental sustainability*. [online]. New York: United Nations Statistics Division, 2005. [cit. 2005–05–12]. Dostupné na http://millenniumindicators.un.org/unsd/mi/mi_coverfinal.htm.
- World Bank: *World Development Indicators 2006*. The World Bank, Washington, D.C. 2006.
- World Bank: *Global Monitoring Report 2007: Confronting the Challenges of Gender Equality and Fragile States*. The World Bank, Washington, D.C. 2007.

Doporučená literatura:

- Bauman, Z.: *Globalizace: důsledky pro člověka*. Mladá fronta, Praha 1999.
- Beckel, L.: *Global Change: družicové snímky dokládají, jak se mění svět*. GeoMedia, Praha 1997.
- Baršová, A.; Barša, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Masarykova univerzita, Brno 2005.
- Encyklopedie Britannica. *Moderní Čína*. Jota, Brno 2009.
- Fairbank, J. K.: *Dějiny Číny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004.
- Had, M., Kotyk, V.: *Malé země, velcí sousedé. Ústav mezinárodních vztahů*, Praha 1998.
- Holden, R.: *Lidská práva: úvod do problematiky*. USIA Regional Program Office, Vídeň 1996.
- Houghton, J.: *Globální oteplování*. Academia, Praha 1998.
- Jing Luo (ed.): *China Today. An Encyclopedia of Life in the People's Republic*. Díl I. a II. Greenwood Press, Connecticut 2005.
- Kol. autorů: *Dětská práce. Člověk v tísní (program Jeden svět na školách)*, Praha 2007.
- Kol. autorů: *Ekonomické aspekty změny klimatu, Sternova studie, shrnující zpráva*. MZV, Britské velvyslanectví v ČR, British Council a MŽP, Praha 2007.
- Kol. autorů: *Globální problémy a rozvojová spolupráce. Člověk v tísní, o. p. s.*, Praha 2005.
- Kol. autorů: *Migrace do ČR. Člověk v tísní, o. p. s.*, Praha 2007.
- Kol. autorů: *Neregulérní pobyt cizinců v ČR: Problémy a jejich řešení. Člověk v tísní, o. p. s.*, Multikulturní centrum Praha, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro uprchlíky, Praha 2008.
- Kol. autorů: *Společný svět – příručka globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísní, o. p. s.*, Praha 2004.
- Kong, H.: *Světový étos pro politiku a hospodářství*. Vyšehrad, Praha 2000.
- Lidé a země. www.lideazeme.cz/clanek/lepsi-zivot-diky-odpadu.
- Stojanov, R.: *Vliv životního prostředí na rozvoj hospodářsky chudých regionů*. In: Čeněk, A.: *Ve stínu modernity. Perspektivy a problémy rozvoje*. ZČU v Plzni, Plzeň 2005.
- Svoboda, J.; Vašků, Z.; Cílek, V.: *Velká kniha o klimatu zemí koruny české*. Regia, Praha 2003.
- Šišková, T.: *Menšiny a migranti v České republice*. Portál, Praha 2001.
- United Nations: *Millennium Development Goals Indicators*. United Nations, New York 2008 [cit. 2008-10-22]. Dostupné na <http://mdgs.un.org>.
- United Nations: *The Millennium Development Goals Report 2009*. United Nations, New York 2009.

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCIETÍ

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

SEZNAM FILMŮ A SOCIÁLNÍCH SPOTŮ

DĚTI JDOU K VOLBÁM / Ramchandra PN / Indie / 2007 / 30 min. / 9+ let

Skupina indických školáků se rozhodla zlepšit situaci ve své škole. Uspořádají proto volby, kde se každý kandidát snaží ostatní přesvědčit, že právě on bude nejlépe hájit společné zájmy. Samotné výsledky voleb nakonec nejsou to nejdůležitější. Podstatné je, že se dětem podaří dosáhnout změn podle pravidel demokracie a fair play.

MALAVAJ / Barbara Arventidis, Rageh Omaar / Velká Británie / 2007 / 17 min. / 10+ let

Dvanáctiletého Malavaje z Ghany prodala jeho matka místnímu rybáři, aby tři roky sloužil na primitivní lodi na jezeře Volta. Malavaj se na práci těší. Neví o dlouhé pracovní době, nebezpečné práci ani o výprascích rákoskou, které bude dostávat, když nebude pracovat dost rychle.

NÁRAMKY OD KAMAR / Preeya Nair / Velká Británie, Indie / 2007 / 23 min. / 10+ let

Jedenáctiletá indická dívka Kamar musí místo školy či dětských her pomáhat v domácnosti a tvrdě pracovat. Velmi ji trápí, že jí matka nedovolí chodit do školy. Bez jejího přivýdělku by totiž rodina jen těžko vyšla. Kamar se ale svého snu o vzdělání nevzdává a každý den se modlí k bohu, aby vyslyšel její přání a umožnil jí naučit se číst a psát.

PIPALUK / Jan van den Berg / Nizozemsko / 2007 / 14 min. / 8+ let

„Uummanaj je nejkrásnější místo na světě. Nedokážu si představit, že bych žila jinde,“ říká Pipaluk při pohledu na zasněžené pláně na jihu Grónska. Její obavy o budoucnost rodného města jsou bohužel na místě. Vizuálně podmanivý snímek je varováním před nevratnými změnami způsobenými oteplováním a znečišťováním naší planety.

PRÁZDNINY LIU FEJ / Huaqing Jin / Čína / 2007 / 15 min. / 10+ let

Liu Fej, desetiletá čínská dívka, během letních prázdnin pomáhá svému otci obdělávat pole s kukuřicí, prodávat placky či zeleninu. Je to jediný způsob, jak vydělat peníze na školné. Uvědomuje si, co jí otec, který do ní vkládá veškeré své naděje, často opakuje – že právě ona bude v budoucnu „pilířem národa“. Zejména poté, co je zřejmě již nadobro opustila její matka.

SOCIÁLNÍ SPOTY K PROBLEMATICE HIV/AIDS

AFRICKÁ VESNICE / 12+ let

Kluci si hrají poblíž vesnice, ve které žijí. Najednou se něčeho zaleknou a utíkají varovat ostatní. Všichni se běží schovat domů, zavírají okna a napjatě očekávají, co se bude dít. Do vesnice vchází stařec. V Africe se lidé dožívají průměrně 47 let. Především vinou AIDS. Zanedlouho tam tak budou staří lidé něčím neznámým.

VALÍCÍ SE NEBEZPEČÍ / 12+ let

Slyšíme africkou ženu zpívající ukolébavku svému dítěti. Afričan kráčí po ulici zakopne, padá k zemi a kutálí se dolů s kopce. Cestou na sebe nabaluje další lidi i celé vesnice. V posledním záběru se obří koule valí na velkoměsto a pomalu se blíží i ke zpívající ženě s dítětem. Valící se koule vyjadřuje paralelu s virem HIV. V Africe je alarmující nedostatek zdravotního personálu i léků, a lidem nakaženým HIV se tak nedostává pomoci. Pokud se tento stav nezlepší, stane se tato pandemie nebezpečím i pro zbytek světa.

CHYBĚJÍCÍ ČÁST / 12+ let

Muž leží na posteli v hotelovém pokoji, kam si pozval dámskou společnost. Žena v erotickém prádle se jde ještě upravit. Muž plný očekávání si bezděčně položí ruku na trenýrky, když s leknutím zjišťuje, že mu něco chybí! Propadne panice a začne hledat chybějící část. Po chvíli najde svůj penis schovaný pod postelí. Snaží se ho přesvědčit, aby se vrátil. On ale trvá na svém, nikam nepůjde – bojí se. Na rozdíl od muže si totiž uvědomuje, že nechráněný pohlavní styk je nejčastější příčinou přenosu viru HIV.

SOCIÁLNÍ SPOTY K PROBLEMATICE DĚTÍ V OHROŽENÍ

NORMÁLNÍ DEN / 11+ let

Místo ranního rodičovského pohlazení budíček v podobě kopance od člověka, před jehož obchodem strávila minulou noc. Místo dobré snídaně zbytky z popelnice. Místo školy celodenní přehrabování na obřím smetišti. Zdaleka ne každé dítě tráví své dětství v bezpečí domova.

KOMIKS / 11+ let

„Ty snad koukáš celej den na televizi,“ zařve na svého syna otec po příchodu z práce a uhodí ho takovou silou, až chlapec spadne na zem. Zanedlouho mu típne cigaretu o tvář, mrští s ním o zeď a začne ho škrtnit. Chlapec ale stále žije. Je totiž animovaný. Skutečné děti ovšem podobné chování agresivních rodičů nemusejí přežít.

ŽIRAF A V NESNÁZÍCH / Pascale Hecquet / Belgie, Francie / 2007 / 12 min. / 8+ let

Jednoho dne Žirafa zjistí, že jí místní samovládce odpojil vodu. Jakmile se vzepře jeho činu, je ze své domoviny vyhoštěna. Hravý animovaný snímek s řadou vtipných momentů velmi výstižně ukazuje typické překážky, s nimiž se musí v nové zemi vypořádat téměř každý uprchlík, Žirafu nevyjímaje.